

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»
Кафедра менеджменту та інноваційного розвитку
Бізнес Школи КРОК**

Вондрачек Ігор Григорович

Кваліфікаційна робота

Медіація як шлях до змін у громадянському суспільстві
(на прикладі Чехії)

---

073 МЕНЕДЖМЕНТ

МЕДІАЦІЯ ТА ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних доробок. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Науковий керівник (консультант) кандидат юридичних наук, доцент
Доляновська Інна Миколаївна

Київ - 2025

ЗМІСТ

SUMMARY.....	3
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ «МЕДІАЦІЯ».....	9
1.1. Поняття медіації як методу вирішення конфліктів та суспільного явища ..	9
1.2. Історичний екскурс розвитку медіації в Чехії та аналіз міжнародного досвіду.....	21
РОЗДІЛ 2. ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ У КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО ДОСВІДУ	35
2.1. Застосування медіації в країнах Європи та США: нормативно-правова база та практика впровадження	35
2.2 Медіація у сучасній системі суспільних відносин: теорія та практика.....	46
2.2.1. Медіація та переговори в міжнародній діяльності.....	58
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ В ЧЕХІЇ	62
3.1. Використання медіації в Чехії: сучасний стан та виклики	62
3.2. Шляхи розвитку і популяризації культури медіації та діалогу.....	82
ВИСНОВКИ.....	99
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	103
ДОДАТКИ.....	112
ДОДАТОК А «Результати анкетування «Конфлікти в Чеській Республіці: сучасний стан».....	113

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО АКАДЕМІЧНУ ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Моя наукова робота була написана мною у моєму власному викладенні, за виключенням цитат з опублікованих та неопублікованих джерел, які чітко ідентифіковані в роботах і визнані як такі.

Я усвідомлюю, що використання матеріалів з інших робіт чи парафраз таких матеріалів без вказання авторства будуть розтлумачені як плагіат. Джерело кожного рисунку, схеми чи іншої ілюстрації відповідно ідентифікується, а також джерела матеріалів, опублікованих чи неопублікованих, які не є результатом моїх власних досліджень, експериментів чи спостережень.

SUMMARY

Modern conflict resolution methods, particularly judicial procedures, often fail to meet the needs of contemporary society due to rapid social, economic, and legal transformations characteristic of European countries. These challenges highlight the limitations of traditional approaches to resolving disputes, underscoring the need for more adaptable and inclusive mechanisms that better align with the evolving dynamics of society. In this context, mediation is seen as an effective alternative practice capable of fostering peaceful dispute resolution, preserving social bonds, reducing confrontation, and promoting a culture of dialogue. As a non-adversarial process, mediation provides a platform for the parties involved to collaborate and find mutually beneficial solutions, thus contributing to long-term peacebuilding and community cohesion.

The Czech Republic serves as an example of a European country where mediation has been introduced at the legislative level, providing an opportunity to analyze its effectiveness and prospects for further development. Within the scope of this research, a comprehensive analysis of the current mediation legislation in the Czech Republic, as well as in countries with significant experience in applying this mechanism, has been conducted. Practical aspects of implementing mediation procedures, their legal peculiarities, key characteristics, and interaction mechanisms that contribute to enhancing the effectiveness of dispute resolution have been assessed.

The research findings indicate that mediation in the Czech Republic is gradually developing; however, its popularity remains relatively low compared to other European

countries. A number of issues have been identified, including a lack of public awareness of the advantages of mediation, a limited number of educational programs for training qualified mediators, insufficient institutional support, and the need for adapting international experience to national legal realities. The comparative analysis revealed that mediation has significant advantages over traditional judicial procedures, particularly regarding the speed of dispute resolution, reduction of financial costs, and promotion of peaceful conflict resolution.

ВСТУП

Актуальність теми. Конфлікти є невід’ємним елементом суспільної взаємодії, проте їхній вплив на соціальні відносини залежить від особливостей розвитку та застосованих методів врегулювання. Своєчасне застосування відповідних механізмів врегулювання конфліктів є ключовим чинником забезпечення їхнього продуктивного розв’язання. На етапі емоційної ескалації або кульмінації конфлікту, коли комунікативна взаємодія між сторонами ускладнюється через домінування агресивних реакцій, традиційні переговорні методи часто втрачають ефективність. У таких умовах особливого значення набуває медіація як інструмент альтернативного врегулювання спорів, що передбачає залучення нейтрального посередника для організації діалогу між конфліктуючими сторонами.

Медіація ґрунтується на принципах добровільності, конфіденційності, неупередженості та рівноправності учасників. Її основною метою є створення умов для конструктивного обговорення позицій сторін, формулювання їх інтересів і спільного пошуку взаємовигідного рішення. Однією з ключових переваг медіації є здатність забезпечувати баланс між інтересами учасників, враховувати динаміку міжособистісних відносин і запобігати подальшій ескалації конфлікту.

Дослідження медіації в Чехії є особливо актуальним, оскільки країна стикається зі зростанням мультикультурності та потребою забезпечення соціальної згуртованості. Використання медіації дозволяє не лише вирішувати конфлікти, але й сприяти зміцненню демократичних принципів у суспільстві, що робить її ключовим фактором позитивних змін у громадському житті.

Метою роботи є визначення ролі медіації як інструменту врегулювання конфліктів та виявлення її потенціалу в трансформації громадянського суспільства на прикладі Чехії.

Об’єктом дослідження виступають суспільні явища та процеси трансформації громадянського суспільства в Чехії. **Предметом дослідження**

виступає медіація як інструмент альтернативного вирішення конфліктів, її нормативно-правове регулювання, практика застосування, виклики та перспективи розвитку в Чехії.

Для досягнення поставленої мети сформульовано такі **завдання**:

1. Розкрити сутність поняття медіації як методу вирішення конфліктів і суспільного явища, а також її теоретичні та практичні аспекти.

2. Провести історичний аналіз розвитку медіації в Чехії у контексті порівняння із міжнародним досвідом використання альтернативних методів вирішення конфліктів.

3. Вивчити нормативно-правову базу та практику застосування медіації в країнах Європи та США для визначення найкращих підходів і можливостей її впровадження.

4. З'ясувати теоретичні і практичні аспекти медіації у сучасній системі суспільних відносин.

5. Оцінити сучасний стан, виклики та перспективи розвитку медіації в Чехії, запропонувавши шляхи популяризації культури діалогу та альтернативного вирішення конфліктів.

Для досягнення поставленої мети та виконання завдань кваліфікаційної роботи застосовано комплекс **наукових методів дослідження**, що забезпечують ґрунтовний аналіз проблематики медіації та її впровадження в Чехії. *Теоретичний аналіз* охоплює вивчення наукової літератури, нормативно-правових актів та міжнародних джерел, що дозволяє визначити сутність поняття «медіація». *Історичний метод* дозволив простежити історичний розвиток медіації в країні, а також оцінити сучасний стан та тенденції її застосування. У межах цього підходу застосовано *метод порівняння*, який дозволив здійснити зіставлення міжнародного досвіду впровадження медіації з особливостями її реалізації в Чехії, що в свою чергу надало змогу ідентифікувати ключові фактори, які впливають на ефективність застосування механізму альтернативних методів вирішення конфліктів в різних суспільно-правових системах світу. Окрім

теоретичного аналізу, проведено *соціологічне опитування*, метою якого було визначення рівня обізнаності, ставлення та дієвого використання медіації серед населення Чехії. Опитування охоплювало такі аспекти як рівень знань респондентів про медіацію як спосіб вирішення конфліктів, наявність досвіду використання медіації на практиці, ставлення до можливості застосування медіації у суспільному житті, а також індивідуальні бар'єри та потенційні стимули до участі в медіаційних процедурах. Отримані дані проаналізовано із застосуванням методів *статистичного аналізу та узагальнення*, що дозволило сформулювати ключові висновки щодо рівня впровадження медіації в Чехії та можливих шляхів її популяризації. Загальна кількість опитаних становила 54 особи, з яких 26 осіб (48,1%) – громадяни Чехії або особи з постійним місцем проживання, а 28 осіб (51,9%) – особи зі статусом біженця або тимчасовим дозволом на проживання. Застосування зазначених методів дослідження забезпечило комплексний підхід до аналізу проблематики медіації та дозволило сформулювати науково обґрунтовані висновки щодо її розвитку та перспектив подальшого розвитку у Чеській Республіці.

Наукова новизна дослідження. Дане дослідження є одним із перших комплексних наукових досліджень застосування медіації як альтернативного способу вирішення конфліктів на прикладі такої країни Європейського Союзу як Чехія. Цінність проведеного дослідження полягає у розвитку теоретичних і практичних знань про медіацію, формуванню ефективних механізмів її впровадження та підвищення культури мирного врегулювання спорів на прикладі дослідженої країни, досвід якої в свою чергу може бути використаний для подальшої популяризації та імплементації підходів застосування медіації в Україні.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження можуть бути використані у законотворчій діяльності для вдосконалення нормативно-правового регулювання медіації в Чехії, у практичній діяльності юристів, медіаторів та фахівців з конфлікт-менеджменту, а також у навчальному

процесі вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку спеціалістів у сфері права, соціології та управління. Розроблені рекомендації щодо вдосконалення механізмів медіації можуть бути застосовані в державних органах, судовій системі, корпоративному секторі та громадянському суспільстві для підвищення ефективності методів альтернативного врегулювання конфліктів.

Апробація результатів дослідження: результати проведеного дослідження були апробовані через публікацію тез наукової конференції під назвою "Медіація в Чеській Республіці: сучасний стан" і опубліковані у збірнику II Міжвузівської науково-теоретичної конференції «Права людини, держава та суспільство в умовах воєнного стану», яка відбулася 22 жовтня 2024 року у Київському фаховому коледжі туризму і готельного господарства.

Структура дослідження. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків, що розміщені на 120 сторінках (98 сторінок основного тексту), списку джерел у кількості 60, розміщених на 8 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ «МЕДІАЦІЯ»

1.1. Поняття медіації як методу вирішення конфліктів та суспільного явища

Науковий підхід визначає конфлікт як один із фундаментальних елементів соціальної взаємодії, який підлягає дослідженню через використання різноманітних теоретико-методологічних підходів для розкриття його сутнісних характеристик і змістового аналізу. Конфлікт трактується як суперечність, що виникає між індивідами або групами в процесі їх спільної діяльності через розбіжності в інтересах чи непорозуміння, тобто як відсутність консенсусу між двома або більше сторонами. Його також можна розглядати як стан незгоди між окремими особами чи колективами, у якому кожна зі сторін прагне досягти власної мети або відстояти свою позицію, перешкоджаючи при цьому реалізації аналогічних намірів з боку іншої сторони [1]. У загальному сенсі поняття конфлікту (від лат. “conflictus”) означає зіткнення протилежних інтересів чи поглядів, а більш розширене визначення цього феномену передбачає його тлумачення як суперечності, що виникають між людьми або групами під час спільної діяльності через протиріччя в інтересах або відсутність згоди [1].

Сучасні теоретичні підходи до розуміння конфлікту заперечують однозначно негативне ставлення до цього явища та орієнтацію на його повне уникнення як недостатні і неприйнятні. Навпаки, визнається, що конфлікти можуть чинити значний деструктивний вплив на міжособистісні стосунки, що обумовлює необхідність ефективного їх врегулювання. Фундаментальна ідея сучасної парадигми управління конфліктами полягає у можливості конструктивного підходу до їх керування, за якого результати конфлікту набувають продуктивного характеру. Узагальнення підходів різних дослідників до управління конфліктами дозволяє дійти висновку, що управління конфліктом охоплює процес його контролю, здійснюваного як самими учасниками, так і

зовнішніми суб'єктами (інститутами громадянського суспільства, державними органами, підприємствами, медіаторами та центрами медіації тощо). Основна мета управління конфліктами полягає у запобіганні їхньому деструктивному розвитку [2, с. 16-17]

Регулювання та вирішення конфліктів із залученням третьої сторони розглядається як один із ключових методів конструктивного управління конфліктами нарівні з прямими переговорами. Різновиди такого втручання охоплюють кілька форм. Найбільш поширеною є медіація – процес посередництва, у якому нейтральна сторона сприяє досягненню згоди між конфліктуючими сторонами, але її рекомендації не є обов'язковими до виконання. Іншою формою втручання виступає примирення, яке спрямоване не лише на вирішення конкретних питань, а й на забезпечення умов для припинення конфлікту. Також значного поширення набув арбітраж, що передбачає обов'язковий характер рішень, прийнятих третьою стороною [1].

Конфлікти є невід'ємним елементом соціальної взаємодії, однак вони стають проблемою лише за умови їх деструктивного розвитку. Засоби та методи управління конфліктом визначають його наслідки: чи буде він конструктивним чи деструктивним для учасників. Важливо зазначити, що проведення переговорів стає майже неможливим на стадії емоційної ескалації або кульмінації конфлікту, коли переважають агресія та відмова від взаємодії. У таких випадках саме медіація, за участі нейтрального медіатора, може забезпечити врегулювання ситуації. Медіація передбачає залучення третьої нейтральної сторони для сприяння переговорам і пошуку компромісних рішень.

Існують дві форми медіації: позасудова та судова. Позасудова медіація виявляється особливо ефективною у випадках, пов'язаних з підприємницькою діяльністю, державним управлінням або іншими сферами, де судовий процес може затягнутися і призвести до значних фінансових витрат. Позасудова медіація надає можливість ефективно врегулювати конфлікти, підготувати сторони до майбутньої співпраці, встановити правила взаємодії, укласти контракти, а також

вирішувати внутрішні суперечності на підприємствах. Зокрема, така медіація часто застосовується публічними особами для запобігання руйнування їхніх ділових і особистих зв'язків, захисту репутації, збереження комерційної конфіденційності та уникнення подальшого поширення небажаної інформації [3].

Ефективність медіації в Україні була підтверджена численними пілотними проєктами, які здійснювались за підтримки Європейської Комісії, Ради Європи, Канадського національного судового інституту та інших міжнародних організацій. Представлені ініціативи сприяли впровадженню медіації в судову систему України, її поширенню у бізнес-сфері та залученню медіаторів на початкових етапах проєктів у різних галузях ділової діяльності.

Медіація може виступати як превентивний механізм для попередження потенційних конфліктів чи спорів, а також як ефективний засіб врегулювання вже наявних конфліктів, зокрема цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних, справ про адміністративні правопорушення та кримінальних проваджень з метою досягнення примирення між потерпілим та підозрюваним або обвинуваченим. Дана процедура може ініціюватися до звернення до суду, третейського суду чи міжнародного комерційного арбітражу, а також на етапі досудового розслідування, судового чи арбітражного провадження та під час виконання ухвалених рішень [1]. Переваги медіації охоплюють низку ключових аспектів, які зумовлюють її ефективність та актуальність як інструменту врегулювання конфліктів (рис. 1.1). Насамперед, медіація сприяє швидшому розв'язанню спорів порівняно з традиційними судовими процедурами, що дозволяє зменшити навантаження на судову систему та мінімізувати часові витрати сторін. Крім того, цей механізм є економічно вигідним, оскільки передбачає нижчі фінансові витрати порівняно з судовими процесами, включаючи оплату юридичних послуг та судових зборів.

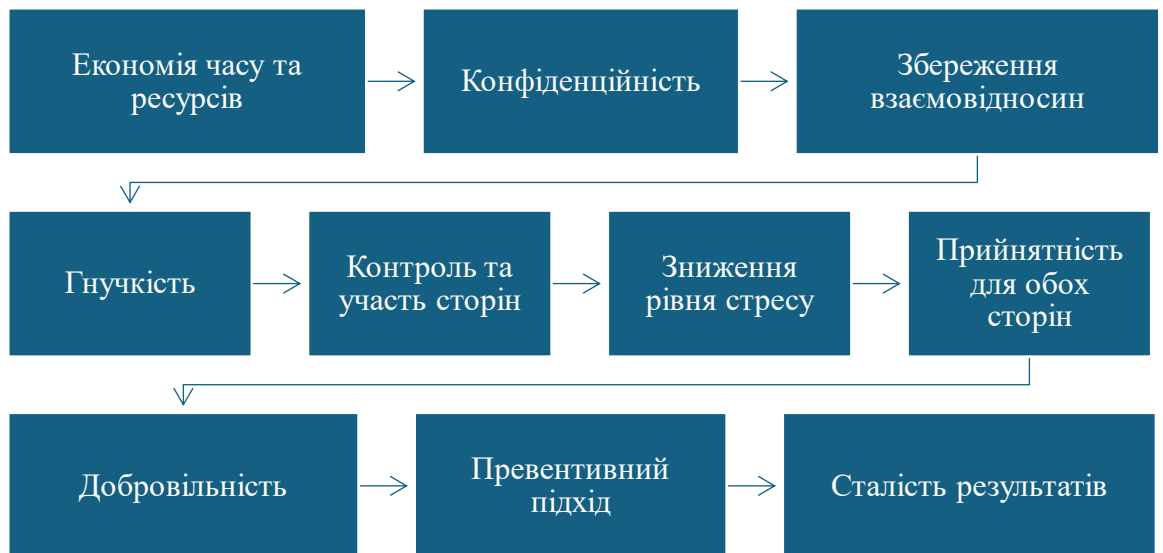

Рисунок 1.1 Переваги медіації

Сформовано автором на основі джерел [1-2]

Процес медіації здійснюється виключно за добровільною згодою сторін і базується на ключових принципах, зокрема добровільності, конфіденційності, нейтральності, незалежності й неупередженості медіатора, а також самовизначення і рівності прав учасників. Проведення медіації регулюється відповідними вимогами законодавства, умовами договору про медіацію, правилами процедури та нормами професійної етики медіатора.

До початку процедури медіатор або організація, що забезпечує її проведення, виконують підготовчі дії з кожною стороною конфлікту, як у спільному, так і в індивідуальному порядку, з метою визначення доцільності та можливостей медіаційного врегулювання. Після укладення договору з медіатором відбувається аналіз інтересів кожного учасника конфлікту та виявлення їхніх прихованих потреб.

На наступному етапі медіатор разом зі сторонами опрацьовує різні варіанти вирішення спору. У разі досягнення взаємоприйняттого рішення сторони укладають угоду, яка містить детальний план виходу з конфліктної ситуації, із зазначенням часових рамок і розподілу обов'язків між учасниками.

Процедура медіації здійснюється виключно за взаємною згодою сторін і базується на принципах добровільності, конфіденційності, нейтральності, незалежності, неупередженості медіатора, а також на принципах самовизначення та рівності прав учасників. Порядок проведення медіації регламентується нормами чинного законодавства, положеннями договору про медіацію, процедурними стандартами та етичними нормами професійної діяльності медіатора – рис. 1.2.

Рис. 2.1 Етапи процесу медіації

Сформовано автором на основі джерела [4]

Медіація може бути припинена в наступних випадках [5]:

1. Укладання угоди: коли сторони медіації досягають угоди, яка визначає їхні зобов'язання, способи і строки їх виконання, а також наслідки за невиконання або неналежне виконання цих зобов'язань, а також інші умови, узгоджені сторонами медіації.

2. Закінчення строку: коли завершується строк проведення медіації та/або припиняється дія договору про її проведення.

3. Відмова від участі: коли одна зі сторін медіації або медіатор (медіатори) відмовляються від подальшої участі в процесі.

4. Визнання недієздатності: коли одна зі сторін медіації або медіатор (медіатори) визнаються недієздатними або такими, що мають обмежену цивільну дієздатність.

5. Смерть або ліквідація: коли фізична особа, що є однією із сторін медіації, помирає, або коли юридична особа, що бере участь у медіації, припиняє своє існування.

6. Інші обставини: у разі настання інших обставин, передбачених договором про проведення медіації та процедурними нормами медіаційної практики.

Поняття медіації аналізується не лише в межах правових норм як процедура для вирішення спорів та конфліктів, але й активно застосовується в контексті соціальних відносин, що охоплюють філософію, психологію, соціологію та політологію. Медіація є багатограним інститутом, орієнтованим на врегулювання конфліктних ситуацій і проблем, що виникають у суспільстві.

З філософської точки зору медіація трактується як нова ідея та ціннісна установка, спрямована на формування культури взаємодії між людьми через діалог і переговори. У психології медіація розглядається як форма взаємодії, спрямована на досягнення компромісного вирішення конфліктів, де особливу роль відіграє контакт між учасниками і спільне визначення шляхів вирішення проблеми. Важливим аспектом є роль медіатора, який має бути професійно підготовленим і володіти знаннями у сфері психології [2].

З соціальної точки зору медіація постає як важливий суспільний інститут та соціальний регулятор, метою якого є зменшення кількості конфліктів і навчання громадян мирним способам ведення переговорів. Як метод урегулювання конфліктів, медіація може істотно впливати на стабільність

суспільних відносин і сприяти забезпеченню ефективного правопорядку в державі [6].

У політичному контексті медіація розглядається як специфічний механізм посередництва, що має на меті попередження та вирішення конфліктів на різних рівнях, зокрема на міждержавному рівні [6].

Урегулювання міждержавних та внутрішньодержавних конфліктів шляхом організації переговорів між конфліктуючими сторонами за посередництва медіатора є одним із найбільш ефективних способів досягнення миру та мінімізації катастрофічних наслідків таких конфліктів. Існують численні приклади успішного застосування медіації для вирішення міжнародних суперечок. У рамках юриспруденції медіація визнається як альтернативний судовому розгляду метод вирішення конфліктів, який має значні переваги. Правова наука визначає медіацію як правовий інститут, що функціонує в межах чинного законодавства, зокрема як інститут примирення сторін у цивільному процесуальному праві [7].

Розглядаючи медіацію в контексті вирішення конфліктів, слід зазначити, що вона є лише одним із можливих інструментів, поряд з іншими методами, такими як арбітраж, переговори, процедура примирення тощо. Вчений Дж. Фостер трактує медіацію як процес, у ході якого незалежна третя сторона допомагає сторонам у веденні переговорів з метою досягнення врегулювання спору та укладення відповідної угоди [7]. Г.В. Єршоменко визначає медіацію як процес переговорів щодо спірного питання, в якому бере участь нейтральна третя сторона — медіатор, котрий проводить переговори, слухає аргументи сторін щодо суті та предмету спору, а також активно сприяє формулюванню інтересів сторін, можливих компромісів і прийняття рішення, яке задовольняє усіх учасників [8].

Різноманітність форм медіації є свідченням її високої актуальності та суспільної необхідності. Аналізуючи поняття «медіація», яке вживається в юридичній літературі та нормативно-правових актах, слід відзначити, що це

поняття має свої особливості, що відрізняються від трактувань у межах інших галузей знань. Медіація (від лат. *Meditatio* – посередництво) традиційно розглядається як приватний і конфіденційний процес, у рамках якого посередник сприяє вирішенню конфліктів між сторонами [2]. Така форма вирішення спорів дозволяє уникнути затримок, властивих традиційному судовому розгляду, а також знижує непередбачувані матеріальні витрати. Медіація, як метод вирішення правових спорів, активно застосовується в різних країнах світу і адаптована до локальних умов.

В Україні медіація початково впроваджувалася громадськими організаціями у трудових спорах на початку 1990-х років, а згодом її застосування поширилося на кримінальні справи. На даний час представлений метод має значний потенціал для розвитку в інших сферах, зокрема у спорах з органами влади, комерційних, сімейних, трудових та інших галузях. Законодавство України визначає медіацію в Законі України «Про медіацію» від 16 листопада 2021 року № 1875-IX [9], де вона описується як позасудова, добровільна, конфіденційна та структурована процедура, в рамках якої сторони за допомогою медіатора намагаються запобігти конфлікту або врегулювати його через переговори. У цьому контексті медіація охоплює діяльність, спрямовану на досягнення врегулювання спору шляхом переговорів.

У юридичній практиці існують певні труднощі, пов'язані з термінологією, використаною в законодавстві щодо медіації, оскільки для національної правової системи це явище є новим. Однак позитивна динаміка розвитку цієї сфери вказує на те, що проблеми, які потребують узгодження, будуть вирішені шляхом внесення відповідних змін і доповнень до чинного законодавства [2].

Альтернативні методи вирішення спорів включають різні форми, що відрізняються за своїм призначенням. Основні види медіації можна класифікувати наступним чином [5, с.119]:

- 1) судова медіація, ініційована судом;
- 2) трансформаційна медіація;

- 3) електронне посередництво;
- 4) спрощена медіація;
- 5) оцінювальна медіація;
- 6) модель Med-Arb (медіація з подальшим арбітражем);
- 7) модель Arb-Med (арбітраж із можливістю медіації).

Доцільно здійснити більш детальний аналіз кожного виду медіації [5, с. 119] :

1. Медіація, призначена судом. У ситуаціях, коли сторони та їхні представники відмовляються від участі в медіаційному процесі, ймовірність успішного вирішення спору через медіацію, призначену судом, є низькою, оскільки сторони можуть обмежитися виконанням судового рішення. Однак у разі, коли обидві сторони визнають вигоду від участі в медіації, рівень ефективності процесу суттєво зростає.

2. Трансформаційна медіація. Представлений тип медіації передбачає, що медіатори заохочують сторони до визнання потреб та інтересів одна одної. Процес трансформаційної медіації є найбільш амбіційним, оскільки його метою є зміна не лише взаємин між сторонами, а й трансформація їхнього підходу до конфлікту через розвиток навичок, необхідних для конструктивних змін.

3. Електронне посередництво. Форма медіації, при якій медіатор надає послуги сторонам, що знаходяться на значній відстані одна від одної, або в ситуаціях, коли сторони не можуть бути присутніми в одному приміщенні через загострення конфлікту. Електронне посередництво може здійснюватися через автоматизовані онлайн-системи вирішення спорів без необхідності залучення третьої сторони.

4. Спрощена медіація. Представлений вид медіації передбачає діяльність професійного посередника, який сприяє полегшенню проведення переговорів між сторонами. Замість нав'язування рішень або надання рекомендацій, медіатор стимулює сторони до досягнення власного добровільного врегулювання спору шляхом вивчення глибших інтересів та потреб одна одної.

5. Оцінювальна медіація. В зазначеному типі медіації медіатори часто пропонують рекомендації, роблять оцінки та надають свої думки щодо суті конфлікту. Замість того, щоб зосереджуватися виключно на інтересах сторін, медіатори допомагають сторонам оцінити юридичну основу їхніх аргументів та визначити їхню справедливість. Така форма медіації найчастіше використовується в рамках судової медіації, де медіатори-оцінювачі здебільшого є кваліфікованими адвокатами з відповідною юридичною експертизою в обраній сфері.

6. Med-Arb це комбінований процес, що поєднує елементи медіації та арбітражу. Спочатку сторони досягають письмового погодження щодо умов процесу, включаючи обов'язковість результату. Потім вони намагаються вирішити конфлікт за допомогою медіатора.

7. Arb-Med. Процес передбачає, що нейтральна третя сторона проводить арбітраж, заслуховуючи свідчення сторін і формуючи висновки, але не оголошує їх сторонам. Якщо сторони не досягають згоди, нейтральна сторона надає обов'язковий висновок, попередньо визначений для виконання.

Отже, з аналізу наведеного матеріалу випливає, що медіація є сучасним інструментом для врегулювання різноманітних спорів, який активно розвивається та має значний потенціал для спрощення процедури вирішення конфліктних ситуацій. Зазначена форма врегулювання суперечок має численні переваги в порівнянні з традиційним судовим способом вирішення спорів. Проте слід також зазначити наявність певних недоліків, пов'язаних із прогалинами в українському законодавстві.

До характерних особливостей медіації належать: розподіл відповідальності – сторони несуть відповідальність за прийняття рішення та його виконання, тоді як медіатор відповідає за дотримання правил та принципів процедури. Медіація є специфічним видом переговорів, при якому медіатор не має права примушувати сторони до прийняття певного рішення, не надає поради щодо можливих варіантів рішень і не виносить обов'язкового для виконання

рішення. Водночас, процедура передбачає активну участь сторін у процесі пошуку можливих шляхів вирішення конфлікту [10].

У своїй ґрунтовній праці Н.П. Грень здійснила комплексний аналіз основних характеристик медіації, серед яких вона виділяє такі: альтернативність процесу врегулювання конфлікту через участь третьої, незалежної, неупередженої сторони; добровільний характер участі та співпраця сторін конфлікту; консенсусність у досягненні рішення; а також універсальність медіації для застосування в різних сферах суспільного життя [11]. Представлені риси відображають специфіку медіаційного процесу та підкреслюють важливість досягнення узгодженого рішення сторонами. Однак додаткове дослідження доктринальних джерел виявило низку недоліків, пов'язаних із цією процедурою. Основними негативними аспектами медіації є:

1) сумнів у професіоналізмі медіатора, а також можливість наявності його особистих інтересів у справі;

2) наявність переваги у однієї зі сторін нав'язувати свою точку зору іншій через відсутність достатніх процесуальних гарантій, що можливі під час судового розгляду;

3) ризик приховування суттєвих питань, що мають суспільне значення, за допомогою медіації [5].

Наведений перелік не є вичерпним, але він дозволяє виокремити основні проблеми, характерні для застосування медіації. У зв'язку з цим, важливим завданням медіатора є забезпечення професіоналізму, а також врахування наявної практики та досліджень науковців і практиків з метою вдосконалення існуючих проблемних аспектів цієї сфери.

Формування інституту медіації є важливим досягненням для сучасного суспільства. Поняття «медіація» (від лат. *mediatio* – посередництво) здобуло широке визнання не лише в юриспруденції, а й поза її межами. Як слушно зазначає Г.В. Єрмоєнко, медіація являє собою процес переговорів щодо

дискусійних питань, у яких залучається нейтральна третя сторона – медіатор, з метою досягнення вирішення конфлікту [8].

Приходимо до висновків, що загалом у науковій літературі дослідники під терміном «медіація» розуміють особливий процес врегулювання конфліктів за участі нейтральної третьої сторони – медіатора. Цей процес спрямований на допомогу сторонам конфлікту в досягненні взаємоприйняттого рішення шляхом конструктивного діалогу. Медіація базується на принципах добровільності, конфіденційності, нейтральності та самовизначення сторін, що забезпечує її гнучкість і ефективність у різних сферах суспільного життя.

Дослідники підкреслюють, що медіація може виступати як превентивний інструмент для запобігання конфліктів, так і засобом їх конструктивного врегулювання. Її застосування охоплює цивільні, сімейні, трудові, господарські та навіть кримінальні правовідносини. Особливої актуальності медіація набуває в сучасному суспільстві, де рівень конфліктності зростає через соціально-економічні, політичні та культурні зміни.

Отже, медіація є не лише механізмом вирішення конфліктів, а й ефективним способом підтримки соціальної гармонії та стабільності. Її використання сприяє мінімізації негативних наслідків конфліктів, підвищенню якості взаємодії між сторонами та створенню умов для довготривалого партнерства й співробітництва. Офіційне закріплення терміну «медіація» в національній правовій системі України відбулося 15 грудня 2021 року, коли набрав чинності Закон України «Про медіацію» № 1875-IX [9], що стало важливим етапом у розвитку правової системи країни. Як і будь-яке юридичне явище, медіація характеризується наявністю різних видів та специфічних ознак. До основних видів медіації належать: медіація, призначена судом; трансформаційна медіація; електронне посередництво; спрощена медіація; оцінювальна медіація; Med-Arb; Arb-Med. Зазначені сучасні альтернативні методи вирішення спорів є значним досягненням як для національної, так і для міжнародної правової практики, сприяючи суттєвому покращенню системи

позасудових механізмів врегулювання конфліктів. Щодо характерних рис медіації, то вони відображають особливості внутрішньої структури процедури вирішення спорів, яка включає специфічні елементи, що властиві саме цій процедурі. Представлені елементи орієнтовані на досягнення швидкого та ефективного врегулювання конфліктів і ґрунтуються на принципах консенсусу між сторонами в межах медіаційного процесу.

1.2. Історичний екскурс розвитку медіації в Чехії та аналіз міжнародного досвіду

З найдавніших часів посередництво використовувалося як інструмент для вирішення спорів. Зокрема, в Стародавній Греції для розгляду конфліктів залучали посередників (*proxenetas*). У зазначеній період дрібні суперечки часто вирішувалися спеціальним судом посередників-діететів, які обиралися з числа найбільш чесних та розумних громадян полісу для вирішення спорів за згодою сторін у складі трьох чи більше осіб. Діетети прагнули досягти примирення між сторонами і завершити справу мирно. У разі невдачі, вони вислуховували аргументи обох сторін і приймали рішення, спираючись на власну совість, при цьому сторони були зобов'язані беззаперечно виконувати ухвалене рішення.

Римське право також визнавало інститут посередництва, що було закріплено в кодексі Юстиніана (530–533 роки н.е.). Римляни використовували різноманітні терміни для позначення посередників, такі як *medium*, *internuncius*, *intercessor*, *philantropus*, *conciliator*, *interpolator*, *mediator*. Медіатори користувалися високим статусом та повагою, їх часто ставили на один рівень із жрецькими чи вождями племен [12].

Дослідники проводять паралелі між медіацією та згадками про неї в Біблії, хоча інші вважають, що медіація зародилася у філософії Стародавньої Греції та Риму. Проте більшість сходиться на думці, що медіація успадкувала

посередницькі аспекти від Стародавньої Греції та Риму, а миротворчий характер – від Біблії [12].

Медіація в Китаї існує з давніх часів, починаючи з періоду династії Чжоу (1046–256 рр. до н.е.), коли вирішення конфліктів через посередництво стало частиною соціального управління та морального виховання. Згідно з конфуціанською традицією, яка надавала перевагу гармонії та уникненню відкритого конфлікту, медіація розглядалась як кращий спосіб вирішення спорів у громаді. Вона підтримувалась як на рівні сім'ї, де старші родичі виступали посередниками, так і на рівні громад, де чиновники заохочували мирне врегулювання суперечок, щоб зберегти соціальний порядок [13].

У Європі в період раннього середньовіччя, на тлі занепаду римської імперії, медіація та посередництво стали основними методами врегулювання конфліктів. Представлений період історики називають добою медіації. У часи руйнування традиційних механізмів правосуддя, церква стала основним посередником у вирішенні конфліктів, встановлюючи періоди перемир'я (зокрема, під час основних релігійних свят та неділь). Церква відновила практику медіації, і важливою фігурою в цій сфері став Микола з Флю, чия медіація сприяла збереженню єдності країни і запобіганню громадянській війні. Одним із результатів медіації стала Станська конвенція 1481 року, що врегулювала спірні питання щодо прийняття нових членів до конфедерації та їхніх відносин [14]. У період англо-саксонської Англії, в правовій практиці середньовіччя, при вирішенні спорів через суд чи арбітраж сторони мали можливість вирішити конфлікт за допомогою медіаторів, якими часто ставали судді, укладаючи угоду (amicable agreement) [12].

Особливу увагу заслуговує факт, що елементи примирення, посередництва та відновного правосуддя мали місце в Україні ще за часів Київської Русі. Спочатку представлені елементи не мали карального характеру і перепліталися з дохристиянськими звичаями, політичними практиками та релігійними нормами, що включали компенсацію завданої шкоди, процедури побратимства та хресного

цілування, які закріплювали і завершували укладення примирної угоди. Згідно з джерелами права, мирові угоди, усунення шкоди та відновна відповідальність були поширеними в приватних відносинах між сторонами спору [15].

У Сполучених Штатах Америки поширення медіації було обумовлено переважно впливом китайських та єврейських іммігрантських громад. Важливу роль відігравала також діяльність братських організацій іммігрантів, що сприяли мирному врегулюванню конфліктів. З 1970-х років медіація активно використовується в США та Канаді для вирішення конфліктів у громадах, а пізніше здобула популярність серед юристів, суддів і представників бізнесу як метод розв'язання комерційних суперечок. У країнах Скандинавії традиції медіації налічують понад два століття [15].

Першими у впровадженні медіації в сучасному форматі стали Китай, Сполучені Штати Америки та деякі європейські країни. Основними передумовами для розвитку медіації в цих державах виступали суспільна недовіра до традиційної судової системи та необхідність створення оперативного й економічно вигідного механізму врегулювання конфліктів. Згодом до процесу інтеграції медіаційних практик приєдналися й інші європейські держави, які, попри пізніший початок застосування, продемонстрували значний прогрес та високі показники успішності у вирішенні спорів через медіаційні процедури.

Результати ретроспективного аналізу міжнародного досвіду розвитку медіації зведені до таблиці 1.1

Таблиця 1.1

Ретроспективний аналіз міжнародного досвіду розвитку медіації

Країна	Опис специфіки медіації	Ретроспектива розвитку
1	2	3
Стародавня Греція	Медіація здійснювалася посередниками (prohenetas), часто спеціальним судом діететів, які були обрані з числа найчесніших громадян полісу.	Мала інститут діететів для вирішення конфліктів; посередники прагнули примирення і могли приймати рішення на основі совісті.
Римська імперія	Медіатори, відомі під різними термінами (medium, internuncius, intercessor, mediators), мали високий статус і повагу.	Закріплена в кодексі Юстиніана; використовувалася для мирного вирішення спорів серед громадян і на рівні громад.

1	2	3
Китай	Медіація під впливом конфуціанської традиції, яка акцентувала гармонію та уникнення конфліктів.	Існувала з періоду династії Чжоу; активно підтримувалась чиновниками для збереження соціального порядку.
Середньовічна Європа	Церква була головним посередником у вирішенні конфліктів, встановлюючи періоди перемир'я та мирні угоди.	Медіація стала важливою під час занепаду римської імперії; фігури на кшталт Миколи з Флю сприяли миротворчим процесам.
Англо-саксонська Англія	Суди та арбітраж дозволяли залучати медіаторів для укладення угод між сторонами.	Використовувалася для досягнення "amicable agreement"; судді часто виконували роль посередників.
Україна (Київська Русь)	Включала елементи примирення та відновного правосуддя, переплетені з дохристиянськими звичаями.	Використовувала мирові угоди, компенсацію шкоди, побратимство та хресне цілування як способи примирення.
Сполучені Штати Америки	Медіація розвивалася під впливом іммігрантських громад, зокрема китайських і єврейських.	З 1970-х років стала популярною в громадах, а згодом серед юристів та бізнесу для вирішення комерційних спорів.
Скандинавські країни	Історична традиція мирного вирішення конфліктів у громадах.	Медіація має більше двох століть практики; використовується на рівні громади та правової системи.

Сформовано автором на основі джерел [7; 11-12]

Історія розвитку медіації в Чеській Республіці сягає початку 1990-х років. Водночас слід відзначити, що практика врегулювання суперечок із залученням посередника має глибокі історичні корені. Подібні до сучасної медіації методи використовувалися в різні історичні періоди Китаю, були невід'ємною складовою японської культурної традиції, єврейської спадщини, а також застосовувалися в арабському світі та серед деяких африканських етнічних спільнот [16].

У Чеській Республіці активне застосування медіації розпочалося в 1990-х роках. Важливу роль у зазначеному процесі відіграла американська неприбуткова організація Partners for Democratic Change, яка у 1991 році заснувала Чеський центр переговорів і вирішення конфліктів (нині відомий як Центр угоди). Установа стала першою платформою, де працювали медіатори та тренери, надаючи освітню та консультативну підтримку для розвитку медіації як ефективного способу вирішення конфліктів. У 1990-х роках у Чеській Республіці фахівці у сфері медіації усвідомили нагальну проблему відсутності ефективного законодавчого регулювання процесу медіації. У зв'язку з цим виникла

необхідність поширення знань про медіацію через освітні інституції, неприбуткові організації та створення так званих миротворчих рад. Формування таких рад розпочалося в 1993 році в рамках місцевого самоврядування [16].

Миротворча рада зазвичай утворюється відповідно до рішення міської ради чи адміністрації. До складу ради входять громадяни, які пройшли спеціалізовану підготовку та мають кваліфікацію у сферах медіації, психології, соціальної роботи, переговорного процесу та права. Члени миротворчої ради володіють експертними знаннями щодо ролі посередництва у врегулюванні конфліктів та проведення переговорів.

Важливою перевагою миротворчої ради є швидкість, доступність та відсутність фінансових витрат для учасників конфліктів. Представлена громадянська ініціатива функціонує незалежно від муніципального управління. Члени ради працюють на волонтерських засадах у вільний від основної роботи час, без отримання винагороди; серед них — юристи, психологи, освітяни та соціальні працівники. Головною метою миротворчої ради є надання допомоги громадянам і організаціям у розв'язанні конфліктів, з якими вони не можуть впоратися самотійно. Рада сприяє в ситуаціях, де переговори заходять у глухий кут, ускладнюється комунікація, що ставить під загрозу спільне життя, співпрацю та призводить до стану невизначеності.

У 1994 році було створено Об'єднання для розвитку соціальної роботи у сфері кримінальної юстиції, яке згодом перетворилося на сучасну Службу пробації та медіації. Служба пробації та медіації має на меті забезпечення посередництва у врегулюванні конфліктів, пов'язаних із кримінальними правопорушеннями, що водночас сприяє соціально значущому розв'язанню таких суперечок. Діяльність служби також передбачає організацію та контроль за виконанням альтернативних покарань і заходів, з акцентом на задоволенні інтересів постраждалих, потреб громади та зниженні ризиків рецидиву злочинності. Як інституція у сфері кримінальної політики, Служба пробації та медіації поєднує компетенції соціальної роботи та кримінального права, що

забезпечує формування нової міждисциплінарної професії в межах системи кримінальної юстиції.

Закріплення медіації у кримінально-правовій сфері вперше було забезпечено Законом № 257/2000 Зб., який регламентує діяльність Служби пробації та медіації, враховуючи подальші законодавчі зміни.

У 2000 році було засновано Асоціацію медіаторів Чеської Республіки як неприбуткову професійну організацію, яка вже у 2001 році розпочала діяльність із просування медіації як альтернативи судовому розгляду. Дана організація об'єднує професійних і добровільних медіаторів, а також прихильників позасудового вирішення конфліктів і розвитку медіаційних послуг.

Основні напрямки діяльності організації включають:

- Забезпечення високого професійного рівня надання медіаційних та фасилітаційних послуг.
- Організацію освітньої підготовки професійних та добровільних медіаторів за допомогою інтерактивного навчання, яке відповідає встановленим освітнім стандартам.
- Видачу сертифікатів акредитованим медіаторам згідно з критеріями акредитаційної комісії.
- Видачу сертифікатів акредитованим викладачам у галузі врегулювання конфліктів, що відповідають вимогам навчальної комісії.
- Надання медіаційних послуг та консультацій у сфері врегулювання конфліктів, включаючи міжетнічні суперечки та ведення переговорів.
- Проведення тренінгів для установ та осіб з технік ефективного спілкування, позасудового врегулювання конфліктів, запобігання та вирішення конфліктних ситуацій, зокрема міжетнічних, а також з медіації, фасилітації, супервізії та консультування.
- Інформування громадськості та фахівців, співпраця з медіа та іншими організаціями для просування та популяризації медіації.

- Розробка та забезпечення дотримання етичного кодексу медіаторів, а також професійних і освітніх стандартів медіації.
- Збереження контактів і обмін досвідом з міжнародними асоціаціями та об'єднаннями медіаторів.
- Захист інтересів акредитованих медіаторів, які є членами Асоціації медіаторів Чеської Республіки.
- Забезпечення захисту клієнтів, яким надаються медіаційні послуги акредитованими медіаторами Асоціації медіаторів Чеської Республіки.

Наразі організація складається з 14 членів та 117 акредитованих медіаторів [17].

У 2005 році була заснована неприбуткова організація "Спілка з медіації та арбітражного судочинства Чеської Республіки". Організація надає широкий спектр послуг, що включають медіацію та арбітражне судочинство. Спілка сприяє сторонам конфлікту в досягненні консенсусу через переговори, при цьому найбільш поширеним є використання спрощеної медіації, яка передуює арбітражному процесу. Цей етап виступає як остання спроба уникнення конфронтації та спрямована на мирне вирішення суперечок через обговорення та досягнення угоди, що дозволяє оптимізувати витрати часу і ресурсів для обох сторін. У разі неспішності медіаційного процесу конфлікт передається до арбітражу.

Іншим варіантом є проведення стандартних переговорів, під час яких Спілка, аналізуючи менталітет сторін, пропонує медіаційний підхід, що найбільше відповідає їх культурним особливостям і традиціям.

Арбітражне судочинство є альтернативним методом позасудового вирішення майнових суперечок між сторонами. В Чеській Республіці регулювання цього процесу здійснюється відповідно до Закону № 216/1994 Сб. "Про арбітражне судочинство та виконання арбітражних рішень". Відповідно до цього закону, сторони можуть домовитись, що їхні суперечки не будуть вирішуватися судами,

а передаватимуться на розгляд незалежного арбітра, обраного відповідно до умов арбітражного контракту [16].

Відповідно до цього закону, арбітражне судочинство застосовується до майнових суперечок, що можуть бути оцінені в грошовому еквіваленті, за винятком справ, пов'язаних з банкрутством та виконанням рішень. Крім того, в межах арбітражного процесу можуть розглядатися справи, що стосуються майнових прав, навіть якщо вони не передбачають безпосередніх грошових виплат, зокрема позови, що стосуються визначення прав на власність [18].

У період з 2008 по 2010 рік був реалізований пілотний проєкт позасудового вирішення споживчих суперечок (ADR), який організувала Торгово-промислова палата Чеської Республіки. Участь у проєкті брали різні органи та установи, серед яких Міністерство промисловості та торгівлі, суд при торгово-промисловій палаті Чеської Республіки, Аграрна палата Чеської Республіки, споживчі організації, Асоціація медіаторів Чеської Республіки, Міністерство юстиції та Міністерство фінансів. Всього в рамках проєкту працювали 45 медіаторів та 59 розсуджувачів.

У 2015 році, через кілька років після завершення пілотного етапу, було ухвалено Закон № 378/2015 Зб., яким внесено зміни до Закону № 634/1992 про захист споживачів. Зазначений нормативно-правовий акт передбачає створення комплексної системи позасудового вирішення споживчих суперечок, яка включає новий механізм вирішення конфліктів між споживачами та постачальниками товарів або послуг. Важливою складовою цієї системи є визначення Чеської торговельної інспекції як основного органу для позасудового вирішення спірних ситуацій, а також включення інших спеціалізованих установ, що займаються альтернативними методами вирішення споживчих спорів [16].

Загалом, вжиті заходи демонструють прагнення до створення ефективної системи позасудового вирішення споживчих суперечок у Чеській Республіці, орієнтуючись на забезпечення швидкого та ефективного врегулювання конфліктів поза межами традиційного судового процесу.

У відповідь на зростаючий попит на альтернативні механізми вирішення конфліктів і необхідність інформування громадськості про ці можливості, у 2003 році було ініційовано проєкт Фонду відкритого суспільства Прага. Головною метою цього проєкту стало створення підґрунтя для впровадження медіації в системі вирішення спорів. Ініціативу підтримало Міністерство юстиції Чеської Республіки. Проєкт, що тривав з лютого 2004 року до вересня 2005 року, завершився розробкою платформи для формулювання законопроєкту про медіацію. Після ухвалення Директиви Європейського парламенту та Ради 2008/52/ЄС від 21 травня 2008 року [19], що регулює деякі аспекти медіації у цивільних та комерційних справах, постала потреба у законодавчому врегулюванні інституту медіації в Чеській Республіці, зокрема в контексті транскордонних суперечок. Розроблений проєкт закону про медіацію пройшов кілька етапів коригувань та чотири рази повертався до Міністерства юстиції для доопрацювання. Після ретельних обговорень та підтримки з боку обох палат парламенту та президента Чеської Республіки, Закон про медіацію в некримінальних справах було остаточно ухвалено, і він набув чинності з 1 вересня 2012 року, опублікований під номером 202/2012 у Збірці законів [20]. Згідно з цим законом № 202/2012 Зб., що регулює позасудове вирішення споживчих суперечок, медіація є однією з форм альтернативного вирішення спорів. Закон імплементує відповідну директиву Європейського Союзу, яка встановлює правові рамки для застосування альтернативних методів вирішення споживчих суперечок.

Основними принципами медіації, згідно з цим нормативно-правовим актом, є:

1. Позасудове вирішення спору: медіація виступає як механізм вирішення конфліктів поза межами судової системи. Це альтернативний підхід до вирішення спорів, спрямований на швидке і ефективне досягнення результату без необхідності звертатися до судового процесу.

2. Незалежність медіатора: медіація передбачає участь третьої, нейтральної особи, яка виступає в ролі медіатора. Медіатор не має особистого інтересу у результаті спору і його основним завданням є сприяння сторонам у досягненні взаємної угоди.

3. Досягнення добровільної угоди: основною метою медіації є досягнення добровільної домовленості між сторонами конфлікту. Угода повинна враховувати інтереси та потреби обох учасників спору і бути результатом їхнього взаємного консенсусу.

4. Процес медіації: медіатор функціонує як посередник і організатор процесу, створюючи умови для відкритого обговорення та конструктивного пошуку рішень. Він сприяє виявленню прихованих інтересів сторін і підтримує атмосферу взаємної поваги, що є важливим для досягнення компромісу.

5. Орієнтація на майбутнє: медіація націлена не лише на вирішення конкретного конфлікту, але й на покращення комунікації між сторонами, створення умов для довгострокового співробітництва та пошук стійких і ефективних рішень, що мінімізують негативні наслідки суперечки.

Медіація в Чеській Республіці пройшла значний шлях розвитку, починаючи з 1990-х років, коли перші ініціативи щодо її впровадження з'явилися завдяки співпраці з міжнародними організаціями та експертами у сфері конфліктології. Одним із ключових напрямів розвитку медіації стало створення перших центрів медіації, які зосереджувалися на вирішенні сімейних, трудових та комерційних спорів. Важливу роль у цьому процесі відіграло формування законодавчої бази, що забезпечила нормативне закріплення медіації як легітимного механізму альтернативного вирішення конфліктів.

Поступово в Чехії почали впроваджуватися освітні програми для підготовки кваліфікованих медіаторів, що сприяло розширенню сфери застосування цього методу. Державні установи, судові органи та правозахисні організації почали активно використовувати медіацію у своїй діяльності, що зумовило її інтеграцію в національну систему правосуддя.

Сьогодні медіація активно застосовується не лише у судовому процесі, а й у корпоративному середовищі, соціальних службах та освітніх установах, що підтверджує її ефективність та перспективи подальшого розвитку – рис. 1.3.

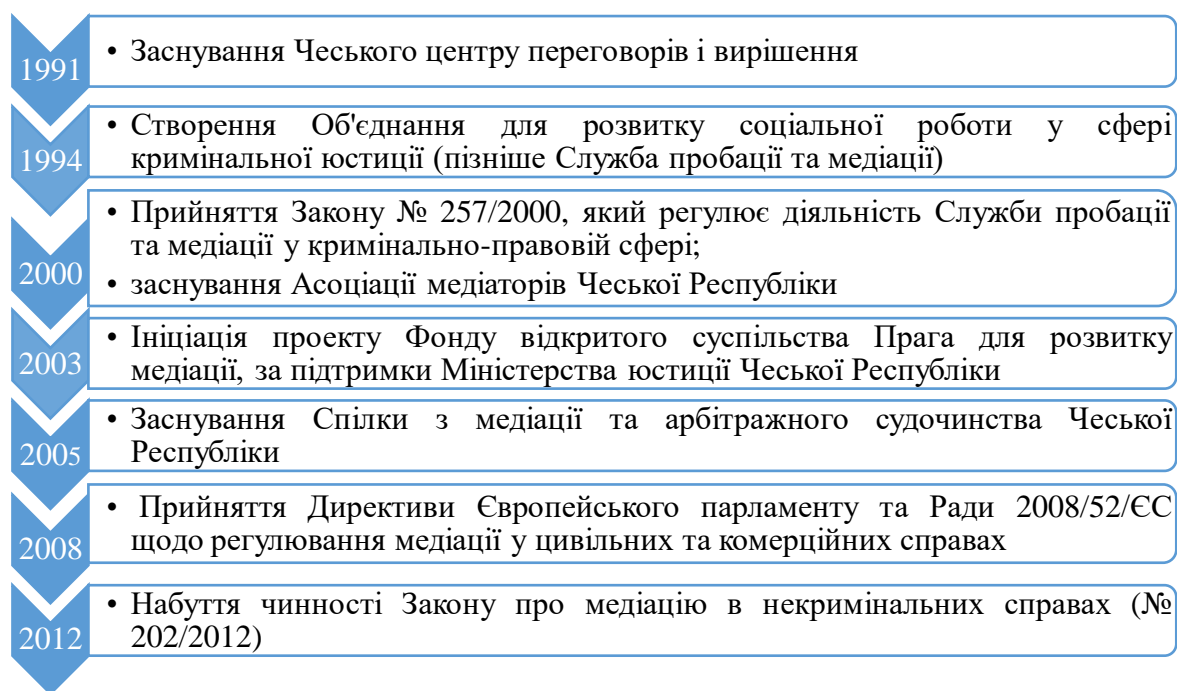

Рисунок 1.3 Етапи та ключові події розвитку медіації в Чеській Республіці

Джерело: сформовано автором

Ключові дати розвитку процесу медіації в Чеській Республіці можна представити наступними часовими періодами, які відображають основні етапи формування, законодавчого закріплення та практичного впровадження цього механізму (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Ключові дати розвитку медіації в Чеській Республіці

Рік	Подія
1	2
1997	Перші згадки про медіацію в юридичних і наукових публікаціях у Чехії.
2000	Початок пілотних проектів із використання медіації у вирішенні конфліктів, особливо в сімейних справах.
2003	Внесення медіації як альтернативного способу вирішення спорів у навчальні програми для юристів.

1	2
2008	Публікація перших професійних стандартів для медіаторів, розроблених Чеською асоціацією медіації.
2012	Прийняття Закону про медіацію (закон № 202/2012 Coll.), який регулює процес медіації, статус медіаторів і процес сертифікації.
2014	Впровадження обов'язкових попередніх консультацій з медіації в певних сімейних справах для сприяння врегулюванню конфліктів.
2016	Розширення сфери застосування медіації на корпоративні спори та трудові конфлікти.
2018	Перший національний форум з медіації, присвячений обговоренню кращих практик і майбутніх перспектив розвитку медіації.
2020	Впровадження дистанційних медіацій через онлайн-платформи у зв'язку з пандемією COVID-19, що дало поштовх до розвитку цифрових інструментів у процесі медіації.
2021	Оновлення законодавства щодо медіації, що передбачало посилення стандартів підготовки медіаторів та підвищення їхньої професійної відповідальності.
2022	Збільшення популярності медіації у сфері сімейних та цивільних спорів завдяки державній підтримці і субсидіям для ініціатив з альтернативного вирішення спорів.
2023	Проведення масштабної інформаційної кампанії з підвищення обізнаності про медіацію серед населення та бізнесу, а також створення нових програм підготовки медіаторів у партнерстві з університетами та професійними асоціаціями.

Джерело: сформовано автором

Таким чином, законодавство сприяє використанню медіації як ефективного засобу для розв'язання суперечок, зокрема в галузі споживчих правовідносин, і водночас визначає чіткі рамки її застосування. Зокрема, важливою умовою є те, що медіатори, які здійснюють медіацію відповідно до цього законодавства, повинні володіти необхідною кваліфікацією та строго дотримуватися визначених процедурних вимог.

Основними принципами медіації є добровільність, конфіденційність і нейтральність. Представлені принципи вказують на те, що участь у процесі медіації є свідомим та вільним вибором обох сторін, які, відповідно, мають право припинити медіацію на будь-якому етапі. Медіатор відповідає за організацію та контроль за процесом переговорів, забезпечення рівноправності і нейтральності усіх учасників. Відповідальність за підсумковий результат медіації несе кожна з конфліктуючих сторін, що передбачає активну участь у пошуку варіантів

вирішення конфлікту. Конфіденційність процесу підтверджується угодою між учасниками медіації та медіатором.

Історичний розвиток медіації в Чеській Республіці є результатом довготривалого еволюційного процесу, який відображає постійно змінювані соціальні, культурні та правові потреби суспільства. З часу офіційного визнання медіації та її поступової інтеграції в національну правову систему цей метод вирішення суперечок пройшов значний шлях розвитку, сприяючи зміні правових підходів і практик.

Визначення медіації як інструменту альтернативного вирішення суперечок стало важливим етапом у зміцненні та розвитку системи альтернативних методів урегулювання конфліктів. Історія медіації в ЧР свідчить про її ефективність, зокрема у вирішенні родинних і громадських суперечок, де вона зарекомендувала себе як важливий механізм для досягнення угоди та збереження міжособистих відносин, а також як інструмент, що знижує соціальну напругу. Ключовим етапом у цьому процесі стало прийняття Закону про медіацію, який закріпив правові основи для її застосування, підвищив статус медіації в юридичній практиці і сприяв її визнанню як легітимного та ефективного засобу вирішення суперечок поза межами традиційного судового процесу.

Процес розвитку медіації в Чеській Республіці відображає поступове прийняття цього методу в суспільстві, що стало можливим завдяки розумінню переваг медіації. Вона стала невід'ємною частиною правової культури, ґрунтуючись на таких принципах, як добровільність, конфіденційність і нейтральність. Аналіз сучасного стану медіації в Чеській Республіці підтверджує, що її розвиток є результатом зусиль численних фахівців і практиків, що сприяли популяризації і впровадженню медіації в різних галузях. З огляду на її нинішнє значення та потенціал, можна стверджувати, що медіація має великі перспективи для подальшої інтеграції в системи вирішення спорів та зростаючого застосування у різноманітних сферах суспільного життя.

Висновки до 1 розділу

У першому розділі розглянуто теоретичні та практичні аспекти медіації як ефективного методу вирішення конфліктів та важливого суспільного явища. Проаналізовано сутність медіації, її ключові принципи та особливості застосування в різних сферах суспільного життя.

Дослідження історичного розвитку медіації в Чехії показало, що впровадження механізму пройшло декілька етапів, зокрема законодавче закріплення та поступову інтеграцію в правову систему. Порівняльний аналіз міжнародного досвіду підтвердив, що країни з розвинутою практикою медіації (Велика Британія, Німеччина, Франція, США) демонструють високу ефективність механізму завдяки підтримці з боку держави, наявності обов'язкових медіаційних процедур у певних категоріях справ та активному залученню суспільства.

Можемо стверджувати що, медіація в Чехії має значний потенціал для подальшого розвитку, проте потребує вдосконалення правових механізмів, посилення інституційної підтримки та підвищення рівня обізнаності населення щодо її переваг.

РОЗДІЛ 2. ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ У КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО ДОСВІДУ

2.1. Застосування медіації в країнах Європи та США: нормативно-правова база та практика впровадження

На сучасному етапі медіація демонструє активний розвиток у країнах Європи, Австралії та США, водночас набуваючи популярності в державах пострадянського простору. Кожна країна обирає власний підхід до впровадження позасудових методів вирішення спорів, що відображає рівень прогресивності її правової системи та ступінь розвитку громадянського суспільства.

У Сполучених Штатах Америки медіація виступає одним із ключових інструментів врегулювання конфліктів між державними органами та громадянами. На відміну від України, де система медіації перебуває на етапі становлення, у США вона є усталеним механізмом і активно використовується для урегулювання суперечок. Хоча положення Директиви Європейського Союзу щодо медіації орієнтовані здебільшого на міжнародні спори, більшість держав-членів ЄС інтегрували її норми у своє національне законодавство, розширивши сферу їх застосування на внутрішні процеси медіації [21, 22].

Практика медіації у США налічує понад 50 років. У країнах із високим рівнем економічного розвитку позасудове врегулювання спорів стало реальною альтернативою судовим процесам [21]. Водночас Україна перебуває на початковій стадії адаптації міжнародного досвіду, поступово запроваджуючи позасудові способи вирішення конфліктів у різних сферах. Показовим прикладом є використання медіації у фіскальній системі США.

Фіскальна система Сполучених Штатів ґрунтується на принципах співпраці з громадянами, що суттєво відрізняється від підходів, характерних для України. У США застосовуються консультативно-інформаційні методи, спрямовані на співпрацю, на противагу каральним заходам. Податкова служба США впровадила низку програм альтернативного вирішення спорів (ADR), які

дозволяють врегульовувати конфлікти на ранніх етапах, до формалізації апеляційного процесу [23].

До ключових програм ADR, що передбачають використання медіації, належать [21]:

1. Програма швидкого вирішення спорів (ПШВ), орієнтована на малий бізнес і самозайнятих осіб, що дає змогу вирішувати суперечки впродовж 60 днів за участю сертифікованих медіаторів.

2. Програма швидкої медіації (ПШМ) та Програма пост-апеляційної медіації (ППМ), які залучають нейтрального представника Апеляційної інстанції Фіскальної служби. Важливо зауважити, що в цих програмах співробітники податкових органів не мають права ухвалювати рішення по суті спору.

Апеляційна інстанція Фіскальної служби функціонує як незалежний підрозділ, відповідальний за розгляд спорів між платниками податків і податковими органами. Участь у вказаних програмах є добровільною для всіх сторін процесу. Отже, розвиток медіації як альтернативного способу врегулювання спорів свідчить про її високий потенціал у підвищенні ефективності управління конфліктними ситуаціями, що є особливо актуальним для держав, які прагнуть адаптувати прогресивний міжнародний досвід.

Процедурні питання проведення медіації відбуваються наступним чином. Платник податків спочатку отримує повідомлення щодо податкового спору через Лист з експертною оцінкою від Експертного підрозділу Фіскальної Служби. В Листі зазначають, що податок нараховано через певні помилки у податковій декларації або просто запитують інформацію з конкретних питань. Процес оцінки починається з ініціації Експертним підрозділом експертного висновку з настановами щодо пропозицій змін. Як тільки складається експертний висновок, платнику податків надсилають «30-денний Лист» з рахунком та обґрунтуванням. Платник податків може оскаржити результати експертизи у підрозділі Апеляції («Офіс Звернень»), окремому підрозділі Фіскальної Служби [24]. Щодо визначення меж медіації, то відповідні питання у податкових спорах зазвичай включають: – чи вимагалось від особи збирати, правильно обраховувати та

сплачувати податок з доходів, на соціальне страхування або акцизний збір; – чи намагалася дана особа умисно не зібрати, обрахувати або сплатити податки та збори; – чи платник податків зробив внесок до Цільового фонду в частині несплаченого податку у правильному розмірі; – вірогідність поданих платником податків відомостей щодо корпоративних платежів; уточнення того, що корпоративний податок за депозитами становив відповідну суму. Також зазначимо, що плата за використання послуг працівника Апеляційної інстанції як медіатора відсутня [25].

Процес медіації у податкових спорах складається з кількох етапів. На початковій стадії платник податків отримує повідомлення про податковий спір у формі листа з експертною оцінкою, підготовленого Експертним підрозділом Фіскальної служби. Процес оцінки розпочинається ініціативою Експертного підрозділу, який формує експертний висновок із рекомендаціями щодо необхідних коригувань. Після завершення підготовки такого висновку платнику податків надсилається так званий «30-денний лист», що містить розрахунок сум податкових зобов'язань і обґрунтування їхнього нарахування.

У разі незгоди з результатами експертної оцінки платник податків має право звернутися до підрозділу Апеляції, також відомого як «Офіс звернень». Зазначений орган функціонує як незалежний структурний підрозділ Фіскальної служби, основним завданням якого є розгляд скарг платників податків [21].

Ключові питання медіації у податкових спорах охоплюють такі аспекти:

- Чи зобов'язана особа здійснювати збір, коректний розрахунок і сплату податку на доходи, внесків на соціальне страхування чи акцизного збору?

- Чи мала місце умисна несплата або неправильний розрахунок податкових зобов'язань?

- Чи відповідає розмір внеску до Цільового фонду частці несплаченого податку?

- Чи є дані, надані платником податків, щодо корпоративних платежів достовірними?

- Чи було належним чином визначено суму корпоративного податку за депозитами?

Важливим елементом процедури є те, що послуги працівника Апеляційної інстанції, який виконує роль медіатора, надаються безкоштовно для учасників процесу. Механізм медіації у податкових спорах вирізняється високим рівнем організованості, що забезпечує прозорість процедур та створює можливості для ефективного вирішення конфліктів за участю висококваліфікованих спеціалістів.

У країнах Європейського Союзу близько 80% спорів, які перебувають на стадії судового розгляду, передаються до медіаторів та успішно вирішуються у досудовому порядку [26]. На сучасному етапі Україна поступово інтегрує медіацію до власної правової системи, що відображає еволюційний шлях, пройдений багатьма європейськими країнами. Отже, запозичення їхнього досвіду є важливим чинником для вдосконалення національного законодавства у сфері альтернативного вирішення спорів.

У європейських країнах правове регулювання медіації можна класифікувати за трьома основними моделями – рис.2.1

Ринково-договірна модель	Саморегулююча модель	Законодавчо-регулююча модель
• Ключова характеристика: відсутність державного втручання • Роль медіатора: фасилітатор, що сприяє досягненню угоди • Регулювання: відповідно до цивільно-правової угоди	• Ключова характеристика: діяльність професійних асоціацій чи організацій • Функції організацій: розробка стандартів, рекомендацій, методик врегулювання конфліктів • Регулювання: внутрішні правила і кодекси етики медіаторів.	• Ключова характеристика: Закріплення медіації у нормативно-правових актах • Форми правового регулювання: загальне законодавство; спец. закони; процесуальні кодекси • Зміст актів: розділи або статті, що регламентують інститут медіації

Рисунок 2.1. Класифікація моделей правового регулювання медіації в європейських країнах

Сформовано автором на основі джерел [21-22]

Європейські країни використовують три основні моделі правового регулювання медіації: ринково-договірну, саморегулюючу та законодавчо-регулюючу. Кожна з них має свої особливості та переваги. Ринково-договірна модель забезпечує свободу сторін у виборі умов медіації та мінімальне державне втручання, але може потребувати додаткових стандартів якості послуг. Саморегулююча модель ґрунтується на діяльності професійних асоціацій, які створюють стандарти, рекомендації та етичні норми, що сприяє розвитку довіри до медіації. Законодавчо-регулююча модель надає процесу чіткі правові рамки, закріплюючи його у нормативно-правових актах, і забезпечує інтеграцію медіації у судову систему. Вибір моделі залежить від правових традицій, рівня розвитку медіації та соціального контексту, а в багатьох країнах ефективність досягається завдяки поєднанню елементів усіх трьох підходів.

Сучасне право надає кожному громадянину можливість обирати спосіб захисту своїх прав, і медіація поступово утверджується як один із найефективніших альтернативних механізмів вирішення конфліктів. Її активний розвиток у сфері судочинства сприяє врегулюванню спорів на досудовому етапі, що дозволяє суттєво оптимізувати судові процедури. Медіація виступає не лише засобом альтернативного вирішення спорів, але й важливим елементом, який сприяє підвищенню рівня правової культури та довіри до правових інститутів у суспільстві.

Інтеграція інституту медіації до правових систем окремих європейських країн свідчить про його зростаюче значення у вирішенні правових спорів. Польща стала однією з перших держав Європи, яка впровадила медіацію у своє законодавство, здійснивши відповідні зміни до Кримінального процесуального кодексу, що підкреслює значущість медіації у сфері кримінального права. Подальші кроки щодо розширення використання медіації були здійснені у 2005 році, коли механізми медіації були закріплені у Цивільному процесуальному кодексі. Одним із стимулів до використання цього інструменту є повернення позивачу 75% сплаченого судового збору у разі затвердження судом мирової угоди [26].

Регулювання медіації в Польщі передбачає високі вимоги до професійної підготовки медіаторів, зокрема до їх знань і компетенцій у сфері психології. Оволодіння психологічними аспектами є критично важливим, адже врегулювання конфліктів потребує глибокого розуміння психології поведінки учасників конфлікту та механізмів їх взаємодії. Незважаючи на суттєвий розвиток інституту медіації, ця практика в Польщі продовжує еволюціонувати завдяки підвищенню рівня обізнаності громадян і зростанню їх довіри до цього механізму.

У Бельгії медіація також визнана ефективним засобом альтернативного вирішення спорів. Стаття 1134 Цивільного кодексу Бельгії передбачає право сторін використовувати медіацію як до, так і після виникнення спору. У 2005 році до Судового кодексу було додано розділ, присвячений регулюванню медіації, який у 2018 році зазнав суттєвого оновлення [27]. Оновлена редакція чітко визначає, що будь-який спір, не пов'язаний із питаннями, які підпадають під виключення публічного порядку, може бути предметом медіації. Бельгійське законодавство виокремлює три основні види медіації [28]:

1. Несудова медіація регулюється статтями 1730–1733 Судового кодексу. Вона передбачає можливість ініціювання медіації сторонами на будь-якому етапі — до, під час або після судового розгляду. Обрання медіатора здійснюється за спільною згодою сторін або делегується третій особі. Усі домовленості, включно з процедурними аспектами, фіксуються у письмовому «протоколі медіації», який підписується сторонами на початку процедури. Такий підхід забезпечує чітку структуру та організацію процесу медіації, підвищуючи ймовірність успішного врегулювання спорів.

2. Судова медіація регулюється статтями 1734–1737 Судового кодексу. Суд може призначити медіацію за спільним клопотанням сторін на будь-якому етапі провадження (крім справ у Верховному суді). Процедура є добровільною і сторони мають право припинити її в будь-який момент. Судова медіація може охоплювати як весь спір, так і його окремі аспекти. З моменту подання

клопотання строки для подання процесуальних документів призупиняються. Суд затверджує вибір медіатора у «розпорядженні про медіацію», в якому визначаються умови проведення медіації, термін її тривалості (не більше шести місяців) і дата інформування суду про результати.

Досвід Польщі та Бельгії демонструє різноманітні підходи до нормативно-правового регулювання медіації, що сприяє ефективності цього інструменту. Впровадження чітких правових механізмів і процедур підвищує довіру громадян до медіації, стимулюючи її подальший розвиток як альтернативного засобу вирішення конфліктів.

Правова система Бельгії передбачає можливість застосування повністю добровільної медіації, яка здійснюється поза межами положень Судового кодексу. У таких випадках сторони самостійно визначають умови проведення медіації, керуючись принципом договірної свободи, закріпленим у статті 1134 Цивільного кодексу Бельгії. Особливістю зазначеного виду медіації є те, що домовленості, досягнуті сторонами в її межах, не підлягають судовому перегляду чи затвердженню [27].

Згідно з бельгійським законодавством, у разі відсутності договірних зобов'язань сторін щодо обов'язкового використання медіації (наприклад, відповідного застереження в контракті), відмова однієї зі сторін від її проведення зазвичай не спричиняє юридичних санкцій або компенсаційних зобов'язань. Водночас у ситуаціях, коли така відмова розглядається як зловживання правами чи порушення раніше узгоджених умов, суд або арбітражний трибунал може вжити відповідних заходів.

На відміну від Бельгії, у Нідерландах відсутній окремий законодавчий акт, що комплексно регулює медіацію. Основні принципи цієї процедури закріплені в Цивільному кодексі та інших нормативно-правових актах. У 2005 році було ухвалено Закон про медіацію, який визначає базові правила та процедури проведення медіації, а також встановлює права й обов'язки медіаторів. Особливий акцент у зазначеному законі зроблено на дотриманні принципів конфіденційності та добровільності участі сторін [27].

Медіація в Нідерландах характеризується повною добровільністю, що передбачає згоду всіх сторін на її проведення та на вибір медіатора. Роль медіатора, незалежно від його професійної підготовки, полягає в сприянні конструктивному діалогу між сторонами та допомозі у пошуку взаємоприйнятних рішень. Ключовою особливістю цього процесу є активна участь сторін, які самостійно визначають свої інтереси та формулюють можливі шляхи їх задоволення. Вона активно застосовується не лише у сімейних спорах, але й у таких сферах, як економічне право, трудові відносини та адміністративне судочинство. Незважаючи на відсутність обов'язкових вимог щодо акредитації медіаторів, діяльність у представленій сфері регулюється професійними асоціаціями, зокрема Нідерландською асоціацією медіаторів (NMv), яка встановлює стандарти підготовки та сертифікації. Членство в таких організаціях підвищує довіру до компетентності медіаторів.

Популярність медіації в нідерландському суспільстві постійно зростає завдяки низці переваг цього підходу. Зокрема, він забезпечує значну економію часу й коштів, а також мінімізує рівень стресу, пов'язаного із судовими процедурами. Досвід Нідерландів демонструє ефективність медіації як альтернативного способу вирішення спорів, що адаптується до сучасних потреб суспільства та сприяє підвищенню доступності правосуддя на засадах справедливості.

Станом на сьогодні медіація в Україні перебуває на етапі активного розвитку, що підтверджується процесом її законодавчого врегулювання, хоча відповідні зміни у правовій системі не були запроваджені з першої спроби. Варто зауважити, що Верховна Рада України розглядала десятки законопроектів «Про медіацію», які мали на меті визначити правові засади надання медіаційних послуг на професійному рівні, сприяти розвитку практики мирного врегулювання спорів позасудовими методами, а також розвантаженню судової системи та створенню збалансованих взаємин між інститутом медіації та судовою владою.

Однак 16 листопада 2021 року парламент прийняв Закон України №1875-ІХ «Про медіацію», який набрав чинності 15 грудня 2021 року [9]. Представлений документ визначає правові засади та порядок проведення медіації як позасудової процедури врегулювання конфліктів (спорів), встановлює принципи медіації, статус медіатора, вимоги до його підготовки та інші пов'язані питання.

Зокрема, закон передбачає [9]:

- Вимоги до медіатора: фізична особа з вищою освітою, яка пройшла базову підготовку у сфері медіації в Україні або за її межами.
- Вимоги до підготовки медіаторів: базова підготовка має становити не менше 90 годин навчання, включаючи 45 годин практичного навчання.
- Вимоги до ведення реєстру медіаторів: інформація про медіаторів вноситься до реєстрів, які ведуть об'єднання медіаторів та організації, що забезпечують проведення медіації.

Таким чином, на сьогодні медіація в Україні має законодавче регулювання, що сприяє її ефективному впровадженню та розвитку в національному контексті.

Також в Україні медіація поступово набуває практичного застосування як інструмент вирішення конфліктів завдяки потужній діяльності громадських організацій, таких як Національна асоціація медіаторів України, Фокус Права, Української академії медіації, Асоціації сімейних медіаторів, Ла-Страда Україна та інших. Саме завдяки їх громадській та просвітницькій діяльності висвітлюються практичні питання застосування сімейної, трудової, бізнес медіації, медіації у відновному правосудді. Крім того, дані громадські організації намагаються активно залучати до співробітництва органи державної влади України, зокрема Міністерство юстиції України, органи місцевої влади, правоохоронні органи, оскільки державна підтримка у процесі обізнаності та застосування медіації суспільством, є просто необхідною.

Не можна оминати увагою і ініціативу Університету економіки і права «КРОК», в тому числі Бізнес Школи КРОК по створенню Федерації медіації України та розробкою програми для магістрів-медіаторів у рамках програми ЄС

Erasmus+«Медіація: навчання та трансформація суспільства». Метою даного потужного проєкту було розвиток практики залучення незалежних посередників — медіаторів, які пройшли відповідну підготовку, до процесу вирішення конфліктів в Україні та інших європейських країнах. У проєкті «Медіація: навчання та трансформація суспільства» взяло участь понад 10 команд з різних країн, таких як Грузія, Іспанія, Нідерланди, Латвія, Німеччина, Азербайджан та Україна. Учасники з даних країн отримали можливість перейняти досвід європейських партнерів та вивчити ефективні методи поширення та застосування знань про медіацію в суспільстві. До даного проєкту були залучені також викладачі Бізнес Школи КРОК, які успішно реалізують створену за результатами проєкту магістерську програму «Медіація та менеджмент конфліктів», створили Реєстр медіаторів Бізнес Школи.

Відбуваються суттєві зміни в процесах вирішення конфліктів, і впровадження медіації в публічному управлінні має значний потенціал для покращення сприйняття органів влади суспільством, а також для зменшення навантаження на судову систему, що сприятиме розвитку культури мирного вирішення спорів, що, своєю чергою, посилить інтеграційні процеси та наблизить Україну до Європейської спільноти.

На основі аналізу наукових публікацій з зазначеної тематики зроблено висновок, що система медіації є однією з найбільш ефективних і конструктивних технологій вирішення конфліктів за участі третьої сторони у сфері публічного управління. Дослідження ефективності медіації в Україні підтверджується результатами численних пілотних проєктів, реалізованих за підтримки Європейської Комісії та Ради Європи. Проте основною нерозв'язаною проблемою є законодавча неврегульованість, що стримує широке впровадження медіації.

Зважаючи на це, результати аналізу процесів розвитку медіації в різних країнах світу можуть бути узагальнені в таблиці 2.1

Результати аналізу процесів розвитку медіації в різних країнах світу

Країна	Законодавча база	Сфери застосування	Основні моделі медіації	Розвиток	Виклики
США	Розвинене законодавство на федеральному і штатному рівнях	Комерційні, сімейні, трудові спори	Приватна та судова медіація	Широка мережа підготовки медіаторів, сертифікаційні програми	Висока вартість послуг, розподіл ресурсів
Велика Британія	Регулюється різними законами та професійними асоціаціями	Комерційні, сімейні, ділові спори	Судово-асоційована медіація	Державна підтримка та спеціальні центри медіації	Брак доступу для малозабезпечених
Нідерланди	Закон про медіацію; принципи закріплені у цивільному кодексі та інших актах	Сімейне, економічне, трудове право та адміністративне судочинство	Добровільна медіація (основний принцип); активна участь сторін у процесі	Добровільна медіація (основний принцип); активна участь сторін у процесі	Відсутність обов'язкової акредитації медіаторів
Німеччина	Закон про медіацію (Mediationsgesetz)	Сімейні, трудові, комерційні спори	Формальна судова медіація, незалежна медіація	Державні ініціативи, професійні асоціації	Бюрократизація процедур
Польща	Кримінальний процесуальний кодекс та цивільний процесуальний кодекс	Кримінальне право; сімейні, громадські, корпоративні спори	Схвалена судом мирові угоди з поверненням 3/4 судового збору	Високий рівень довіри до медіації	Забезпечення належної підготовки медіаторів у сфері психології
Бельгія	Цивільний та судовий кодекс	Всі спори, не пов'язані з публічним порядком	Несудова медіація (позасудова); судова медіація; добровільна медіація (за принципом договірної свободи)	Структурованість процедур; визнання медіаторів Федеральною комісією; ефективне регулювання процесів	Гарантування співпраці сторін; уникнення зловживань правами
Україна	Регулюється Законом «Про медіацію»	Сімейні, трудові, комерційні спори	Судова медіація на стадії розвитку	Нещодавно прийняті закони, впровадження навчальних програм	Відсутність загальної практики

Сформовано автором на основі джерел [21; 27-28]

У процесі дослідження встановлено, що інтеграція медіації у судові системи різних країн сприяє значному зменшенню навантаження на судову владу та поліпшенню доступності до правосуддя. Представлений інститут вирішення спорів надає сторонам конфлікту можливість досягти збалансованих рішень, які враховують інтереси всіх учасників процесу. Позитивні результати застосування медіації в європейських країнах і США підтверджують її ефективність у спрощенні процедур врегулювання спорів та підвищенні рівня задоволення учасників. Водночас міжнародний досвід свідчить про необхідність державної підтримки розвитку медіаційної системи через належне законодавче регулювання. Таким чином, медіація як механізм вирішення конфліктів має значний потенціал для сприяння реформуванню правових систем, забезпечуючи їх ефективність і справедливість. Прогнозується, що в майбутньому медіація стане одним із основних інструментів вирішення конфліктів у різних сферах суспільного життя. Такий підхід не лише сприяє зниженню навантаження на судову систему, але й дозволяє сторонам зберігати взаємовідносини, сприяючи мирному вирішенню конфліктів. З розвитком правових механізмів та зростанням популярності медіації серед громадян її роль у суспільстві має значно посилитися.

2.2 Медіація у сучасній системі суспільних відносин: теорія та практика

Медіація як соціальний інститут є системою організованих практик, спрямованих на вирішення конфліктів і забезпечення гармонійної взаємодії між суб'єктами суспільних відносин [2]. Вона функціонує як механізм мирного урегулювання спорів, який базується на принципах добровільності, нейтральності та конфіденційності. У сучасному суспільстві медіація набуває значення важливого соціального інструменту, оскільки дозволяє уникати ескалації конфліктів, сприяючи їх трансформації у конструктивний діалог. Ця функція є особливо важливою в умовах глобалізації, коли культурні, економічні та політичні розбіжності стають більш відчутними. Як соціальний інститут,

медіація має свої формалізовані структури: медіатори, медіаційні центри та відповідні законодавчі бази. Вони забезпечують впровадження медіації у різні сфери суспільного життя, включаючи правову, освітню, корпоративну та міжкультурну. Однією з ключових характеристик медіації є її акцент на добровільності участі сторін, що дозволяє уникнути примусових заходів та зберегти повагу до автономії кожного суб'єкта конфлікту. Медіація орієнтована не тільки на вирішення конкретних конфліктів, а й на зміну способу мислення суспільства, сприяючи розвитку культури мирного співіснування. У цьому сенсі вона виконує просвітницьку функцію [29]. Ефективність медіації значною мірою залежить від рівня професіоналізму медіаторів. Вони виступають нейтральними посередниками, які не приймають рішень за сторони, а сприяють пошуку взаємовигідного рішення. Важливою складовою медіації як соціального інституту є її нормативна база, яка забезпечує регулювання процесу медіації та визначає її етичні засади. Це створює умови для прозорості й довіри до процедури.

Медіація також виконує превентивну функцію, запобігаючи виникненню конфліктів. Через це вона може бути ефективним інструментом у роботі соціальних служб, шкіл, а також у громадах. На міжнародному рівні медіація виступає важливим інструментом дипломатії. Її використовують для врегулювання міждержавних суперечок, забезпечення миру та стабільності в конфліктних регіонах. У корпоративному середовищі медіація допомагає вирішувати конфлікти між працівниками, менеджментом і навіть зовнішніми партнерами, що дозволяє мінімізувати ризики судових розглядів та зберегти ділову репутацію. Як соціальний інститут, медіація базується на універсальних етичних принципах, таких як справедливість, рівність і повага до людської гідності, що робить її придатною для використання в різних культурних і соціальних контекстах. У системі правосуддя медіація виступає альтернативою судовим розглядам. Вона сприяє зниженню навантаження на судову систему та пришвидшує процес врегулювання спорів [30].

Медіація активно впроваджується в системах освіти. Вона використовується для врегулювання конфліктів між учнями, батьками та педагогами, сприяючи створенню комфортного освітнього середовища. Медіація також є інструментом соціальної інтеграції. Вона допомагає вирішувати проблеми, пов'язані з адаптацією мігрантів і біженців у нових умовах, сприяючи їхньому включенню у суспільство. У контексті сучасних викликів, таких як війни та глобальні міграційні кризи, медіація виконує важливу роль у зниженні соціальної напруги та вирішенні конфліктів між різними соціальними групами [31].

У правовій сфері медіація розглядається як інструмент відновного правосуддя. Вона сприяє налагодженню діалогу між жертвою та правопорушником, що допомагає досягти справедливого вирішення. Медіація активно використовується в охороні здоров'я для вирішення конфліктів між медичним персоналом, пацієнтами та їхніми родинами. Це знижує рівень стресу та сприяє покращенню якості обслуговування. Як соціальний інститут, медіація вимагає постійного розвитку й адаптації до нових суспільних викликів, що включає розробку нових методик, навчання медіаторів і вдосконалення правових механізмів. Інтеграція медіації у суспільні процеси сприяє формуванню соціальної стійкості, оскільки вона допомагає уникати руйнівних конфліктів і підтримувати стабільність у громадах [31]. Таким чином, медіація є не лише інструментом вирішення конфліктів, але й важливим соціальним інститутом, який сприяє формуванню культури діалогу, взаємоповаги та співпраці в суспільстві.

Медіація як інструмент вирішення конфліктів набуває дедалі більшого значення у сучасному суспільстві, зважаючи на ускладнення суспільних відносин та зростання різноманітності інтересів учасників цих відносин. Її основною метою є створення умов для діалогу, що дозволяє досягти взаєморозуміння між сторонами конфлікту без втручання судових органів. Такий підхід сприяє збереженню соціального капіталу, що є критично важливим для підтримання стабільності в громадах, організаціях та державах [4].

У системі суспільних відносин медіація посідає особливе місце завдяки своїй здатності створювати сприятливі умови для співпраці та гармонізації відносин. На відміну від традиційних судових процедур, які часто мають каральний характер, медіація спрямована на пошук конструктивних рішень, що задовольняють обидві сторони. Це робить її ефективним інструментом для врегулювання спорів у таких сферах, як сімейне життя, бізнес-відносини, трудові конфлікти та навіть міжнародна дипломатія.

Розвиток медіації в сучасному суспільстві є важливою складовою формування культури мирного співіснування. В умовах глобалізації та інтенсивного розвитку інформаційних технологій конфлікти стають все більш складними, а традиційні методи їх вирішення нерідко виявляються недостатньо ефективними. Медіація у таких випадках виступає як інноваційний механізм, що враховує потребу у швидкому, гнучкому та менш затратному вирішенні спорів [4].

Окремим напрямом розвитку медіації є її інституціалізація на державному рівні. У багатьох країнах світу медіація вже інтегрована у правові системи як обов'язковий або альтернативний етап вирішення конфліктів. Це сприяє не лише розвантаженню судової системи, а й підвищенню довіри до правосуддя загалом. Зокрема, у країнах Європейського Союзу та США медіація активно застосовується у цивільних, комерційних і сімейних справах [32].

Медіація також має важливе значення у сфері освіти, де вона допомагає вирішувати конфлікти між учнями, викладачами та адміністрацією. Використання медіаційних практик у школах і вищих навчальних закладах сприяє формуванню культури ненасильницького спілкування серед молоді [33]. Це, у свою чергу, позитивно впливає на соціальну інтеграцію та загальний рівень взаєморозуміння в суспільстві.

У бізнес-середовищі медіація набуває популярності як інструмент для залагодження спорів між партнерами, клієнтами чи працівниками. Вона дозволяє уникнути репутаційних втрат, зберегти ділові відносини та знизити фінансові

витрати, пов'язані з судовими процесами. Крім того, медіація стимулює розвиток корпоративної культури, орієнтованої на конструктивний діалог і співпрацю.

Слід також зазначити, що медіація стає дедалі актуальнішою у сфері екологічного врегулювання. Зростання екологічної свідомості населення та загострення конфліктів навколо природних ресурсів вимагає нових підходів до вирішення суперечок [34]. Медіація у цьому контексті допомагає знаходити збалансовані рішення, які враховують як інтереси громад, так і екологічні потреби.

Історичний розвиток медіації свідчить про її універсальність і здатність адаптуватися до різних суспільних умов [35]. Починаючи з традиційних форм вирішення спорів у племенах і громадах, медіація еволюціонувала до складної системи процедур, що активно використовується у сучасному правовому полі. Її методологічна основа базується на принципах добровільності, конфіденційності та нейтральності, що забезпечує довіру до процесу з боку учасників.

Важливим аспектом медіації є її роль у міжкультурних відносинах. У багатонаціональних суспільствах медіація сприяє подоланню бар'єрів, пов'язаних із культурними відмінностями, і сприяє інтеграції меншин. У цьому контексті вона є ефективним інструментом для вирішення етнічних, релігійних і соціальних конфліктів, які нерідко стають причиною суспільної напруженості.

Медіація також має значний потенціал у міжнародних відносинах, де вона застосовується для врегулювання конфліктів між державами, а також міждержавними організаціями. Її переваги полягають у здатності створювати атмосферу довіри, що є важливим чинником у досягненні довгострокових угод. Приклади успішного застосування медіації у міжнародній політиці підтверджують її ефективність у зниженні рівня конфліктності у глобальному масштабі [32]. На завершення, медіація є невід'ємною частиною сучасної системи суспільних відносин. Її використання сприяє підвищенню рівня соціальної стабільності, ефективності правосуддя та загального добробуту суспільства. Інтеграція медіації у різні сфери життя стає важливим кроком на шляху до формування культури миру і співпраці.

Медіація як альтернативний спосіб вирішення конфліктів набуває дедалі більшого значення в умовах сучасного суспільства, яке стикається з різноманітними соціальними, економічними та культурними викликами. Вона пропонує механізм мирного урегулювання суперечок через взаємодію сторін, спрямовану на пошук спільних інтересів та досягнення компромісу. Потенціал медіації полягає у здатності зменшувати соціальну напруженість, запобігати ескалації конфліктів і сприяти гармонізації суспільних відносин.

Однією з найбільш перспективних сфер застосування медіації є вирішення конфліктів, пов'язаних із культурними, мовними чи національними розбіжностями. У багатокультурних суспільствах, таких як Чеська Республіка, конфлікти на цьому підґрунті є досить поширеними. Медіація дозволяє враховувати культурні особливості сторін і спрямовувати їх на діалог, що допомагає зменшити дискримінаційні прояви і сприяти соціальній інтеграції.

Значним є потенціал медіації у сфері трудових відносин. Конфлікти на робочих місцях, пов'язані з умовами праці, взаєминами між працівниками чи управлінцями, часто призводять до втрати продуктивності та зниженню рівня довіри в організаціях [33]. Медіація у таких ситуаціях може допомогти досягти взаєморозуміння між сторонами, зберегти ділові відносини та сприяти створенню сприятливого робочого середовища.

Медіація є ефективним інструментом у сфері сімейного права, де вона допомагає залагодити конфлікти, пов'язані з розподілом майна, вихованням дітей чи іншими аспектами особистих відносин. Завдяки конфіденційності процесу та його орієнтованості на досягнення консенсусу, медіація дозволяє уникнути публічності та емоційної напруженості, характерної для судових розглядів.

У міжнародних відносинах медіація використовується для врегулювання суперечок між державами чи міжнародними організаціями [32]. Вона сприяє створенню атмосфери довіри, необхідної для досягнення довготривалих угод. Успішні приклади медіації у міжнародних конфліктах свідчать про її здатність запобігати війнам і забезпечувати мирне співіснування.

Суттєвим є значення медіації у вирішенні екологічних конфліктів, які виникають через розподіл природних ресурсів чи забруднення довкілля. У таких випадках медіація дозволяє враховувати інтереси усіх зацікавлених сторін, включаючи місцеві громади, бізнес і державу, та знаходити баланс між екологічними та економічними потребами.

Медіація також має великий потенціал у сфері освіти, де вона сприяє вирішенню конфліктів між учнями, викладачами чи батьками. Використання медіаційних практик у школах і вищих навчальних закладах допомагає формувати у молоді культуру ненасильницького спілкування, що є основою для подальшого суспільного розвитку [33].

У сфері публічних послуг медіація може бути застосована для вирішення конфліктів між громадянами та державними установами [36]. Вона сприяє підвищенню рівня довіри до влади та покращує якість надання послуг за рахунок врахування потреб та інтересів громадян. Це особливо актуально для вирішення конфліктів, пов'язаних із міграцією чи наданням соціальної допомоги.

Медіація є дієвим інструментом у вирішенні бізнес-конфліктів, пов'язаних із контрактними зобов'язаннями, партнерськими відносинами чи спорами з клієнтами [36]. Вона дозволяє уникати тривалих судових процесів, зберігаючи водночас ділову репутацію та фінансові ресурси компаній.

Окрім вирішення конфліктів, медіація має значення як профілактичний інструмент. Проведення тренінгів, семінарів та освітніх програм з медіації сприяє формуванню культури діалогу, що запобігає виникненню суперечок на ранніх етапах. Завдяки своїй гнучкості та універсальності медіація може бути адаптована до різних контекстів і потреб суспільства. Вона має потенціал для розвитку як на локальному, так і на глобальному рівні, сприяючи гармонізації відносин у громадах, організаціях і між державами.

Незважаючи на значні переваги, медіація потребує активної популяризації серед населення. Багато людей не знають про можливості цього інструменту або сумніваються у його ефективності. Інформування про успішні приклади медіації та підготовка кваліфікованих медіаторів є ключовими завданнями для її розвитку.

Особливого значення медіація набуває в умовах зростання міграційних потоків і пов'язаних із ними викликів. Вона може стати ефективним механізмом для інтеграції мігрантів у нове середовище, сприяючи зниженню напруженості у стосунках із місцевим населенням.

Медіація є важливим елементом сучасної системи правосуддя [14]. У багатьох країнах світу вона вже інтегрована у правові системи як обов'язковий етап перед судовим розглядом. Це дозволяє розвантажити суди та забезпечити швидке вирішення спорів.

Розвиток медіації є важливим кроком у побудові культури миру та співпраці. Її впровадження в різні сфери життя сприяє підвищенню рівня соціальної стабільності, економічної ефективності та загального добробуту суспільства.

Медіація є важливим інструментом управління конфліктами у внутрішньокорпоративному середовищі, особливо в умовах сучасного бізнесу, де складність організаційних структур і різноманітність інтересів працівників сприяють зростанню кількості суперечок [37]. Вона допомагає врегулювати конфлікти між працівниками, відділами та навіть на рівні керівництва, сприяючи збереженню гармонії у компанії. Управління конфліктами через медіацію дозволяє запобігти ескалації суперечок, зменшити негативний вплив на робочі процеси і підтримати здорову корпоративну культуру.

Однією з основних переваг медіації у внутрішньокорпоративному середовищі є її здатність знижувати рівень напруженості в колективі. Конфлікти, які залишаються невирішеними або вирішуються в односторонньому порядку, можуть призводити до зниження мотивації працівників, підвищення плинності кадрів та погіршення продуктивності. Медіація забезпечує можливість відкритого обговорення проблем, що сприяє зняттю емоційного напруження та відновленню довіри між сторонами.

Формування ефективної командної роботи є ще одним важливим напрямом використання медіації в корпоративному управлінні. У сучасних компаніях, де командна взаємодія часто визначає успіх проектів, конфлікти можуть стати

серйозною перешкодою. Медіація допомагає не лише вирішувати вже існуючі конфлікти, але й запобігати їх виникненню, створюючи атмосферу довіри та співпраці. У процесі медіації учасники вчаться ефективніше комунікувати, розуміти один одного та знаходити спільні рішення. Підвищення продуктивності є одним із ключових результатів застосування медіації у внутрішньокорпоративному середовищі. Коли конфлікти не затягуються і вирішуються конструктивно, працівники можуть зосередитися на виконанні своїх професійних обов'язків. Це особливо важливо в умовах високої конкуренції, коли компаніям необхідно швидко реагувати на зміни ринку та ефективно використовувати свої ресурси.

Корпоративна медіація стає частиною сучасних управлінських практик, інтегруючись у систему стратегічного управління компаніями. У багатьох організаціях медіація використовується як один із інструментів підтримання здорового клімату у колективі та ефективного вирішення проблем. Завдяки своїй гнучкості та універсальності, медіація дозволяє адаптувати підходи до специфіки кожної конкретної компанії [37].

Інституціоналізація медіації у корпоративному управлінні передбачає створення внутрішніх медіаційних служб або залучення професійних медіаторів. Ці служби можуть брати участь у вирішенні конфліктів різного рівня — від особистих суперечок між працівниками до стратегічних конфліктів між топ-менеджерами [38]. Використання таких структур підвищує довіру працівників до керівництва, оскільки демонструє їхню готовність вирішувати проблеми у справедливий спосіб.

Роль медіації у корпоративному управлінні також включає профілактику конфліктів через проведення тренінгів, семінарів і воркшопів. Освітні заходи з медіації сприяють розвитку навичок ефективної комунікації, управління емоціями та вирішення проблем у колективах. Це, своєю чергою, знижує ймовірність виникнення конфліктів та сприяє формуванню позитивної атмосфери у компанії.

Застосування медіації у корпоративному середовищі вимагає активної підтримки з боку керівництва компаній. Важливо, щоб топ-менеджмент розумів цінність медіації як інструменту управління та сприяв її впровадженню. Лише за умови належного організаційного підходу медіація може стати дієвим засобом покращення корпоративного клімату.

Управління конфліктами через медіацію має особливе значення в умовах злиття та поглинання компаній. Зазначені процеси часто супроводжуються значним напруженням, оскільки різні корпоративні культури можуть вступати в конфлікт. Медіація допомагає створити умови для інтеграції працівників, зберігаючи продуктивність і зменшуючи ризик втрати ключових кадрів.

Корпоративна медіація сприяє підвищенню рівня лояльності працівників до компанії. Коли співробітники бачать, що їхні проблеми вирішуються чесно та з урахуванням їхніх інтересів, це підвищує їхню задоволеність роботою і зміцнює їхнє відчуття приналежності до колективу.

Важливим аспектом корпоративної медіації є її економічна ефективність [39]. У порівнянні з традиційними юридичними процедурами, медіація є менш затратною, як за часом, так і за фінансовими ресурсами. Це робить її привабливим вибором для компаній, які прагнуть мінімізувати витрати та забезпечити швидке вирішення проблем.

Застосування медіації у корпоративному управлінні також сприяє підвищенню іміджу компанії як соціально відповідальної організації. Успішне вирішення внутрішніх конфліктів через медіацію демонструє зовнішнім стейкхолдерам, що компанія дбає про своїх працівників і прагне створювати сприятливі умови для їхньої роботи.

В умовах цифровізації корпоративна медіація може здійснюватися через онлайн-платформи, що дозволяє вирішувати конфлікти дистанційно [40]. Це особливо актуально для міжнародних компаній, де працівники можуть перебувати у різних країнах, і особисті зустрічі стають складними.

Перспективи корпоративної медіації також включають її використання в адаптації нових працівників. Конфлікти, які можуть виникати у процесі

входження новачків до колективу, можуть бути ефективно вирішені через медіацію, сприяючи швидкій інтеграції та зменшенню плинності кадрів.

Таким чином, медіація як інструмент корпоративного управління є невід'ємною частиною сучасних управлінських практик. Її застосування не лише знижує рівень конфліктності в організаціях, але й сприяє зміцненню командної роботи, підвищенню продуктивності та формуванню позитивного іміджу компанії.

Медіація відіграє важливу роль у врегулюванні конфліктів у суспільних відносинах, сприяючи гармонізації взаємодії між організаціями, громадами та державними структурами. У сучасному світі, де складність соціальних систем зростає, цей інструмент стає незамінним для запобігання ескалації конфліктів і відновлення довіри між різними сторонами. Завдяки своїй гнучкості медіація може адаптуватися до різних контекстів і потреб, забезпечуючи інклюзивний підхід до вирішення суперечок.

Конфлікти між організаціями часто пов'язані з питаннями конкуренції, співпраці чи порушення договірних зобов'язань. Медіація дозволяє знайти компромісні рішення, що враховують інтереси всіх сторін, уникаючи тривалих і дорогих судових процесів – табл.2.2.

Таблиця 2.2

Контексти застосування медіації для вирішення конфліктів у локальних та регіональних спільнотах

Контекст застосування	Сфера конфлікту	Роль медіації	Переваги та результати
1	2	3	4
Суперечки між місцевими підприємствами та громадськими організаціями	Використання ресурсів, вплив на довкілля	Допомагає знайти збалансовані рішення, враховуючи інтереси обох сторін	Підвищення екологічної відповідальності, покращення відносин між бізнесом і громадою

1	2	3	4
Відносини між громадами	Культурні, етнічні, релігійні розбіжності	Сприяє діалогу для подолання розбіжностей	Зниження соціальної напруженості, розвиток співпраці та взаєморозуміння
Конфлікти у багатонаціональних суспільствах	Між соціальними групами	Забезпечує платформу для діалогу	Зменшення дискримінації, покращення соціальної інтеграції
Конфлікти за участю біженців	Інтеграція, дискримінація	Сприяє взаємодії між місцевими жителями та новоприбулими	Зниження упередженості, покращення адаптації біженців
Державні структури та громадяни	Забудова міських територій, розподіл бюджетних коштів	Допомагає знаходити компроміс між потребами громади та інтересами держави	Зростання довіри до державних інституцій, підвищення прозорості управління
Місцеві громади	Використання природних ресурсів	Допомагає громадам ефективно розподіляти ресурси з урахуванням усіх зацікавлених сторін	Уникнення конфліктів, забезпечення справедливого доступу до ресурсів
Роботодавці та профспілки	Трудові відносини, економічна криза	Сприяє діалогу та досягненню компромісів	Запобігання масштабним трудовим конфліктам, підтримка соціальної стабільності

Сформовано автором на основі джерел [29; 35]

Завдяки медіації знижується ризик виникнення довгострокових конфліктів, які можуть мати руйнівний вплив на розвиток громади або регіону. Її використання сприяє зміцненню соціального капіталу, який є основою для сталого розвитку суспільства.

Суттєвим аспектом медіації є її інклюзивність [31]. У процесі медіації беруть участь всі зацікавлені сторони, що дозволяє уникнути дискримінації чи ігнорування інтересів окремих груп. Це забезпечує більш справедливий результат і підвищує довіру до процесу вирішення конфлікту.

Медіація також сприяє розвитку культури діалогу в суспільстві. Використання цього інструменту не лише дозволяє вирішувати конфлікти, але й запобігає їхньому виникненню, формуючи у громадян навички ефективної комунікації та взаємодії. Це особливо важливо у суспільствах, які переживають трансформаційні процеси або постконфліктне відновлення.

Одним із ключових чинників успіху медіації у суспільних відносинах є залучення кваліфікованих медіаторів. Їхня професійна підготовка та здатність працювати з різними групами забезпечують ефективність процесу і сприяють досягненню довгострокових результатів.

Таким чином, медіація у вирішенні конфліктів у суспільних відносинах є потужним інструментом для підтримання стабільності, соціальної гармонії та сталого розвитку. Її застосування забезпечує інклюзивний і прозорий процес вирішення проблем, сприяючи зміцненню довіри між громадами, організаціями та державними структурами.

2.2.1. Медіація та переговори в міжнародній діяльності

Медіація є важливим інструментом у вирішенні складних міжнародних конфліктів, особливо у сфері військово-політичних суперечок [41]. Міжнародні організації, такі як Організація Об'єднаних Націй, Європейський Союз та Африканський Союз, активно використовують медіаційні підходи для зниження напруженості та досягнення миру в регіонах, охоплених конфліктами. Основна перевага медіації в міжнародному контексті полягає в її здатності забезпечити нейтральний майданчик для переговорів, де сторони можуть відкрито обговорювати свої позиції [30].

Військово-політичні конфлікти часто характеризуються складністю та багаторівневістю. У таких ситуаціях медіація допомагає створити умови для припинення вогню, організації гуманітарних коридорів або проведення мирних переговорів. Наприклад, у багатьох конфліктах в Африці ООН виступала посередником, сприяючи підписанню мирних угод та відновленню стабільності [30].

Роль медіації у вирішенні питань, пов'язаних із потоками біженців, є ще одним важливим аспектом міжнародної діяльності. Зростання кількості переміщених осіб через війни, кліматичні кризи та інші фактори призводить до конфліктів між країнами походження біженців, транзитними державами та країнами призначення [41]. Медіація дозволяє досягти компромісів у розподілі

відповідальності між державами, забезпеченні гуманітарної допомоги та створенні умов для безпечного повернення біженців.

Прикладом успішної медіації у контексті міграційних криз є переговори між Європейським Союзом і Туреччиною щодо регулювання потоків біженців із Сирії. Посередництво ЄС сприяло укладенню угоди, яка допомогла зменшити напругу на кордонах і забезпечити гуманітарну підтримку для біженців у Туреччині [27].

Медіація також застосовується для вирішення територіальних суперечок між державами. У таких випадках вона сприяє створенню умов для переговорів, які дозволяють уникнути ескалації конфлікту. Наприклад, тривалі переговори між Ізраїлем і Палестиною включали медіаційні зусилля США, спрямовані на досягнення угод щодо спірних територій [27].

Енергетичні суперечки, пов'язані з доступом до ресурсів, також часто вирішуються за допомогою медіації. Наприклад, конфлікти в Східному Середземномор'ї між Грецією, Туреччиною та Кіпром щодо розподілу газових родовищ стали предметом міжнародної медіації, яка сприяла уникненню відкритих протистоянь [28].

Ключовим елементом успішної міжнародної медіації є залучення нейтральних сторін або організацій, які користуються довірою усіх учасників конфлікту. Їхня роль полягає у створенні умов для конструктивного діалогу, наданні експертної підтримки та моніторингу виконання домовленостей. Наприклад, Норвегія виступала посередником у переговорах між урядом Колумбії та повстанською групою FARC, що завершилися підписанням мирної угоди у 2016 році [28].

Медіація також сприяє відновленню довіри між сторонами конфлікту. У міжнародних суперечках, де рівень взаємної недовіри є високим, медіація дозволяє створити атмосферу, необхідну для досягнення компромісів. Це особливо важливо у довготривалих конфліктах, таких як суперечка між Індією та Пакистаном щодо Кашміру.

У контексті зміни клімату медіація допомагає країнам досягати угод щодо скорочення викидів, фінансування кліматичних ініціатив та адаптації до змін. Переговори під егідою ООН, що привели до укладення Паризької угоди, включали медіаційні зусилля для забезпечення згоди між розвиненими і країнами, що розвиваються [27].

Медіація має важливе значення у відновленні постконфліктних суспільств. Вона сприяє розробці планів реінтеграції, відновленню інфраструктури та забезпеченню правосуддя для жертв конфліктів. Наприклад, у Боснії та Герцеговині після війни 1990-х років медіація допомогла створити стабільну політичну систему та забезпечити мирне співіснування етнічних груп [33].

Сучасна медіація у міжнародній діяльності часто поєднує традиційні підходи з новими технологіями. Використання онлайн-платформ для переговорів дозволяє залучати учасників із різних куточків світу, що розширює можливості для вирішення конфліктів. Попри свою ефективність, медіація в міжнародній діяльності стикається з низкою викликів. Серед них – політичні амбіції сторін, асиметрія сил і складність багатосторонніх переговорів. Проте у багатьох випадках саме медіація залишається єдиним інструментом, здатним забезпечити мирне вирішення суперечок.

Медіація та переговори у міжнародній діяльності є ключовими елементами глобального управління. Їхнє використання сприяє зниженню рівня насильства, відновленню довіри та забезпеченню стабільності у світі. Успіх медіації залежить від професіоналізму медіаторів, готовності сторін до діалогу та підтримки з боку міжнародної спільноти.

Висновки до розділу 2

Узагальнюючи основні можливості застосування медіації, можна стверджувати, що цей інструмент є універсальним і ефективним механізмом вирішення конфліктів у різних сферах суспільного життя. Медіація дозволяє досягти гармонійного врегулювання спорів через діалог і взаєморозуміння, мінімізуючи негативні наслідки для сторін конфлікту. Вона є ефективною як у

корпоративному середовищі, де сприяє збереженню командної роботи та продуктивності, так і у більш широких колах суспільних відносин, де її застосування забезпечує соціальну стабільність і розвиток.

Ефективність медіації проявляється у здатності запобігати ескалації конфліктів та знижувати витрати, пов'язані з їх вирішенням. У міжнародній діяльності медіація є ключовим інструментом у врегулюванні військово-політичних суперечок, допомагаючи досягати мирних угод і забезпечувати стабільність у регіонах, охоплених конфліктами. Зокрема, її роль у вирішенні питань, пов'язаних із потоками біженців, є надзвичайно важливою для збереження гуманітарних принципів та підтримання балансу інтересів держав.

У суспільних відносинах медіація відіграє вирішальну роль у подоланні розбіжностей між громадами, організаціями та державними структурами. Вона сприяє відновленню довіри між сторонами, формує культуру ненасильницького спілкування та створює сприятливі умови для соціальної інтеграції. Успішні приклади її використання демонструють значний потенціал для розв'язання конфліктів, пов'язаних із розподілом ресурсів, територіальними суперечками та соціальними протиріччями.

Таким чином, медіація є невід'ємною складовою сучасної системи управління конфліктами. Її застосування сприяє збереженню соціального капіталу, забезпечує прозорість і справедливість у вирішенні суперечок, а також слугує важливим інструментом розвитку суспільства. У різних аспектах суспільних відносин, від корпоративного середовища до міжнародної політики, медіація демонструє свою здатність забезпечувати довгострокові результати і зміцнювати соціальну гармонію.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ В ЧЕХІЇ

3.1. Використання медіації в Чехії: сучасний стан та виклики

У державах Європейського Союзу відбулася значна рецепція інституту медіації, що активно впроваджується у таких країнах, як Німеччина, Австрія, Бельгія, Норвегія, Польща, Чехія, Румунія, Фінляндія, Португалія та інших [42]. Зазначений інструмент широко застосовується для вирішення спорів у різних сферах суспільного життя. Нормативно-правове забезпечення медіації реалізується через ухвалення спеціалізованих законів та інших регуляторних актів, які враховують рекомендації та принципи Ради Європи. Європейські стандарти справедливого судочинства передбачають не лише визнання медіації як ефективного механізму позасудового врегулювання спорів, але й зобов'язують держави-члени до її імплементації у національні правові системи [43].

У Чеській Республіці медіація регламентується на державному рівні через діяльність Служби апробації та медіації, яка функціонує під егідою Міністерства юстиції. Представлена інституція забезпечує рівномірний доступ до медіаційних послуг на всій території країни завдяки розгалуженій організаційній структурі. Вимоги до медіаторів передбачають наявність спеціалізованої освіти у галузі права чи соціальних наук, а також проходження обов'язкових професійних тренінгів. Медіація пропонує альтернативу авторитарному судовому рішенню, сприяючи збереженню міжособистісних чи професійних відносин між сторонами, що є особливо важливим у сімейних, трудових і комерційних справах [43]. Такий механізм дозволяє скоротити витрати часу та ресурсів, водночас сприяючи мирному врегулюванню конфліктів.

Судова система Чехії пропонує учасникам процесу відвідування першої зустрічі з медіатором для ознайомлення з принципами та перевагами цього методу. Призначення судом такої зустрічі забезпечує доступність альтернативного механізму врегулювання спорів, не порушуючи принципу добровільності медіації. Медіація сприяє розвитку правової культури, оскільки

учасники процесу отримують можливість розглянути мирне врегулювання своїх конфліктів без необхідності авторитарного втручання суду, що особливо важливо у випадках збереження довгострокових відносин.

Медіація є ефективним інструментом альтернативного вирішення спорів, що дозволяє сторонам досягти взаємоприйняттого рішення без судового розгляду. Суд відіграє важливу роль у сприянні цьому процесу, використовуючи можливість призначення першої зустрічі з медіатором, яка спрямована на ознайомлення учасників із перевагами та принципами медіації [44]. Проте подальше рішення щодо участі в медіації залишається добровільним і повністю залежить від волі сторін. Нижче представлено розширену таблицю, яка деталізує основні аспекти механізму медіації, її принципів та ролі суду в процесі мирного врегулювання спорів – табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Основні аспекти механізму медіації, принципів добровільності та ролі суду у сприянні мирному врегулюванню спорів

Аспект	Характеристика	Деталізація
1	2	3
Механізм	Призначення першої зустрічі з медіатором.	Суд має право призначити лише одну зустріч; тривалість зустрічі становить до трьох годин; на зустрічі медіатор інформує сторони про принципи, переваги та процес медіації.
Добровільність	Рішення щодо продовження медіації ухвалюють сторони.	Участь у першій зустрічі є необхідною, якщо призначена судом; подальше рішення щодо медіації приймається сторонами добровільно.
Роль суду	Використання медіації як інструменту спрямування до мирного врегулювання спору.	Суд ініціює першу зустріч, але не має права змусити сторони розпочати повноцінну медіацію.
Ціль медіації	Досягнення взаємоприйняттого рішення без судового розгляду.	Зменшення витрат часу та ресурсів сторін; уникнення ескалації конфлікту через судові процедури.
Принципи медіації	Добровільність, конфіденційність, нейтральність медіатора, орієнтованість на досягнення взаємного порозуміння між сторонами.	Медіатор не ухвалює рішень, а лише сприяє діалогу; інформація, що обговорюється, залишається конфіденційною.
Обмеження суду	Суд не має права втручатися у процес медіації або впливати на рішення сторін.	Суд може лише направити сторони на медіацію, але не контролює її результати чи процес.

Сформовано автором на основі джерел [43-45]

У правовій системі Чеської Республіки суд не володіє повноваженнями зобов'язувати сторони до проходження медіації, проте має право призначати обов'язкову першу зустріч із зареєстрованим медіатором. Така зустріч виступає процесуальним інструментом, що накладає на учасників провадження обов'язок особисто відвідати визначеного медіатора. Подальше рішення про початок медіаційного процесу залишається виключно у сфері вільного вибору сторін.

Даний механізм забезпечує суду можливість, у разі визнання цього доцільним, спрямовувати сторони до потенційного мирного врегулювання спору. Перша зустріч із медіатором, внесеним до реєстру, який адмініструється Міністерством юстиції Чеської Республіки, обмежується тривалістю до трьох годин. У межах цієї зустрічі медіатор інформує сторони про основи, переваги та перспективи використання медіаційного процесу, сприяючи обговоренню можливостей досягнення компромісу [45]. Необхідно чітко розмежовувати поняття "перша зустріч із зареєстрованим медіатором" та "медіація". Перша зустріч є процесуально обов'язковою і має на меті ознайомлення сторін із потенціалом медіації як альтернативного методу вирішення конфліктів. Натомість медіація є виключно добровільним процесом, реалізація якого залежить від взаємної згоди учасників спору. Важливо підкреслити, що проходження першої зустрічі не зобов'язує сторони до подальшої участі в медіації, а лише надає їм можливість прийняти зважене рішення щодо цього процесу. Крім того, емпіричні дослідження свідчать про те, що обізнаність учасників судових процесів із перевагами медіації після першої зустрічі значно підвищує ймовірність їхнього добровільного звернення до цього методу врегулювання спорів.

Для більш глибокого розуміння використання інституту медіації у Чехії наведемо статистичні дані щодо призначених судом перших зустрічей із зареєстрованими медіаторами за період 2018–2023 років – табл. 3.2.

Аналіз статистичних даних щодо кількості перших зустрічей із зареєстрованими медіаторами, призначених судами в Чехії

Рік	Призначене перше засідання з медіатором	Успішна зустріч	Невдала зустріч	Не з'явилися
2018	1500	750	450	300
2019	1800	900	550	350
2020	2000	1000	600	400
2021	1700	850	500	350
2022	1600	800	480	320
2023	1900	950	600	350

Сформовано автором на основі джерела [18]

У період 2018–2023 років у Чехії спостерігалася стабільність у кількості призначених судом перших зустрічей із зареєстрованими медіаторами, із найвищим показником у 2020 році (2000 призначень) та найменшим у 2022 році (1600 призначень). Рівень успішності зустрічей коливався в межах 47-50%, підтверджуючи ефективність інструменту для вирішення спорів. Частка невдалих зустрічей поступово зростала, досягнувши 600 у 2023 році, що вказує на існування об'єктивних труднощів у досягненні компромісу. Випадки неявки залишалися стабільними (300–400 осіб щороку), що свідчить про потребу в посиленні інформування та мотивації сторін. Зниження кількості призначень у 2021–2022 роках може бути наслідком пандемії COVID-19, тоді як у 2023 році відбулося часткове відновлення активності. Для підвищення ефективності доцільно зменшити кількість неявок, удосконалити відбір справ для медіації та покращити обізнаність учасників щодо переваг процесу. Дані підтверджують значущість першої зустрічі з медіатором як інструменту популяризації альтернативного врегулювання спорів.

На основі представленої таблиці можемо зробити модель, яка відобразатиме динаміку та тенденції зустрічей із медіатором. Для створення моделі було обрано найголовніші показники: кількість призначених перших засідань із медіатором та успішних зустрічей, зазначені параметри дозволяють найбільш повно відобразити ключові аспекти процесу медіації та спрогнозувати його розвиток у майбутньому – рис. 3.1.

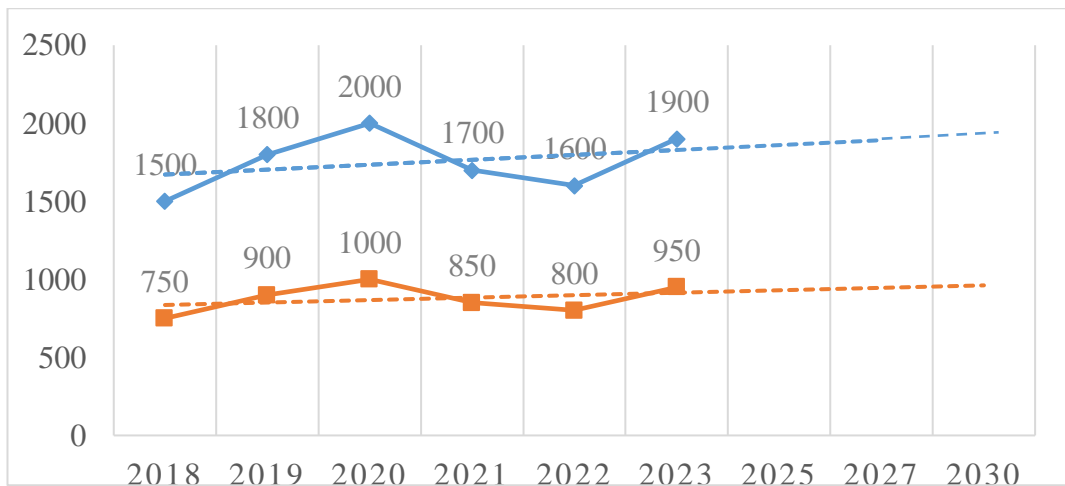

Рисунок 3.1 Модель прогнозування динаміки зустрічей із медіатором: дані 2018–2023 років та прогноз до 2030 року

Модель прогнозування була спроектована за допомогою лінії тренду, яка дозволила визначити основні тенденції змін та виконати прогноз до 2030 року. Відповідно до моделі спостерігається стабільний ріст кількості як призначених перших засідань із медіатором, так і успішних зустрічей. Представлена тенденція свідчить про поступове збільшення попиту на послуги медіації та підвищення ефективності цього механізму у вирішенні конфліктів. Згідно з прогнозом, розробленим на основі моделі, позитивна динаміка збережеться до 2030 року, що може бути наслідком таких факторів, як покращення обізнаності суспільства про переваги медіації, зростання довіри до цього способу врегулювання конфліктів, а також удосконалення нормативно-правової бази для її впровадження.

Правове регулювання медіації в Чехії базується на ряді законодавчих актів, які визначають порядок її проведення та правовий статус учасників медіаційного процесу. Основні нормативно-правові документи встановлюють правила медіації як на загальноєвропейському рівні, так і на рівні чеського законодавства. Представлені далі акти не лише формують правову основу для застосування медіації, а й забезпечують ефективне і справедливе врегулювання конфліктів за допомогою альтернативних механізмів вирішення спорів. Основними документами є [45 - 47] :

1. Директива 2008/52/ЄС [19] – встановлює загальні принципи медіації для країн ЄС, зокрема Чехії.

2. Закон № 202/2012 Sb. «Про медіацію» [20] – визначає правила проведення медіації, права та обов'язки медіаторів.

3. Цивільний процесуальний кодекс [18] – передбачає можливість суду рекомендувати сторонам звернутися до медіатора.

4. Закон № 257/2000 Sb. «Про пробацію та медіаційні служби» [48] – регулює використання медіації у кримінальних справах.

5. Постанова про іспити та оплату праці медіатора (№ 277/2012 Sb.) – встановлює порядок оплати послуг медіатора [49].

6. Сімейний та адміністративний закони – дозволяють використовувати медіацію у справах, пов'язаних із захистом дітей або врегулюванням спорів із державними органами.

Представлені документи забезпечують ефективне використання медіації для вирішення конфліктів у різних сферах життя.

В Чехії існує кілька основних інституцій та організацій, що займаються медіацією. Окрім судових органів, які можуть призначати медіацію в межах правових процедур, значну роль у даній сфері відіграють професійні асоціації медіаторів, а також позасудові організації та спеціалізовані центри медіації – табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Інституційні органи та організації, що регулюють медіацію та судовий процес у Чехії

Інституція / Організація	Тип організації	Функції	Особливості
1	2	3	4
Судові інстанції	Судові органи	Призначення перших зустрічей з медіатором.	Суд може призначити лише першу зустріч із медіатором.
Міністерство юстиції Чехії	Державний орган	Регулювання медіації, реєстрація медіаторів, розробка законодавства, яке регулює медіаційні процеси.	Ведення реєстру медіаторів, що дозволяє організувати медіацію відповідно до встановлених стандартів.
Асоціація медіаторів Чехії	Професійна асоціація	Проведення сертифікації та навчання медіаторів, стандартизація професії медіатора.	Один із основних організаторів навчання та сертифікації медіаторів у Чехії.

1	2	3	4
Пробаційна та медіаційна служба	Державна організація, яка працює під керівництвом Міністерства юстиції Чехії	Координація розвитку медіації в країні, популяризація медіації серед громадян і бізнесу.	Сприяє розвитку медіації в Чехії на національному рівні, організовує навчальні заходи.
Центри медіації	Діяльність здійснюється під керівництвом пробаційної та медіаційної служби	Проведення медіації в сферах, таких як сімейне право, трудові спори, комерційні суперечки (діє 74 центри та 2 філії)	Спеціалізуються на проведенні медіацій у позасудовому порядку, включаючи різні категорії спорів.
Медичні та психологічні асоціації	Професійні організації	Підтримка медіаторів у складних випадках (психологічні або медичні аспекти спорів).	Можуть бути залучені до медіації, якщо спір пов'язаний із психологічними або медичними проблемами учасників.

Сформовано автором на основі джерел [47]

Система медіації в Чехії є високорозвиненою і включає кілька основних інституцій та організацій, які відповідають за її розвиток і регулювання. Судові органи виконують важливу роль у сприянні медіації, однак їх функції обмежуються лише ініціацією першої зустрічі з медіатором, що дозволяє розпочати процес медіації, однак подальший розвиток цього процесу залишається на розсуд сторін, що підкреслює добровільний характер медіації. Міністерство юстиції Чехії є ключовим органом, що регулює медіаційну діяльність, веде реєстр медіаторів і забезпечує належні стандарти в цій сфері [16]. Водночас, асоціація медіаторів Чехії також займається сертифікацією медіаторів, стандартизацією професії та організацією навчальних програм, що забезпечує підвищення якості медіаційних послуг. Крім того, позасудові організації, як-от центри медіації, займаються вирішенням спорів у різних сферах, таких як сімейні, трудові та комерційні суперечки, що дозволяє здійснювати мирне врегулювання конфліктів без судового втручання. Також важливу роль у медіаційному процесі можуть відігравати психологічні та медичні асоціації, зокрема в ситуаціях, коли конфлікти мають специфічні медичні або психологічні аспекти. Медіаторами можуть виступати фахівці з права, соціальних наук або

психології, які пройшли відповідну спеціалізовану підготовку. У цілому, система медіації в Чехії забезпечує професіоналізм і стандарти в представленій сфері, дозволяючи вирішувати конфлікти як у судовому, так і в позасудовому порядку.

Для дослідження можливостей застосування медіації у суспільному діалозі було проведене соціологічне опитування серед громадян України, які проживають у Чеській Республіці на різних умовах, зокрема тих, хто вже отримав чеське громадянство, а також осіб зі статусом тимчасового проживання. Отримані результати сприяють глибшому розумінню особливостей їхньої соціальної взаємодії в чеському суспільстві та визначенню ролі медіації у вирішенні конфліктів. Аналіз анкетних даних дозволяє виокремити основні тенденції у характері конфліктних ситуацій, стратегіях їх подолання та рівні обізнаності про альтернативні методи врегулювання суперечок.

Однією з найбільш помітних рис є різноманітність конфліктів, із якими стикалися респонденти, зокрема мовні та національні розбіжності, конфлікти в громадських місцях, трудові спори та конфлікти з державними установами. Попри широкий спектр складнощів, більшість опитаних намагалися вирішувати конфлікти самостійно, часто без залучення сторонніх осіб чи інституцій. Це свідчить про недостатній рівень підтримки або обізнаності про доступні інструменти, включаючи медіацію.

Що стосується обізнаності про медіацію та інші альтернативні способи вирішення конфліктів, опитування виявило помітну прогалину. Хоча деякі респонденти знали про існування таких методів, лише одиниці використовували їх на практиці. Утім, більшість респондентів висловили зацікавленість у додатковій інформації про ці методи, що свідчить про потенційний попит на їх популяризацію. У подальшому аналізі буде розглянуто, як ці результати співвідносяться з теоретичними підходами до ролі медіації в сучасних суспільних відносинах.

Результати проведеного соціологічного опитування та анкета представлені у Додатку А.

Опитування виявило важливі аспекти щодо рівня обізнаності та практичного використання медіації як способу вирішення конфліктів серед українців, які проживають у Чеській Республіці. Загалом результати свідчать про існування певної прогалини в розумінні і використанні альтернативних методів вирішення конфліктів, таких як медіація, а також про значні відмінності в досвіді респондентів залежно від їхнього статусу проживання, зайнятості та характеру конфліктів.

Серед найбільш поширених конфліктів респонденти називали:

- мовні та національні розбіжності;
- конфлікти в громадських місцях;
- конфлікти на робочому місці;
- суперечки із сусідами чи державними установами.

Більшість респондентів (понад 60%) вирішували конфлікти самостійно, часто без звернення до зовнішніх організацій чи інструментів, що свідчить про домінування індивідуального підходу до вирішення проблем, що може бути пов'язано з недовірою до інституцій, відсутністю інформації або культурними особливостями. Лише окремі респонденти використовували юридичну допомогу чи альтернативні методи, такі як медіація або примирення за участю третьої сторони.

На запитання про знання медіації як способу вирішення конфліктів понад 50% респондентів відповіли, що не знають про існування такого інструменту. Серед тих, хто знав про медіацію, лише незначна частина використовувала її на практиці. Цікаво, що серед осіб із постійним місцем проживання у Чеській Республіці рівень обізнаності про медіацію був дещо вищим, але практичне використання залишалось низьким – рис.3.2

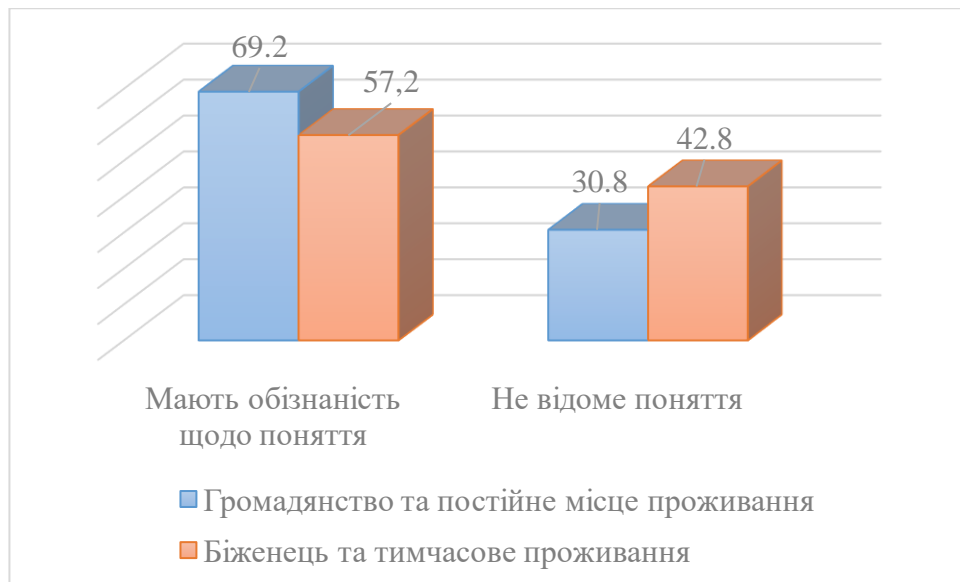

Рисунок 3.2 Обізнаність респондентів про поняття медіації

Наразі Чеська Республіка продовжує приймати значну кількість біженців, що суттєво зросла в період після 2022 року. До початку військового конфлікту в Україні чисельність громадян України, які постійно або тимчасово проживали на території Чеської Республіки, становила приблизно 200 000 осіб. Однак після початку війни цей показник зріс до 636 000 осіб, що стало безпрецедентним демографічним зрушенням у країні, спричинивши підвищене навантаження на соціальні, економічні та адміністративні системи. За актуальними статистичними даними, станом на сьогодні в Чехії проживає 578 000 громадян України, включаючи осіб, які отримали статус тимчасового захисту.

Значне зростання української діаспори породжує нові виклики для соціальної інтеграції, забезпечення належного рівня життєдіяльності мігрантів, доступу до ринку праці, освіти, медицини та інших суспільно значущих сфер. Також воно вимагає розробки та впровадження ефективних механізмів врегулювання потенційних соціальних та правових конфліктів, які можуть виникати внаслідок адаптації новоприбулих до приймаючого суспільства. Відповідно до проведеного опитування, рівно 50 % опитаних зазначили, що переїхали до Чехії в період 2022–2024 років (рис. 3.3), що свідчить про масштабність міграційного процесу та потребу у спеціалізованих програмах підтримки.

У цьому контексті медіація може відігравати ключову роль у попередженні та вирішенні конфліктних ситуацій, що виникають як між мігрантами, так і між ними та місцевим населенням. Використання медіації як інструменту врегулювання спорів може сприяти зниженню рівня соціальної напруги, ефективній адаптації біженців до нових умов життя, налагодженню міжкультурного діалогу та забезпеченню гармонійної інтеграції українських мігрантів у місцеві громади. Особливої уваги потребує розробка державних програм, які передбачатимуть активне залучення медіаторів до роботи з біженцями, сприятимуть правовій обізнаності новоприбулих та забезпечуватимуть доступність медіаційних послуг у всіх регіонах Чехії.

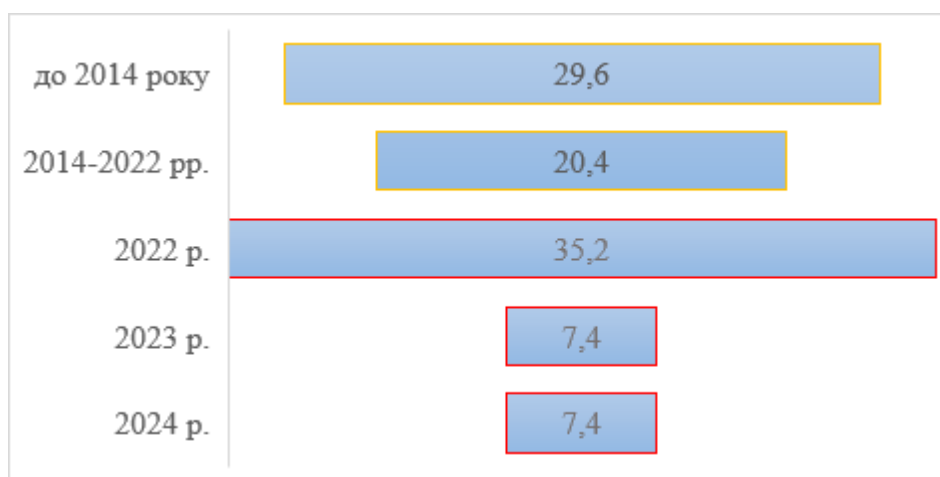

Рисунок 3.3 Рік початку проживання респондентів у Чеській Республіці (%)

Респонденти, які мають статус біженця або тимчасового проживання, частіше стикалися з конфліктами, ніж ті, хто проживає у країні тривалий час чи має громадянство (рис. 3.4; рис. 3.5). Особливо це стосується конфліктів, пов'язаних із мовними бар'єрами, дискримінацією чи соціальними розбіжностями. Водночас представлені категорії респондентів частіше виявляли потребу в юридичній або психологічній допомозі після переїзду, хоча така допомога не завжди була доступною.

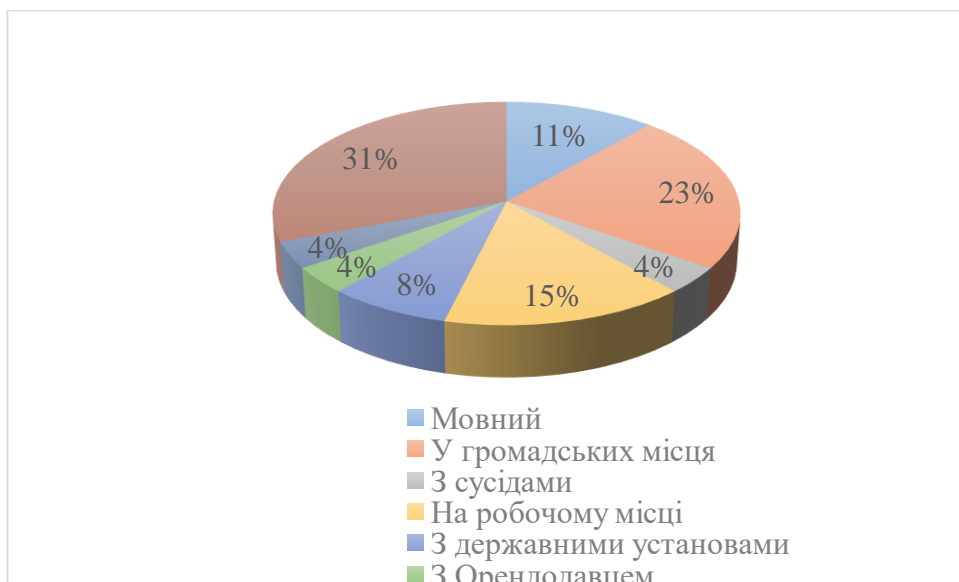

Рисунок. 3.4. Перелік конфліктів, з якими стикалися респонденти Чеської Республіки, які тривалий час проживають у країні та мають громадянство

Рисунок. 3.5. Перелік конфліктів, з якими стикалися респонденти Чеської Республіки, які мають статус біженця та тимчасове проживання

Попри низький рівень використання медіації (рис. 3.6), більшість респондентів висловили зацікавленість у тому, щоб дізнатися більше про цей інструмент, що свідчить про потенціал для впровадження освітніх програм та популяризації медіації серед населення, зокрема через центри для біженців, громадські організації та навчальні ініціативи.

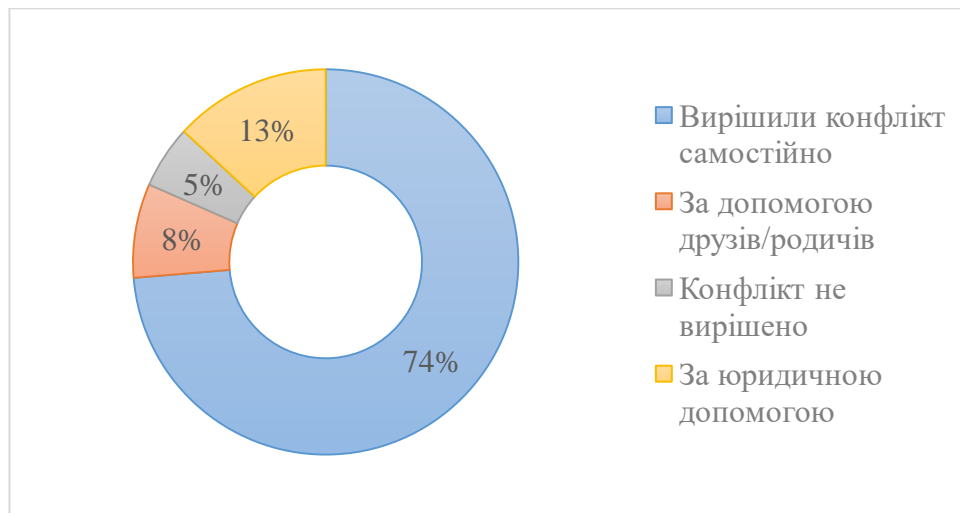

Рисунок. 3.6 Механізми розв'язання конфліктів серед респондентів

Результати опитування вказують на необхідність підвищення обізнаності про альтернативні методи вирішення конфліктів, особливо серед найбільш уразливих категорій населення. Медіація може стати ефективним інструментом для зменшення соціальної напруженості, однак її впровадження вимагає комплексного підходу, що включає просвітницькі кампанії, навчання медіаторів та розвиток відповідної інфраструктури.

Порівнюючи медіацію з іншими правовими механізмами вирішення спорів, можна зазначити, що вона, як метод вирізняється своєю добровільністю, конфіденційністю та відсутністю участі судової чи арбітражної влади. Медіація, на відміну від традиційних судових процесів, не передбачає винесення рішення сторонньою особою, а базується на заохоченні сторін до самостійного пошуку компромісу з допомогою нейтрального посередника [50]. Процес медіації є конфіденційним, і кожна зі сторін має право на добровільний вихід зі процесу у будь-який момент. Основною метою медіації є досягнення взаємної згоди, збереження відносин між сторонами та пошук найкращого варіанту вирішення конфлікту через відкриті переговори.

На відміну від медіації, переговори здійснюються без участі третьої нейтральної сторони, що сприяє безпосередньому залученню у процес обидві сторони конфлікту. У переговорах сторони або їх представники самостійно взаємодіють, обговорюючи свої позиції та намагаючись знайти спільне рішення. Хоча переговори також можуть бути добровільними, процес часто включає

більш детальну підготовку, зокрема визначення цілей, формулювання стратегії та оцінку можливих варіантів вирішення конфлікту. Результат переговорів – це досягнення угоди, яку вважають оптимальною обидві сторони.

У контексті правових механізмів вирішення спорів медіація та переговори забезпечують гнучкість та ефективність, проте вони істотно відрізняються від судового процесу чи арбітражу, де рішення приймається третьою стороною, що має владні повноваження для вирішення спору.

Також використовують арбітраж як механізм врегулювання спорів, що забезпечує вирішення майнових і немайнових конфліктів між фізичними та юридичними особами, державами, урядовими й неурядовими організаціями [51]. Характерною рисою цього процесу є участь незалежного посередника — арбітра (арбітражного судді), який здійснює розгляд справи згідно з визначеною процедурою. Такий підхід сприяє формалізованості процесу та забезпечує юридичну обов'язковість прийнятого рішення. Водночас підхід до визначення арбітражу може варіюватися залежно від специфіки спору, його сутності та складу учасників. Відмінність між медіацією та арбітражем визначається характером повноважень, наданих суб'єкту, який здійснює врегулювання спору. Арбітр, на відміну від медіатора, функціонує аналогічно до судді, маючи повноваження ухвалювати рішення, яке набуває обов'язкової юридичної сили для обох сторін [52]. Такий підхід обумовлює специфіку арбітражного процесу, що зазвичай передбачає однозначне визначення сторони, яка здобула перемогу, та сторони, яка зазнала поразки .

Порівняння основних процесів вирішення спору дозволяє оцінити ключові особливості кожного з методів, таких як переговори, медіація, арбітраж та судовий процес. Кожен із процесів має свої специфічні характеристики, відмінності у ступені контролю сторін над результатом, тривалість та формалізацію результатів, а також потенційні ризики і переваги. Підхід до вирішення спору залежить від конкретних обставин, виду конфлікту та готовності сторін до співпраці. Для детальнішого розуміння цих відмінностей було створено порівняльну таблицю, яка висвітлює основні компоненти кожного

процесу врегулювання спору – табл.3.4. Порівняльний аналіз цих методів дає змогу не лише визначити їхню ефективність у різних контекстах, а й сприяти вибору оптимального підходу залежно від специфіки спору та інтересів його учасників.

Таблиця 3.4

Порівняння основних методів вирішення спору

Компоненти	Приватні переговори	Арбітраж	Медіація	Судовий розгляд
1	2	3	4	5
Підстави	Домовленість про переговори	Арбітражна угода або застереження у договорі	Домовленість та договір про участь у медіації	Судовий позов
Характер	Участь на паритетних засадах	Рівноправна участь сторін у процесі	Участь на паритетних засадах	Змагальний процес
Початок	Одна сторона контактує з іншою за власною ініціативою	З подання арбітражного позову однією зі сторін	За зверненням сторони	Повідомлення про попередній розгляд справи через суд
Труднощі	Відсутність особи, яка керує процесом	З'ясування суті спору	Переконати іншу сторону розпочати процедуру	З'ясування суті спору; виконання рішення
Тривалість	Може бути різною. Переговори можуть затягнутися через брак організації процесу	Зазвичай коротша, ніж судовий процес; залежить від домовленостей сторін і складності спору (від кількох місяців до кількох років)	Заздалегідь оцінюється сторонами, контролюється медіатором. Добровільність участі налаштовує сторони вирішити спір якнайшвидше	Багато часу забирає призначення справи до розгляду. Інша сторона може не з'являтися до суду, – судові засідання відкладатимуться
Ступінь контролю сторін над результатом і процесом	Високий	Низький	Високий	Низький
Регулювання	Неформальна процедура	Визначається арбітром згідно з процедурою	Правила медіації та Кодекс етики медіатора	Процесуальне законодавство
Ризики	Відсутність згоди або формальна згода	Можливі непередбачувані рішення арбітра	Відсутність згоди	Непередбачуваний результат та складність у виконанні рішення

Продовження таблиці 3.4

1	2	3	4	5
Порядок формалізації результату	Домовленість або договір	Офіційне рішення арбітра	Домовленість, угода або договір	Постанова або рішення суду
Відносини між сторонами	Залишаються невизначеними	Можливе, але рідше	Покращені	Можуть погіршитися і бути розірвані

Сформовано автором на основі джерел [51;53-54]

Таким чином, принципи медіації включають кілька ключових аспектів, що забезпечують ефективність і справедливість цього методу вирішення спорів. До основних принципів належать: добровільність, яка передбачає свободу вибору участі в процесі без примусу; конфіденційність, що гарантує захист інформації, отриманої під час медіації; щирість намірів щодо вирішення конфлікту, яка забезпечує взаємну готовність сторін до досягнення згоди; неупередженість посередника, що є основою його ролі у забезпеченні об'єктивності процесу; правомочність сторін, що означає їх право самостійно приймати рішення та контролювати результат; а також неформальність та гнучкість процедури, які дозволяють адаптувати процес медіації до конкретних обставин і потреб сторін. Переваги медіації включають економію часу, що є важливим фактором у порівнянні з іншими методами вирішення спорів, таких як судові чи арбітражні процеси; зниження вартості вирішення конфлікту, оскільки медіація зазвичай є менш витратною; можливість впливати на результат, оскільки сторони мають безпосередній контроль над рішенням; конфіденційність процедури, яка забезпечує захист від розголошення інформації; можливість збереження або відновлення ділових взаємин між сторонами, що особливо важливо для підтримки партнерських відносин; можливість запобігти виникненню подібних конфліктів у майбутньому, оскільки медіація стимулює взаєморозуміння та співпрацю; а також гарантію виконання рішення, у разі успішної медіації, оскільки сторони зазвичай зобов'язуються виконувати досягнуту угоду.

У світовій практиці наявні численні приклади інтеграції різних механізмів вирішення спорів, зокрема це можна спостерігати і в Чехії. Хоча не існує

конкретних обмежень щодо методів поєднання арбітражних та медіаційних процедур, найбільш розповсюдженими є наступні моделі їх інтеграції – рис. 3.7.

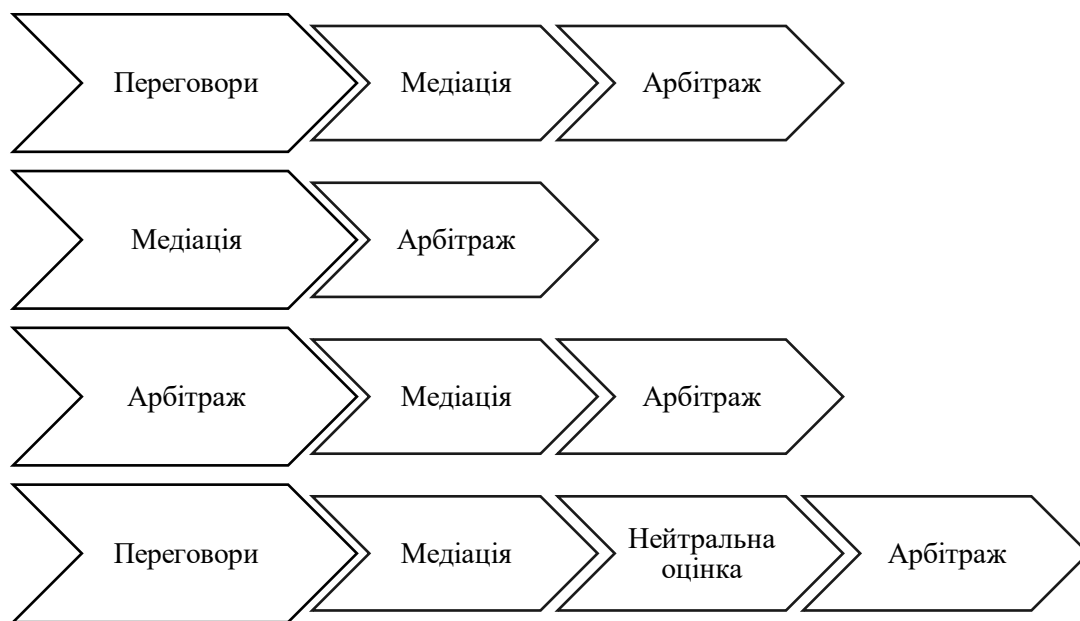

Рисунок 3.7. Моделювання інтеграції арбітражних та медіаційних процедур

Сформовано автором на основі джерел [52]

У представлених комбінаціях саме медіація допомагає сторонам досягти взаєморозуміння та вирішення конфлікту мирним шляхом, що сприяє більш стабільному та довгостроковому результату.

Впровадження медіації як альтернативної форми вирішення спорів є важливим етапом у розвитку правових систем сучасних країн. Медіація сприяє вирішенню конфліктів без судового втручання, що зменшує навантаження на судову систему та забезпечує більш гнучкий і швидкий процес вирішення суперечок. Проте, як і будь-яка нова практика, медіація стикається з певними викликами на шляху свого впровадження. Одним із таких викликів є соціальні, інституційні, економічні та правові бар'єри, які перешкоджають її ефективному застосуванню. У даному підрозділі розглянуті основні проблеми, з якими стикається Чехія у впровадженні медіації:

1. Соціальні та культурні бар'єри. Одним із значних викликів для впровадження медіації в Чехії є недостатній рівень обізнаності серед населення щодо цієї процедури та її переваг. Багато громадян сприймають медіацію як

додатковий, непотрібний етап, що ускладнює процес вирішення спорів. Для вирішення цього питання необхідно здійснити освітні кампанії, семінари та тренінги, щоб підвищити обізнаність і зміцнити довіру до медіації як ефективного інструменту вирішення конфліктів.

2. Інституційні проблеми. Іншим викликом є відсутність єдиних стандартів для підготовки та акредитації медіаторів. Оскільки медіатором може стати фахівець з різних галузей, таких як право, соціальні науки чи психологія, в Чехії виникає потреба у розробці чітких критеріїв та стандартів для підготовки медіаторів, що дозволить забезпечити високий рівень професіоналізму та ефективності медіації.

3. Економічні аспекти. Доступність медіаційних послуг для різних верств населення, особливо соціально незахищених груп, є ще одним важливим викликом. Вартість медіації може бути значним бар'єром для широкого застосування цієї процедури. Тому необхідно розглянути можливість державного фінансування або субсидій для медіаційних послуг, що забезпечить рівний доступ до цієї послуги для всіх громадян.

4. Невизначеність правових наслідків медіаційних угод. Важливим аспектом є невизначеність правових наслідків медіаційних угод. Оскільки медіація часто призводить до укладення угоди між сторонами, необхідно чітко визначити правовий статус таких угод та механізми їх виконання. Це вимагатиме розробки правових норм для моніторингу виконання угод та забезпечення захисту інтересів усіх учасників.

Проблеми, з якими стикаються країни при впровадженні медіації, є спільними для багатьох держав, що прагнуть інтегрувати представлений механізм у свої правові системи. Виклики, такі як недостатня обізнаність, інституційні бар'єри, економічні аспекти доступності та невизначеність правових наслідків, можуть бути подолані за допомогою комплексних заходів. Практичний досвід країн, які вже успішно впровадили медіацію, надає важливі уроки для Чехії та інших держав. За допомогою належних освітніх кампаній, розробки стандартів для медіаторів, фінансування медіаційних послуг для

соціально незахищених груп і забезпечення правового статусу медіаційних угод можна забезпечити ефективно впровадження цієї альтернативної форми вирішення спорів.

Розвиток медіації все більше набирає обертів у Чехії, і в цій сфері намічаються кілька ключових напрямків, які сприятимуть її подальшому вдосконаленню та розширенню. По-перше, важливим є вдосконалення законодавства та регуляції, що дозволить адаптувати існуючу нормативно-правову базу до міжнародних стандартів та потреб чеського суспільства. Одним із таких кроків є створення єдиної нормативно-правової бази, яка чітко визначатиме роль медіації як альтернативного способу вирішення спорів у різних правових процесах. Важливо забезпечити доступність медіації для всіх громадян, включаючи соціально незахищені групи, а також розробити ефективні механізми контролю за діяльністю медіаторів та їх професійною підготовкою.

Другим важливим напрямом є створення освітніх програм для підготовки медіаторів, що забезпечать високий рівень кваліфікації фахівців, здатних ефективно вирішувати спори між сторонами. Спеціалізовані навчальні курси та програми сертифікації, що включатимуть як теоретичні, так і практичні аспекти медіації, повинні бути доступними для юристів, психологів, соціальних працівників та інших представників професій, які можуть стати медіаторами. Популяризація медіації є ще одним ключовим аспектом розвитку цієї практики в Чехії. Масштабні інформаційні кампанії, що роз'яснюють переваги медіації та її доступність, повинні сприяти поширенню знань про цей метод серед різних груп населення, зокрема серед молоді та осіб, що стикаються з юридичними чи соціальними проблемами. Співпраця з громадськими організаціями стане важливою складовою для реалізації таких програм. Нарешті, інтеграція міжнародного досвіду медіації в чеську практику є необхідною для подальшого розвитку цієї сфери. Оскільки в таких країнах, як Великобританія, Канада, Австралія, медіація вже є ефективним і широко застосовуваним інструментом для вирішення спорів, Чехія може запозичити ці успішні практики та адаптувати їх до національних умов, що дозволить підвищити ефективність медіації та

забезпечити її доступність для широкого кола громадян. Подальший розвиток медіації в Чехії потребує комплексного підходу, що включає вдосконалення законодавства, створення освітніх програм, популяризацію медіації серед населення та інтеграцію міжнародного досвіду для забезпечення ефективного і доступного способу вирішення спорів.

Підсумовуючи основні результати аналізу, можна зробити висновок, що медіація в Чехії має значний потенціал для подальшого розвитку, однак потребує вдосконалення на законодавчому та практичному рівнях. Незважаючи на те, що судді чеських районних судів здійснюють свою діяльність у рамках правової системи, яка встановлює загальні норми їх діяльності, їхня роль та практика, яку вони реалізують та осмислюють, не обмежуються лише строгим застосуванням цих норм і правил. Вони в значній мірі формуються під впливом своїх сприйнять та власного досвіду щоденної суддівської практики. На стадії до призначення зустрічі щодо проведення медіації, роль судді набуває особливої ваги. Незважаючи на нечіткість критеріїв, що визначають придатність справи для медіації в Цивільному процесуальному кодексі, встановлено, що судді не приймають рішення про медіацію випадковим чином. Навпаки, спираючись на свій досвід, вони здатні ідентифікувати справи, у яких використання медіації може бути ефективним. Крім того, судді враховують специфічний контекст і обставини кожної справи на момент прийняття рішення, зокрема рівень ескалації конфлікту та потенціал для відновлення комунікації на основі волі до досягнення угоди, незважаючи на наявні комунікаційні труднощі. Дослідження також вказує на те, що судді зазвичай віддають перевагу рекомендації медіації, а не її примусовому застосуванню, водночас виділяючи ситуації, коли накладення обов'язку пройти першу зустріч з медіатором є доцільним.

Сучасна система медіації в Чехії вже має позитивні аспекти, проте існують певні обмеження, які стосуються як нормативно-правового регулювання, так і рівня професійної підготовки медіаторів. Підвищення ефективності медіації можливе через інтеграцію міжнародного досвіду, створення освітніх програм для підготовки медіаторів, а також активну популяризацію медіації серед

населення через інформаційні кампанії. Перспективи подальших досліджень у сфері медіації повинні бути орієнтовані на вивчення впливу різних міжнародних практик медіації на ефективність її використання в Чехії, а також на дослідження можливих інновацій у правовій регуляції медіації. Зокрема, варто звернути увагу на адаптацію досвіду країн Європейського Союзу та інших розвинених держав до чеських реалій, що дозволить розвивати медіацію як ключовий інструмент для ефективного вирішення спорів та сприяння правосуддю.

3.2. Шляхи розвитку і популяризації культури медіації та діалогу

Досвід європейських держав доводить, що вирішувати конфлікти можливо не лише звертаючись до суду, а й шляхом переговорів, зокрема медіації. Вочевидь, провідне завдання сучасної освіти полягає в пошуку й запровадженні нових підходів до підготовки молодого покоління для формування культури медіації.

Розвиток культури медіації є важливим етапом на шляху до побудови гармонійного суспільства, в якому конфлікти вирішуються мирними способами, без застосування насильства чи агресії. Однак для успішного впровадження медіації необхідно реалізовувати комплекс заходів, спрямованих на популяризацію цієї практики та підвищення її ефективності. Основними шляхами розвитку культури медіації є освітні ініціативи, інформаційні кампанії та активна підтримка з боку держави та громадських організацій. Одним із найбільш ефективних способів розвитку культури медіації є включення її як елемента навчальної дисципліни або як окремої дисципліни до шкільних і університетських програм. Введення медіації як окремого предмету або інтеграція аспектів медіації в курс з права, психології або соціології дозволить студентам отримати знання про основи та принципи медіаційного процесу, зрозуміти роль медіатора та важливість мирного вирішення конфліктів. Крім того, курси та тренінги для фахівців різних галузей, таких як юристи, психологи, соціальні працівники та бізнесмени, можуть сприяти підвищенню їх компетенцій

у сфері медіації, що, в свою чергу, позитивно вплине на розширення практики медіації в представлених сферах.

Важливим інструментом у розвитку культури медіації є інформаційні кампанії, спрямовані на популяризацію культури діалогу та мирного вирішення конфліктів. Використання медіа, зокрема телебачення, радіо та соціальних мереж, дозволяє донести інформацію про переваги медіації до широкої аудиторії. Регулярні публікації, програми та інтерв'ю з експертами допомагають сформувати у громадян розуміння того, що медіація є ефективним та конструктивним методом вирішення спорів. Крім того, соціальні мережі дають медіації, що сприяє її популяризації серед різних верств населення.

Держава та громадські організації відіграють ключову роль у підтримці та розвитку медіації в суспільстві. Вони можуть сприяти розвитку правової інфраструктури для підтримки медіаційних процедур, а також забезпечувати фінансову та організаційну підтримку для ініціатив, спрямованих на впровадження медіації в різні сфери. Державна політика, орієнтована на популяризацію медіації, повинна включати законодавчі ініціативи, що забезпечують правовий захист медіаційних процесів та стимулюють їхнє застосування в різних сферах, таких як право, бізнес та сімейні відносини. Громадські організації, у свою чергу, можуть організовувати навчальні курси, конференції та семінари, що допоможуть громадянам та фахівцям більш глибоко ознайомитися з можливостями медіації.

Загальний аналіз стандартної моделі розвитку культури медіації вказує на важливість комплексного підходу до її впровадження. Наявність чітко визначених шляхів розвитку, таких як освітні ініціативи, інформаційні кампанії та роль держави і громадських організацій, сприяє ефективному формуванню медіаційної культури в суспільстві. Водночас, визначення плану дій для кожного з напрямів допомагає оптимізувати процеси впровадження, враховуючи потенційні виклики та загрози, які можуть виникнути під час реалізації заходів. Врахування усіх складових моделі дозволяє створити основу для сталого

розвитку медіації в різних соціальних контекстах, підвищуючи її значущість та ефективність у вирішенні конфліктів – табл.3.5.

Таблиця 3.5

Універсальна модель розвитку культури медіації: шляхи, план дій та виклики

Шляхи розвитку культури медіації	План дій	Виклики та загрози
Освітні ініціативи	Включити медіацію до шкільних і університетських програм.	Недостатня готовність освітніх закладів до зміни програм.
	Створити курси та тренінги для спеціалістів різних галузей.	Обмежене фінансування та ресурси для навчальних ініціатив.
	Розробити спеціалізовані курси для медіаторів.	Низька зацікавленість медіаторів в підвищенні кваліфікації.
Інформаційні кампанії для популяризації культури діалогу	Запустити інформаційні кампанії через медіа та соціальні мережі.	Можливе негативне сприйняття медіації через недостатнє розуміння її суті.
	Проводити публічні лекції та семінари для громадян.	Низький рівень залученості громадян у навчання та просвітництво.
	Створити інформаційні ресурси для обміну досвідом у сфері медіації.	Складність у збиранні і структуризації практичних кейсів для загального доступу.
Роль держави та громадських організацій у підтримці медіації	Розробити законодавчі ініціативи для забезпечення правового захисту медіації.	Опір реформам з боку частини політичних сил або інститутів.
	Надати фінансову та організаційну підтримку медіаційним ініціативам.	Обмеженість державного фінансування для підтримки ініціатив у сфері медіації.
	Організувати національні конференції та семінари для обговорення питань розвитку медіації.	Недостатня взаємодія між державними органами та громадськими організаціями.
	Підтримати ініціативи громадських організацій у популяризації медіації.	Недостатній рівень взаємодії з місцевими органами влади та інвесторами.
	Надати фінансову та організаційну підтримку медіаційним ініціативам.	Обмеженість державного фінансування для підтримки ініціатив у сфері медіації.

Сформовано автором на основі джерел [5; 29-30;]

Таким чином, комплексний підхід до розвитку культури медіації через освітні ініціативи, інформаційні кампанії та підтримку з боку держави та громадських організацій є важливим чинником у створенні ефективної системи мирного вирішення конфліктів у суспільстві. Основні виклики та загрози, що можуть виникнути при розвитку культури медіації, пов'язані з кількома ключовими аспектами. Найпоширенішими є:

1. Низька обізнаність серед громадян: брак знань про медіацію може стати серйозною перешкодою для її популяризації та ефективного застосування в суспільстві. Це може призвести до нерозуміння переваг медіаційних процесів порівняно з традиційними методами вирішення конфліктів. Для уникнення цієї загрози необхідно здійснювати активну інформаційну кампанію через медіа, соціальні мережі, а також включати медіацію як навчальну дисципліну в зміст освітніх програм навчальних закладів різних рівнів.

2. Скептицизм щодо ефективності медіації: часто суспільство ставить під сумнів можливість медіації як способу ефективного вирішення конфліктів, особливо в складних і важких ситуаціях. Для подолання цієї загрози потрібно активно демонструвати реальні приклади успішних медіацій та підвищувати довіру до процесу через навчання і тренінги, що підкріплюються науковими дослідженнями та позитивними результатами.

3. Недостатня підтримка з боку держави та органів влади: без належної підтримки з боку держави та місцевих органів влади медіація може залишатися на периферії правових і соціальних систем. Для подолання проблеми важливо розробити політику, яка б заохочувала впровадження медіації, включаючи фінансування освітніх та інформаційних кампаній, а також інтеграцію медіації в офіційну правову та соціальну практику.

4. Інституційні та професійні бар'єри: часто спеціалісти, такі як судді, адвокати, політики та інші, можуть бути неготові до використання медіації, оскільки звикли до традиційних методів вирішення конфліктів. Для подолання викликів необхідно здійснити професійну підготовку та тренінги для фахівців, заохочуючи їх до використання медіаційних технік в їхній щоденній практиці.

Ключовими шляхами уникнення представлених в таблиці загроз є підвищення обізнаності, підтримка з боку держави та активне навчання громадян і професіоналів, що дозволить створити сприятливі умови для розвитку культури медіації, сприяючи її ефективному використанню у суспільстві.

Для ефективного розвитку культури медіації важливо враховувати її різноманітні рівні формування, які забезпечують її впровадження та

застосування у різних соціальних контекстах. Оцінка рівнів дозволяє визначити ключові елементи, що сприяють успішному розвитку медіації, а також виявити можливі виклики і загрози, які потребують уваги на кожному етапі її інтеграції в суспільство.

Рівні формування культури медіації відображають багатогранність явища, охоплюючи різні соціальні сфери та групи, зокрема правову, освітню, корпоративну та громадську. Вони включають не лише нормативно-правове регулювання медіації, але й рівень обізнаності громадян, роль державних та приватних інституцій у її просуванні, а також особливості професійної підготовки медіаторів. Важливим аспектом є також рівень довіри до медіації як альтернативного способу вирішення конфліктів, що значною мірою залежить від наявності успішних кейсів та практичного досвіду її застосування.

У рисунку наведено ключові аспекти кожного рівня, включаючи відповідних суб'єктів і характерні особливості – рис. 3.8. Такий підхід дозволяє систематизувати процеси розвитку медіаційної культури, визначити її практичну цінність у розв'язанні конфліктів і сприяти її інтеграції у суспільство. Крім того, аналіз рівнів формування культури медіації дає змогу розробити ефективні рекомендації для вдосконалення механізмів її впровадження та сприяння поширенню найкращих практик як на національному, так і на міжнародному рівнях. Важливе значення у впровадженні медіації в суспільстві має рівень розвитку медіаційної культури серед медіаторів, а також дотримання ними професійних етичних стандартів. Якість виконання професійних обов'язків безпосередньо впливає на рівень довіри до медіації та її актуальність у суспільстві. На різних етапах медіація може бути ефективно застосована для вирішення міжнародних конфліктів (спорів), виступаючи як альтернатива попередженню або завершенню військових конфліктів, що спричиняють численні людські жертви.

Рисунок 3.8. Рівні формування культури медіації: суб'єкти та особливості
Сформовано автором на основі джерела [55]

Ефективний механізм популяризації медіації та діалогу передбачає комплексний підхід, що включає освітні ініціативи, організацію публічних заходів, створення платформ для обміну досвідом та активну співпрацю з державними і приватними інституціями. Роль медіаторських об'єднань та самих медіаторів у процесі є надзвичайно важливою, оскільки вони не лише забезпечують високий рівень професійної підготовки, але й активно сприяють поширенню знань про медіацію серед громадян, організацій та державних установ. У таблиці представлено комплексний механізм популяризації медіації, який охоплює різні напрями, від освітніх ініціатив до роботи з державними та приватними установами. Для кожного напрямку визначено конкретні заходи та відповідальних осіб, що забезпечує чітке розуміння процесу впровадження медіації в суспільство – табл. 3.6. Такий підхід дозволяє системно та послідовно розвивати культуру медіації, а також забезпечити інтеграцію медіації як ефективного інструменту вирішення конфліктів на всіх рівнях.

Механізм популяризації медіації: освітні ініціативи, стандартизація та публічні заходи для розвитку культури діалогу

Шляхи розвитку культури медіації	Дії для реалізації	Відповідальні органи та особи	Оцінка ефективності
Освітні ініціативи для медіаторів	Організація курсів підвищення кваліфікації, тренінгів, включення медіації в навчальні програми	Асоціації медіаторів, університети, навчальні центри	Кількість навчальних програм, учасників
Стандартизація медіаційної діяльності	Розробка сертифікаційних програм та акредитації медіаторів	Асоціації медіаторів, професійні організації	Кількість акредитованих медіаторів
Публічні освітні заходи	Організація лекцій, семінарів, конференцій для громадськості	Асоціації медіаторів, державні та громадські організації	Кількість заходів, відгуки учасників
Платформи для обміну досвідом	Створення онлайн-платформ, міжнародних конференцій та семінарів	Асоціації медіаторів, науковці, організатори заходів	Кількість активних учасників, обмін досвідом
Ініціативи з популяризації медіації через ЗМІ та соціальні мережі	Публікації, відеоматеріали, інфографіки, тематичні кампанії	Медіаорганізації, соціальні мережі, асоціації медіаторів	Кількість переглядів, взаємодія з контентом
Робота з державними та приватними установами	Співпраця з державними органами та приватними компаніями, лобіювання законодавчих ініціатив	Державні установи, приватні компанії, професійні асоціації	Наявність відповідних законодавчих актів, впровадження медіації

Сформовано автором на основі джерел [5; 35-36;]

Загалом, представлена таблиця утворює комплексний підхід до популяризації медіації, спрямований на підвищення її ефективності та інтеграцію в соціальні інститути, що дозволить досягти значних результатів у вирішенні конфліктів та підтримці миру в суспільстві. Задля досягнення ефективних результатів, заходи з популяризації медіації мають потребу в постійному моніторингу та адаптації до змінюваних соціальних і культурних умов, що дозволить своєчасно реагувати на виклики і забезпечити сталість впроваджуваних ініціатив.

На основі аналізу досвіду окремих країн можна дійти висновку, що популяризація медіації може здійснюватися через різноманітні механізми та підходи. Порівняльне дослідження виявило різні моделі медіаційної політики. Словенія та Фінляндія представляють модель, засновану на розвитку медіації

через судову підтримку. Великобританія орієнтується на ринковий підхід до медіації та сприянню адвокатів, тоді як в Італії розвиток медіації перебуває під контролем державних органів. Німеччина використовує комбінований підхід, поєднуючи елементи всіх вищезгаданих моделей [56]. Кожна з моделей має свої характерні особливості, що відображають різний рівень залученості судових органів, адвокатів та державних інституцій до процесу вирішення спорів. Розглянемо їх детальніше, звертаючи увагу на ключові аспекти та відмінності, які визначають ефективність медіації в кожній країні:

1. Роль адвокатів. Адвокати відіграють суттєву роль у впровадженні медіації, зокрема як ініціатори цієї процедури, інформуючи своїх клієнтів про можливості альтернативного вирішення спорів. З метою сприяння популяризації медіації доцільно внести відповідні зміни до законодавства, яке регулює діяльність адвокатів. Це дозволить збільшити рівень довіри до медіаційної практики та мотивуватиме клієнтів розглядати медіацію як ефективний інструмент для врегулювання конфліктів. Важливим аспектом є також надання адвокатам необхідних знань для оцінки доцільності застосування медіації в конкретних справах, а також навчання їх перевагам цієї процедури як для клієнтів, так і для самих адвокатів. Важливою складовою є створення адвокатськими асоціаціями відповідних рекомендацій, які включатимуть деталі супроводу медіації адвокатами та визначення справедливих гонорарів. Медіація відкриває перед адвокатами нові можливості для професійного розвитку, оскільки завдяки своїм юридичним знанням вони є однією з найбільш підготовлених груп для виконання функцій медіатора в правових спорах [57-58]. Європейський досвід свідчить про широке застосування медіативних методів адвокатами, що зумовлено перевагами цієї процедури як для клієнтів, так і для адвокатів, включаючи підвищення їх конкурентоспроможності на правовому ринку.

Досвід європейських країн підтверджує, що адвокати мають значний вплив на поширення медіації завдяки своїй здатності спрямовувати сторони до цієї альтернативної процедури вирішення спорів. Зокрема:

- В Англії та Уельсі застосовується модель медіації, інтегрована у судову систему, при цьому основним механізмом ініціації медіації є спрямування адвокатами сторін конфлікту. Окрім санкцій у вигляді додаткових судових витрат за відмову від участі в медіації, вагомим фактором, який стимулює використання медіації, є позитивний досвід медіації серед юристів та учасників конфлікту. Водночас відмова адвоката від надання консультацій щодо доцільності застосування медіації може стати підставою для подання позову проти адвоката [58].

- В Італії медіація інтегрована в судову систему, однак законодавство зобов'язує адвокатів інформувати клієнтів про можливість застосування медіації та надавати підтвердження цього суду. Місцеві адвокатські асоціації можуть створювати медіаційні організації, що функціонують при судах першої інстанції [58].

- У Фінляндії, згідно з Кодексом поведінки Асоціації адвокатів, адвокат зобов'язаний оцінити доцільність використання альтернативних методів вирішення спорів, включаючи медіацію. Суд ухвалює рішення про ініціювання медіації лише за згодою всіх сторін або у разі, якщо справа належить до категорії, яка може бути вирішена через медіацію [58].

Таким чином, досвід європейських країн підтверджує важливу роль адвокатів у сприянні популяризації та впровадженню медіації завдяки їх здатності інформувати клієнтів і направляти їх до альтернативних методів вирішення спорів.

2. Роль судів. Судова система має значний вплив на процес впровадження медіації та може позитивно сприяти її розвитку через низку ключових заходів. По-перше, суди можуть активно заохочувати суддів до проходження навчання з медіації, що дозволить їм здобути необхідні компетенції для участі в медіаційних процесах. По-друге, суди мають можливість розробляти спеціалізовані програми медіації, які будуть інтегровані в судові процедури, що, в свою чергу, сприятиме розвитку цієї практики. Третім важливим аспектом є можливість перенаправлення судових справ на медіацію, що стане потужним стимулом для

її популяризації в межах судової системи. Окрім того, судді можуть виконувати функцію медіаторів, що сприятиме кращій інтеграції медіації в судову практику та поліпшенню якості розгляду справ. Судова система також може ініціювати розробку і впровадження модельних правил для програм медіації, що забезпечить чітке нормативно-правове регулювання цієї процедури. Підтримка медіації через публічні заяви, зокрема через медіаторів, може стати важливим стимулом для впровадження медіаційних програм у судах. Усі ці заходи разом створюють необхідні умови для інтеграції медіації як невід'ємного елементу судового провадження [59].

Прикладом ефективного впровадження медіації є Словенія, де реалізована модель, що поєднує судову підтримку та ринкові механізми. Медіація, ініційована судовими органами за участю Міністерства юстиції, має суттєвий регуляторний вплив. Паралельно, частина медіаційних процесів здійснюється через приватних постачальників послуг. Судова система в Словенії активно підтримує використання медіації у вирішенні спорів, що дозволяє вважати її моделлю, заснованою на судовій підтримці з елементами ринкового регулювання, де держава бере на себе функції контролю та акредитації медіаторів [56].

3. Роль державних органів. Активна участь парламенту та Міністерства юстиції є важливими елементами процесу впровадження медіації. Роль парламенту в цьому контексті полягає у впливі на формування нормативно-правової бази медіаційної практики через прийняття відповідних законодавчих актів. Усі ключові стейкхолдери країни консенсусно підтримують необхідність ухвалення закону про медіацію. Парламент має потенціал для формування політичної згоди з цієї ініціативи, що сприятиме розвитку медіації. Окрім того, парламент може прискорити процес прийняття закону, подавши новий законопроект до нового складу парламенту, що часто стимулює швидке ухвалення важливих законодавчих актів. Міністерство юстиції здійснює постійну і всебічну підтримку розвитку медіації через реалізацію стратегічних ініціатив. Воно повинно відігравати ключову роль у формуванні нормативно-

правової бази для медіації, зокрема шляхом розробки відповідної стратегії та плану дій, що сприятимуть ефективному розвитку цієї практики. Одним з важливих напрямків є ініціатива щодо створення Ради з альтернативного вирішення спорів або медіації, завданням якої є розробка стратегії та визначення основних компонентів медіації, зокрема регуляторних механізмів і стандартів забезпечення якості. Міністерство юстиції також активно підтримує організацію робочих груп, що займаються підготовкою проєктів законодавчих актів, включаючи Закон про медіацію, та сприяє їх розробці за участю міжнародних донорів. Важливим аспектом є інтеграція медіації в систему безоплатної правової допомоги, що дає змогу громадянам з обмеженими фінансовими можливостями отримувати медіаційні послуги безкоштовно [30].

Як приклад, Німеччина застосовує ринкову модель медіації, що містить елементи саморегулювання професії. Медіація є добровільним процесом, ініційованим сторонами спору або їх адвокатами, без примусу з боку держави. Держава встановлює мінімальні вимоги щодо сертифікації медіаторів, проте не регулює ринок медіаційних послуг. Професія медіатора залишається саморегульованою, за винятком сертифікації, що надається відповідними навчальними закладами. Згідно з цим підходом, основну роль у виборі медіатора та ініціації процесу відіграють приватні ініціативи, а не державне втручання [57].

Чехія застосовує модель медіаційної політики, яка поєднує елементи судової підтримки та ринкового регулювання. Медіація в країні є добровільною процедурою, яку можуть ініціювати сторони конфлікту або їхні адвокати. У той же час держава встановлює мінімальні вимоги до сертифікації медіаторів, визначаючи стандарти якості та регулюючи професію медіатора. Проте сама медіація залишається відкритою для приватних ініціатив і не підлягає жорсткому державному контролю. Судові органи можуть рекомендувати медіацію як альтернативний спосіб вирішення спорів, але у цьому процесі основну роль відіграють приватні медіатори та адвокати, а також ринкові механізми. Таким чином, модель медіації в Чехії можна віднести до моделі судової підтримки з елементами ринкового регулювання, де держава виконує роль регулятора,

встановлюючи правила сертифікації, але не втручається в сам процес медіації [47].

На основі аналізу досвіду окремих європейських країн можна зробити висновок, що популяризація медіації здійснюється через різноманітні механізми та підходи. Порівняння медіаційних політик у різних країнах дозволяє виділити кілька ключових моделей, які мають як спільні риси, так і суттєві відмінності – табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Моделі медіаційної політики в європейських країнах

Країна	Модель медіації	Ключові елементи	Роль адвокатів	Роль судів	Роль держави
1	2	3	4	5	6
Словенія	Судова підтримка з елементами ринкового регулювання	Медіація ініційована судовими органами, підтримка Міністерства юстиції	Адвокати сприяють популяризації медіації через інформування клієнтів	Суди активно підтримують медіацію, контролюють процес	Функція контролю, акредитації медіаторів
Фінляндія	Судова підтримка з обов'язковою згодою всіх сторін	Медіація лише за згодою сторін, ініційована судом	Адвокати оцінюють можливість медіації, сприяють її впровадженню	Суди приймають рішення про початок медіації, якщо справа підходить	Законодавче регулювання медіації, ініціатива судової медіації
Великобританія	Ринкова модель із підтримкою адвокатів	Ситуаційне спрямування до медіації, штрафи за відмову від медіації	Адвокати інформують клієнтів, сприяють ініціації медіації	Суди заохочують медіацію через санкції за відмову від участі	Не регулює ринок медіації, але заохочує адвокатів
Італія	Державний контроль медіації	Законодавчий обов'язок інформування клієнтів, суди контролюють медіацію	Адвокати зобов'язані консультувати клієнтів щодо медіації	Медіація інтегрована у судову систему, за розпорядженням суду	Держава контролює процес медіації, створює медіаційні організації

Продовження таблиці 3.7

1	2	3	4	5	6
Німеччина	Ринковий підхід з елементами саморегулювання	Медіація добровільна, ініційована сторонами чи адвокатами	Адвокати сприяють вибору медіатора ініціації процесу	Медіація ініціюється приватно, не за участі судів	Визначає мінімальні вимоги щодо сертифікації, але не контролює ринок
Чехія	Судової підтримки з елементами ринкового регулювання	Добровільність медіації, ініціація процесу сторонами чи адвокатами, відсутність державного контролю за ринком медіаційних послуг	Адвокати можуть ініціювати медіацію, інформувати клієнтів про можливість використання медіації, допомагати у виборі медіатора	Суд може рекомендувати медіацію як альтернативу судовому процесу, але медіація ініціюється на добровільних засадах	Встановлює мінімальні вимоги до сертифікації медіаторів, контролює стандарти якості, але не втручається у процес медіації

Сформовано автором на основі джерел [47; 56; 60]

Висновки до таблиці свідчать про значну різноманітність підходів до медіації в європейських країнах, де кожна з них демонструє унікальні моделі, що варіюються від судової підтримки до ринкових механізмів. Усі ці країни підкреслюють важливу роль адвокатів у популяризації та ініціюванні медіації, що є ключовим чинником для розвитку цієї практики. Судова система в кожній з країн активно сприяє розвитку медіації, або через прямі рекомендації, або заохоченням використання медіації в рамках судового розгляду. Державне регулювання відрізняється в залежності від країни: у державах з високим рівнем державного контролю, таких як Італія та Словенія, медіація інтегрована в законодавчі рамки, тоді як у Німеччині та Великобританії ринок медіаційних послуг орієнтований на приватні ініціативи. Усі ці факти підтверджують необхідність комплексного підходу, що включає активну участь усіх стейкхолдерів, для забезпечення ефективного розвитку медіації в європейських країнах.

На основі таблиці можемо побудувати алгоритм впровадження кращих європейських практик медіації у 4 етапи:

1. Аналітичний:

- дослідження моделей медіації у країнах ЄС (Словенія, Фінляндія, Великобританія, Італія, Німеччина, Чехія);
- оцінка чинного законодавства та рівня розвитку медіації в національній системі;
- виявлення відмінностей між національною та європейськими моделями медіації.

2. Нормативне та інституційне забезпечення:

- гармонізація законодавства з європейськими стандартами медіації;
- визначення ролі судів, адвокатів та держави у медіаційному процесі;
- запровадження стандартів акредитації та контролю за діяльністю медіаторів.

3. Практична імплементація:

- запуск пілотних програм у судах, впровадження обов'язкової першої зустрічі з медіатором;
- організація навчання та сертифікації медіаторів, підготовка суддів і адвокатів;
- проведення інформаційних кампаній для підвищення обізнаності громадськості.

4. Моніторинг та вдосконалення:

- оцінка ефективності медіації, аналіз статистичних даних;
- внесення змін до нормативних актів на основі отриманих результатів;
- оптимізація механізмів стимулювання медіації та розширення її застосування.

Алгоритм впровадження кращих європейських практик медіації має на меті удосконалити розвиток культури медіації та діалогу в суспільстві, що має ряд значних соціальних та економічних вигод, які можуть суттєво вплинути на різні аспекти життя громадян та державних інституцій.

1. Соціальні та економічні вигоди: розвиток медіації сприяє полегшенню вирішення конфліктів між сторонами без необхідності звернення до суду, що знижує навантаження на судову систему та зменшує витрати, пов'язані із

судовими розглядами. У соціальному контексті медіація сприяє зміцненню взаєморозуміння між індивідами та групами, створюючи умови для більш мирного співіснування, що веде до зниження соціальної напруженості та покращення якості життя громадян. З економічної точки зору, медіація дозволяє знизити витрати на вирішення конфліктів, що є важливим для малих та середніх підприємств, які часто є найбільш вразливими до затяжних юридичних процесів.

2. Зменшення рівня конфліктності у суспільстві: впровадження культури медіації та діалогу сприяє зменшенню рівня конфліктності у суспільстві, що відбувається завдяки тому, що медіація фокусується на знаходженні взаємоприйнятних рішень, що дозволяє сторонам конфлікту вирішувати питання мирним шляхом, не перетворюючи їх на ескалацію насильства чи правових суперечок. Крім того, розвиток цієї практики в школах, організаціях та в органах влади може призвести до формування нової культурної парадигми, яка заохочує людей шукати компроміс та діалог замість конфронтації.

3. Підвищення ефективності управління конфліктами у різних сферах: застосування медіації та діалогу у державному управлінні, бізнесі, освіті та інших сферах дозволяє значно підвищити ефективність управління конфліктами, що дозволяє вирішувати суперечності швидше та з меншими витратами, сприяючи збереженню ділових відносин і стабільності у суспільстві. У бізнесі, наприклад, медіація може бути важливим інструментом для запобігання юридичним спорам та сприяння довгостроковим партнерствам, в той час як у державному управлінні вона сприяє більш конструктивному вирішенню міжурядових і міжкорпоративних конфліктів.

Отже, очікувані результати від розвитку культури медіації та діалогу включають значне покращення якості соціальних відносин, зменшення конфліктності та економічні вигоди через зниження витрат на правові процедури та підвищення ефективності управлінських процесів. Ці аспекти мають велике значення для стабільності та процвітання сучасних суспільств.

Висновки до розділу 3.

Аналіз медіації в Чехії свідчить про її значний потенціал у вирішенні конфліктів та зменшенні навантаження на судову систему. Основними перевагами медіації є економія часу, зниження фінансових витрат і підвищення задоволеності учасників конфлікту. Проте впровадження медіації стикається з такими викликами, як недостатня обізнаність громадян, соціально-культурні бар'єри, відсутність єдиних стандартів підготовки медіаторів та доступність послуг для різних верств населення.

Ключові напрями розвитку включають вдосконалення законодавчої бази, запровадження освітніх програм для підготовки медіаторів, інформаційні кампанії для популяризації медіації та адаптацію міжнародного досвіду до чеських реалій. У цьому контексті особливу роль відіграє інтеграція медіації в шкільну та університетську освіту, а також залучення громадських організацій і державних установ.

Рекомендації для подальших дій щодо розвитку культури медіації та діалогу :

1. Законодавча підтримка: розробити і впровадити комплексний закон про медіацію, що забезпечить чітке регулювання процесу, стандарти підготовки медіаторів та визнання медіаційних угод.
2. Освітні ініціативи: запровадити спеціалізовані курси медіації в освітніх закладах, створити програми підвищення кваліфікації для фахівців різних сфер.
3. Популяризація медіації: проводити широкі інформаційні кампанії для населення, організовувати форуми, семінари та інші публічні заходи.
4. Міжнародний досвід: вивчити успішні приклади з країн ЄС, таких як Німеччина та Словенія, і адаптувати їх до національного контексту.
5. Доступність послуг: забезпечити фінансову підтримку для громадян з низьким рівнем доходів через інтеграцію медіації в систему безоплатної правової допомоги.

На основі аналізу, здійсненого в третьому розділі наукової роботи, можна визначити основні напрями для подальших досліджень:

1. Оцінка ефективності медіаційних програм у різних сферах, таких як сімейне право, трудові спори та комерційні конфлікти.

2. Вивчення впливу соціально-культурних особливостей на сприйняття медіації в Чехії.

3. Аналіз економічної вигоди від впровадження медіації для держави та бізнесу.

4. Дослідження можливостей інтеграції нових цифрових технологій у процес медіації (онлайн-платформи, автоматизація рутинних процесів).

5. Розробка ефективних моделей співпраці між державними органами, медіаторами та громадськими організаціями для подальшої популяризації культури діалогу.

Висновки підкреслюють необхідність комплексного підходу до розвитку культури медіації та діалогу як ефективного механізму врегулювання конфліктів у Чехії.

ВИСНОВКИ

У процесі проведеного дослідження здійснено комплексний аналіз розвитку медіації в Чехії, охоплюючи її нормативно-правове забезпечення, практичну реалізацію та сприйняття суспільством. Результати свідчать про те, що медіація є перспективним інструментом альтернативного вирішення конфліктів, який здатен значно підвищити ефективність правозастосовчої практики, зменшити навантаження на судову систему та сприяти формуванню культури мирного вирішення суперечок. Теоретичний аналіз показав, що медіація базується на принципах добровільності, нейтральності, конфіденційності та рівноправності сторін, що дозволяє не лише досягти компромісу, а й зберегти соціальні зв'язки між учасниками спору. Правове регулювання медіації в Чеській Республіці закріплено в Законі № 257/2012 «Про медіацію», який визначає основні принципи, процедури та статус медіаторів. Проте, незважаючи на наявність відповідної законодавчої бази, все ще існує низка проблем, зокрема недостатнє поширення медіації в різних сферах суспільного життя.

Соціологічне опитування, проведене в рамках дослідження, виявило низький рівень обізнаності громадян щодо переваг медіації. Його результати дозволяють виокремити кілька ключових тенденцій у характері конфліктів, стратегіях їх подолання та рівні обізнаності про альтернативні методи вирішення суперечок. Однією з найбільш помітних рис є різноманітність конфліктів, із якими стикаються респонденти, серед яких мовні та національні розбіжності, трудові спори, конфлікти в громадських місцях та з державними установами. Більшість опитаних намагаються вирішувати конфлікти самостійно, без залучення сторонніх осіб чи інституцій, що свідчить про недостатній рівень підтримки та обізнаності щодо доступних методів вирішення спорів, зокрема медіації. Лише окремі респонденти зверталися за юридичною допомогою або використовували альтернативні методи, такі як медіація. При цьому понад 50% респондентів не знали про існування медіації як методу вирішення конфліктів, і лише незначна частина тих, хто знав, використовувала цей інструмент на практиці. Водночас, рівень обізнаності серед осіб, які постійно проживають у

Чеській Республіці, був вищим, але фактичне використання медіації залишалося низьким.

Серед основних бар'єрів, що стримують її розвиток, можна виокремити недостатню кількість освітніх програм для підготовки медіаторів, обмежене фінансування та низький рівень довіри до позасудових методів вирішення спорів. Порівняльний аналіз міжнародного досвіду показав, що в країнах із розвинутою системою медіації, таких як Великобританія, Німеччина та Франція, ефективність представленого механізму значно зростає за умови активної державної підтримки, запровадження обов'язкової медіації для певних категорій справ, широкої інформаційної кампанії та інтеграції медіації в правову культуру суспільства. Враховуючи цей досвід, медіація в Чеській Республіці має значний потенціал для розвитку, особливо у таких сферах, як комерційні спори, сімейні, адміністративні та трудові відносини. Успішне впровадження медіації сприятиме зменшенню судового навантаження та швидшому вирішенню спорів, що відповідає потребам сучасної правової системи країни.

Європейські країни та США застосовують три основні моделі правового регулювання медіації: ринково-договірну, саморегулюючу та законодавчо-регулюючу. Кожна з цих моделей має свої особливості та переваги. Ринково-договірна модель забезпечує свободу вибору умов медіації сторонами та мінімальне державне втручання, однак потребує впровадження додаткових стандартів якості послуг. Саморегулююча модель базується на діяльності професійних асоціацій, які формують стандарти, рекомендації та етичні норми, що сприяє розвитку довіри до медіації. Законодавчо-регулююча модель надає процесу чіткі правові рамки, закріплюючи медіацію в нормативно-правових актах, і забезпечує її інтеграцію в судову систему. Вибір моделі залежить від правових традицій, рівня розвитку медіації та соціального контексту, а в багатьох країнах ефективність досягається завдяки поєднанню елементів усіх трьох підходів.

Ключові аспекти медіаційної політики в Чеській Республіці визначаються взаємодією правової спільноти, судової системи та державних інституцій, які спільно формують та впроваджують механізми альтернативного вирішення спорів. Адвокати виконують важливу роль у поширенні та практичному застосуванні медіації, оскільки вони можуть ініціювати цей процес, роз'яснювати його переваги своїм клієнтам та спрямовувати їх до професійних медіаторів. Такий підхід сприяє підвищенню ефективності досудового врегулювання конфліктів та зменшенню навантаження на судову систему. Судові органи Чеської Республіки мають право рекомендувати сторонам конфлікту звернутися до медіації як альтернативного способу вирішення спорів. Водночас суди не мають права примусово направляти сторони до медіації без їхньої добровільної згоди, що дозволяє зберігати основний принцип добровільності цього процесу. Державні органи активно сприяють розвитку медіації через розробку нормативно-правової бази, яка встановлює стандарти для медіаторів, контролює їх сертифікацію та регулює професійну діяльність. Важливим етапом є також підтримка освітніх програм для підвищення кваліфікації медіаторів, що сприяє інтеграції медіації в правову систему країни.

Загалом, ефективне функціонування медіації в Чеській Республіці забезпечується взаємодією правової спільноти, судової системи та державних інституцій, що створює сприятливе середовище для її подальшого розвитку. З метою підвищення ефективності медіації в Чеській Республіці пропонується реалізувати комплекс заходів, таких як розширення освітніх програм для підготовки медіаторів, проведення інформаційно-просвітницьких кампаній серед населення та бізнесу, запровадження обов'язкової медіації для певних категорій спорів, а також створення механізмів державного фінансування медіаційних процедур для соціально вразливих верств населення.

Ключові аспекти медіаційної політики в Чеській Республіці визначаються взаємодією правової спільноти, судової системи та державних інституцій, які спільно формують та впроваджують механізми альтернативного вирішення спорів. Адвокати виконують важливу роль у поширенні та практичному

застосуванні медіації, оскільки вони можуть ініціювати цей процес, роз'яснювати його переваги своїм клієнтам та спрямовувати їх до професійних медіаторів. Такий підхід сприяє підвищенню ефективності досудового врегулювання конфліктів та зменшенню навантаження на судову систему. Судові органи Чеської Республіки мають право рекомендувати сторонам конфлікту звернутися до медіації як альтернативного способу вирішення спорів. Водночас суди не мають права примусово направляти сторони до медіації без їхньої добровільної згоди, що дозволяє зберігати основний принцип добровільності цього процесу. Державні органи активно сприяють розвитку медіації через розробку нормативно-правової бази, яка встановлює стандарти для медіаторів, контролює їх сертифікацію та регулює професійну діяльність. Важливим етапом є також підтримка освітніх програм для підвищення кваліфікації медіаторів, що сприяє інтеграції медіації в правову систему країни.

Загалом, ефективне функціонування медіації в Чеській Республіці забезпечується взаємодією правової спільноти, судової системи та державних інституцій, що створює сприятливе середовище для її подальшого розвитку. З метою підвищення ефективності медіації в Чеській Республіці пропонується реалізувати комплекс заходів, таких як постійне удосконалення освітніх програм для підготовки медіаторів, проведення інформаційно-просвітницьких кампаній серед населення та бізнесу, запровадження обов'язкової медіації для певних категорій спорів, а також створення механізмів державного фінансування медіаційних процедур для соціально вразливих верств населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Череватюк В. Б. Медіативна процедура вирішення спорів: теоретичний і практичний аспект / В. Б. Череватюк, К. Л. Сірук // *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2015. № 2. С. 41-46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2015_2_10 (дата звернення: 09.01.2025)
2. Озерський І. В. Актуальні проблеми медіації в юрисдикційному процесі України : навч. посіб. / І. В. Озерський. 2-ге вид., перероб. і допов. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2023. 332 с. (дата звернення: 09.01.2025)
3. Goldberg, S.B., Brett, J.M. and Blohorn-Brenneur, B. The Roles of the Mediator and the Disputing Parties at Each Step of the Mediation Process. *How Mediation Works*. 2017. Emerald Publishing Limited, Leeds, P. 17-57. DOI: <https://doi.org/10.1108/978-1-78714-222-020171005> (дата звернення: 09.01.2025)
4. Лопатченко І.М. Медіація як сучасна технологія у вирішенні конфліктів в публічному управлінні. *Право та державне управління*. 2019 р., № 2 (35) том 1. С. 232 – 237. URL: <https://doi.org/10.32840/pdu.2-1.35> (дата звернення: 09.01.2025)
5. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник / авт.кол.: Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городинський [та ін.] ; за ред. Н. Крестовської, Л. Романідзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с. (дата звернення: 09.01.2025)
6. Кривенко Д.Є. Ознаки медіації як способу вирішення трудових спорів. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2020. №1 (39). С. 143 – 153. URL: <https://doi.org/10.33216/2218-5461-2020-39-1-143-153> (дата звернення: 09.01.2025)
7. Іванов О. О. (2023). Поняття, види та характерні риси медіації як соціально-правового явища. *Морська безпека та оборона*. №1. С. 16-20. URL: <https://doi.org/10.32782/msd/2023.1.3> (дата звернення: 09.01.2025)
8. Єрмоєнко Г. Перспективи розвитку медіації в Україні : [Електронний ресурс] URL:

<https://www.ukrmediation.com.ua/files/content/Perspectyvy.pdf> (дата звернення: 09.01.2025)

9. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 09.01.2025)

10. Пиголенко І. В., Груба О.Г Актуальні проблеми сучасного українського суспільства. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2022, № 96. С. 6 – 14. URL: <https://doi.org/10.32840/2707-9147.2022.96.1> (дата звернення: 09.01.2025)

11. Грень Н. М. Проблемні аспекти правового регулювання статусу медіатора у процедурі присудової медіації: порівняльно-правовий аналіз [Електронний ресурс] / Н. М. Грень // Часопис Київського університету права. 2016. № 3. С. 52-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2016_3_14 (дата звернення: 09.01.2025)

12. Турлай О. Історичні аспекти виникнення медіації як форми захисту прав інтелектуальної власності. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. № 4 (32). С. 18 – 23. URL: [10.35774/app2022.04.018](https://doi.org/10.35774/app2022.04.018) (дата звернення: 09.01.2025)

13. Мельник В.П Медіація як альтернативний спосіб вирішення трудових спорів: науково - практичний аспект. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія "Право". 2022. №1(24). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22mvnpna.pdf> (дата звернення: 09.01.2025)

14. Макаренко В., Нагорна О. Застосування процедури медіації під час вирішення спорів між юридичними особами. *Universum*. № 4, С. 39–46. URL: <https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/682> (дата звернення: 09.01.2025)

15. Гонгало Р. Ф. Історія розвитку медіації у зарубіжних країнах / Р. Ф. Гонгало // Альтернативні способи вирішення цивільних спорів : матеріали круглого столу (Одеса, 29 березня 2021 р.) [Електронне видання] / за заг. ред. д.ю.н., професора Н. Ю. Голубевої ; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2021. С. 26-29. URL:

<https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e010346d-0cb1-4c48-811f-81a224bb2947/content> (дата звернення: 09.01.2025)

16. Степаненко Т.В. Європейські стандарти медіації в цивільно-правових спорах та їх упровадження в Польщі та Чехії. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №3. С. 131 – 135. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-3/32> (дата звернення: 09.01.2025)

17. Asociace mediátorů České republiky [Електроний ресурс]. URL: <https://www.amcr.cz/> (дата звернення: 09.01.2025)

18. Unie pro rozhodčí a mediační řízení ČR [Електроний ресурс]. URL: <https://www.urmr.cz/> (дата звернення: 09.01.2025)

19. Офіційний вісник Європейського Союзу. Директива 2008/52/ЄС Європейського Парламенту та Ради: Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах від 21 травня 2008 р. [Електроний ресурс]. URL: <https://ukrmediation.com.ua/images/DOCS/Model-documents/mediation-directive-ukr.pdf> (дата звернення: 09.01.2025)

20. Zákon č. 202/2012 Sb. Zákon o mediaci [Електроний ресурс]. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-202> (дата звернення: 09.01.2025)

21. Махова Л., Виприцький А. Історія міжнародного розвитку та сучасний стан інституту медіації в Україні. *Право і суспільство*. 2018. № 5 (2). С. 241-247. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/handle/123456789/30806> (дата звернення: 19.01.2025)

22. Бляхарський Я. С., Філюк О. С., Лазарева А. О. Медіація як ефективний засіб вирішення спорів: досвід розвинених країн. *Академічні візії*. 2024. № 35. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13859380> (дата звернення: 19.01.2025)

23. Бондарчук, Н. БУГАЙЧУК, А. Проблеми правового регулювання медіації в Україні. 2018.. *Підприємство, господарство та право*. 2019. №10. С. 209-213. URL: <http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/2694/1/201842.pdf> (дата звернення: 19.01.2025)

24. Федчишин, Д. В. Практика медіації за законодавством зарубіжних країн як спосіб захисту прав на землю. *Науковий вісник УжНУ. Серія: Право*. 2018. Випуск 51. Том 1. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/31063> (дата звернення: 19.01.2025)

25. Істін С. О. Міжнародні стандарти медіації як альтернативного способу вирішення правових спорів та їх імплементація в умовах євроінтеграції України. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. ДВНЗ «УжНУ» – Ужгород, 2022. – №5. – С. 420-424. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/270771/266205> (дата звернення: 19.01.2025)

26. Половченя А. Зарубіжний досвід застосування медіації. *Сучасні технології розвитку людини в інтегрованому суспільстві в умовах воєнного стану*. 2023. № 31. С. 31-34. URL: https://uu.edu.ua/upload/Nauka/Electronni_naukovi_vidannya/2023/zbrnik_tez_konferenc_-_2023_r.pdf#page=36 (дата звернення: 19.01.2025)

27. Грабовський В. А. Рак Ю. О. Особливості становлення та тенденції розвитку інституту медіації: українські та зарубіжні практики. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2020. №1 (96). С. 5-12.

28. Ізбаш О.О. Міжнародний досвід запровадження медіації. *Київський часопис права*. 2023. №3. С. 33-38. URL: <https://doi.org/10.32782/klj/2023.3.5>. (дата звернення: 19.01.2025)

29. Кармаза О. Медіація та переговори як альтернативні способи вирішення спорів. *Цивільне право і процес*. 2020. № 5. С.13 - 18. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/5/3.pdf> (дата звернення: 19.01.2025)

30. Можечук Л. Медіація як позасудовий спосіб вирішення спорів: досвід зарубіжних країн / Л. Можечук // *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. - 2021. – Спец. вип. № 2 (115). – С. 650-655. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/9039> (дата звернення: 19.01.2025)

31. Маліннікова Д.К. Сімейна медіація як ефективний метод вирішення спорів в умовах воєнного стану в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2024. Том 35 (74) № 1. С. 36-39. URL: https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/1_2024/1_2024.pdf#page=44

(дата звернення: 19.01.2025)

32. Гринь Д. В. Медіація як один із альтернативних способів вирішення індивідуальних трудових спорів: досвід зарубіжних країн / Д. В. Гринь / Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право / голов. ред. Ю. М. Бисага – Ужгород : Видавничий дім "Гельветика", 2022. –Т. 2. Вип. 72. С. 15-19. – Бібліогр.: с. 19 (13 назв). URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/51561>

(дата звернення: 19.01.2025)

33. Owsiak A., Diehl P.F. and Goertz G. Managing complexity: addressing the civil conflict component of international-civil militarized conflicts (I-CMCs). *International Journal of Conflict Management*. 2024. Vol. 35 No. 1, P. 192-214. URL: <https://doi.org/10.32782/klj/2023.3.5>. <https://doi.org/10.1108/IJCM-01-2023-0002> (дата звернення: 19.01.2025)

34. Ізбаш О. О. Медіація та альтернативне вирішення спорів онлайн. *Київський часопис права*. 2022. №1. С. 80-85. URL: <https://doi.org/10.32782/klj/2022.1.12> (дата звернення: 19.01.2025)

35. Миргород-Карпова В. В., Мурач Д. В. Освітня медіація в Україні: проблеми та шляхи їх подолання. *Нове українське право*. 2022. № 1. URL: <http://www.newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/213/192> (дата звернення: 19.01.2025)

36. Герасимчук С.С. Медіація як один із видів альтернативного вирішення спорів: визначення, переваги та недоліки. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. № 82(1). С. 270 - 274. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/05/43.pdf> (дата звернення: 19.01.2025)

37. Макаренко В., & Нагорна О. Застосування процедури медіації під час вирішення спорів між юридичними особами. *Universum*. 2024. №4. С. 39-46.

URL: <https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/682> (дата звернення: 19.01.2025)

38. Костюченко О.Є., Монаєнко А.О., Атаманчук Н. І. Медіація як форма захисту цивільних прав. *Нове українське право*. 2022. № 1. С. 49 - 56. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/196/177> (дата звернення: 19.01.2025)

39. Навроцька В. Медіація у врегулюванні конфліктів. *Професійна освіта*. 2021. № 3, 2021. С. 41-43. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731333/1/PO_3_2021.pdf#page=43 (дата звернення: 19.01.2025)

40. Ковальчук О. Онлайн-медіація в цифровізації правосуддя. *Приватне право і підприємництво*. 2024. № 24 (2). С. 133 - 138. URL: http://www.ppp-journal.kiev.ua/archive/2024/24_2/2024_2.pdf#page=133 (дата звернення: 19.01.2025)

41. Басова І. Медіація в умовах воєнного стану. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Юридичні науки*. 2024. № 2(70). С. 5-9. URL: <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2024.2.1> (дата звернення: 19.01.2025)

42. «Практика впровадження IP медіації: дослідження досвіду іноземних країн» [Електронний ресурс]. URL: https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/02/Praktyka_vprovadzhennia_IP_mediatsii.pdf (дата звернення: 30.01.2025)

43. Lenka Holá, David Fiedor, Martina Urbanová. První setkání se zapsaným mediátorem na základě prostorové analýzy míry jeho využívání v České republice, *Právník*, 2019. № 158(9). P. 876-886. URL: [https://geography.upol.cz/soubory/lide/fiedor/citace/jost/2019_Pravnik_158\(9\).pdf](https://geography.upol.cz/soubory/lide/fiedor/citace/jost/2019_Pravnik_158(9).pdf) (дата звернення: 30.01.2025)

44. Поклонська О. Впровадження інституту медіації при вирішенні сімейних конфліктів. *Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу : Матеріали*

VI Міжнар. наук.-практ. конф., 19-20 травня 2022 р. / Полт. ін-т економіки і права ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». 2022. С. 245-246.

45. Márová A. První setkání se zapsaným mediátorem – nedílná součást českého právního řádu' (First meeting with a registered mediator - an integral part of the Czech legal system) in Holá, L., Urbanová, M., Večeřa, M., Westphalová, L., Holas, J., Malacka, M., Navrátilová, V., Márová, A. and Fiedor, D. (eds.), Právní a sociální aspekty mediace v České republice (Wolters Kluwer). P. 93-113. 2020. URL: <https://akjournals.com/exportcitation/journals/2052/63/4/article-p399.xml?cid=B24&nojs=true> (дата звернення: 30.01.2025)

46. Григорчук М.В., Микитин Р.С. Медіація як спосіб вирішення господарських спорів в умовах воєнного стану в Україні. *Legal Bulletin*. 2023. С. 120-130. URL: <https://doi.org/10.31732/2708-339X-2023-10-120-130> (дата звернення: 30.01.2025)

47. Lenka Dušková and Jan Holas. The role of judges at the pre-mediation stage of court-annexed mediation: A case study of the situation in the Czech Republic. *Hungarian Journal of Legal Studies*. 2022. № 63. С. 399-414. URL: <https://doi.org/10.1556/2052.2023.00403> (дата звернення: 30.01.2025)

48. Zákon č. 257/2000 Sb. ze dne 14 července 2000 r. o probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-257> (дата звернення: 30.01.2025)

49. Vyhláška č. 277/2012 Sb. «Vyhláška o zkouškách a odměně mediátora» ze dne 13. srpna 2012. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-277> (дата звернення: 30.01.2025)

50. Кантор, Н. Ю. Європейські стандарти правового статусу медіатора legal status of the mediator in european standards. *Науковий вісник Ужгородського*

національного університету. 2020. № 60. С. 109 - 112. URL: <https://doi.org/10.32782/2307-3322/2020.60.23> (дата звернення: 30.01.2025)

51. Зозуля Є., Козюбра М., Кучук, А., Наливайко Л., Нестерцова-Собакарь О., Оніщенко, М., Фулей, Т. Альтернативні форми вирішення правових конфліктів як чинник удосконалення правопорядку. *Юридичний вісник*. 2024. №4 (57). С. 34-37. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v4_2024/8.pdf (дата звернення: 30.01.2025)

52. «Mediation. Negotiation by Other Moves» (Wiley 2021) by Alain Lempereur, Jacques Salzer, Aurélien Colson, Michele Pekar, Eugene B. Kogan. Переклад з англійської мови: І. Кордунян. С 338. URL: <https://www.mediation-help.com/wp-content/uploads/2024/09/zczilennya-ran-konfliktu-.pdf> (дата звернення: 30.01.2025)

53. Миколайчук М., Марущак В., & Піроженко Н. Інститут досудового врегулювання корпоративних спорів як складова моделі корпоративного управління: світовий огляд. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. №10 (24). С. 161-176. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/6109/6143> (дата звернення: 30.01.2025)

54. Кравцов С., Мірошник О., Кутнякова А. (2022). Альтернативні способи вирішення спорів. *Наука і техніка сьогодні*, №6 (6). С. 335 - 347. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/issue/view/63/93> (дата звернення: 30.01.2025)

55. Савіщенко В. М. Формування культури медіації. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (ДДУВС, 30.11.2021)*. С. 52-54. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/9943/1/17.pdf> (дата звернення: 30.01.2025)

56. Алеш Залар. Комплексний аналіз поточного контексту, бар'єрів та можливостей для розвитку медіації з рекомендаціями щодо розвитку та впровадження медіації в Україні. *Програма реформування сектору юстиції "Нове Правосуддя"*. USAID.2019. URL: <https://newjustice.org.ua/wp->

[content/uploads/2019/11/New-Justice Comprehensive Analyses on -Mediation - for Ukraine Ales Zalar UKR.pdf](https://www.mediation-help.com/wp-content/uploads/2019/11/New-Justice_Comprehensive_Analyses_on_-Mediation_for_Ukraine_Ales_Zalar_UKR.pdf) (дата звернення: 30.01.2025)

57. Адвокат та медіація / Г. Гаро, А. Зернова, Г. Єременко, Р. Коваль, С. Погоріла, В. Поліщук, О. Помазановська, Л. Романадзе, М. Саєнко, В. Ситюк. Х.: ФАКТОР-МЕДІА, 2022. 112 с. URL: <https://www.mediation-help.com/wp-content/uploads/2024/06/2022-11-advokat-ta-mediacziya-prn-3.pdf> (дата звернення: 30.01.2025)

58. Доляновська І., Походжай О. Сучасні перспективи розвитку медіації у процесі здійснення адвокатами професійної діяльності в Україні. *Legal Bulletin*. 2020. С. 20-27. URL: <https://lbku.krok.edu.ua/index.php/legal-bulletin/article/view/280> (дата звернення: 30.01.2025)

59. Аріфходжаєва Т. Б. Перспективи використання медіації, в контексті реформи системи правосуддя в Україні: організаційно-правовий аспект. *Право і суспільство* № 2. 2024. С. 644 - 650. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2024/2_2024/94.pdf (дата звернення: 30.01.2025)

60. Божина Я. Досвід застосування медіації в деяких зарубіжних країнах. *Публічне право*. 2023. № 3 (51). С. 170-175. URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/51/18.pdf> (дата звернення: 30.01.2025)

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А «Результати анкетування «Конфлікти в Чеській Республіці: сучасний стан»

Анкета: Конфлікти в Чеській Республіці – сучасний стан (Odpovědi) ☆ 🗄️ 🌐

Файл Правка Вид Вставити Формат Данные Инструменты Расширения Справка

🔍 🖨️ 📄 100% 👁️ Только просмотр

A1 ↕️ 📄 Časová značka

	A	B	C	D	E	F	G
	Form Responses1						
1	Časová značka	1. Ваш вік:	2. Ваша стать:	3. З якого року ви проживаєте в Чеській Р	4. Ваш статус проживання в Чеській Респу	5. Ваша зайнятість:	Якщо ви працюєте, вкажіть, у якій сфері
2	24.10.2024 8:49:30	40–49 років	Чоловіча	До 2014 року	Постійне місце проживання	Займаюсь підприємництв	Транспорт і логістика
3	24.10.2024 9:48:59	40–49 років	Жіноча	2023 рік	Біженець	Безробітний(а)	
4	24.10.2024 10:04:51	40–49 років	Жіноча	2014–2019 роки	Постійне місце проживання	Працюю	Освіта
5	24.10.2024 11:26:28	40–49 років	Жіноча	2014–2019 роки	Постійне місце проживання	Безробітний(а)	
6	24.10.2024 11:44:47	40–49 років	Жіноча	До 2014 року	Громадянство Чеської Республіки	Працюю, Займаюсь підп	Сфера послуг
7	24.10.2024 11:46:10	40–49 років	Чоловіча	2014–2019 роки	Постійне місце проживання	Займаюсь підприємництв	Охорона здоров'я
8	24.10.2024 12:28:02	30–39 років	Жіноча	2022 рік	Біженець	Займаюсь підприємництв	Охорона здоров'я
9	24.10.2024 12:55:52	40–49 років	Жіноча	2022 рік	Тимчасове проживання	Працюю	Туризм
10	24.10.2024 13:15:24	40–49 років	Жіноча	До 2014 року	Постійне місце проживання	Працюю	Сфера послуг
11	24.10.2024 13:15:31	40–49 років	Жіноча	2014–2019 роки	Постійне місце проживання	Працюю	Інформаційні технології
12	24.10.2024 13:18:07	18–29 років	Жіноча	2022 рік	Тимчасове проживання	Працюю	Охорона здоров'я
13	24.10.2024 13:33:10	30–39 років	Жіноча	2022 рік	Біженець	Працюю	Інформаційні технології
14	24.10.2024 13:45:33	40–49 років	Жіноча	2022 рік	Тимчасове проживання	Займаюсь підприємництв	Маркетингові послуги
15	24.10.2024 14:21:04	18–29 років	Жіноча	2022 рік	Тимчасове проживання	Займаюсь підприємництв	
16	24.10.2024 14:23:57	40–49 років	Чоловіча	До 2014 року	Постійне місце проживання	Працюю	Інформаційні технології
17	24.10.2024 14:48:20	40–49 років	Чоловіча	До 2014 року	Громадянство Чеської Республіки	Працюю	Інформаційні технології
18	24.10.2024 15:23:20	40–49 років	Чоловіча	До 2014 року	Громадянство Чеської Республіки	Займаюсь підприємництв	
19	24.10.2024 15:38:42	до 18 років	Чоловіча	2022 рік	Біженець	Безробітний(а)	

☰ 📄 Odpovědi formuláře 1

🔍 🖨️ 📄 100% 📄 Только просмотр

A1 📄 Časová značka

	H	I	J	K	L
1	Якщо ви займаєтесь підприємницькою дія	6. З якими конфліктами ви стикалися в Че	7. Яким чином ви вирішували ці конфлікти	8. Чи відчували Ви необхідність у наданні і	Якщо Ви відповіли "Так", чи була запро
2		Конфлікт через мовні та національні розбіжно	Вирішили конфлікт самостійно	Ні	Не потребував(ла) допомоги
3		Конфлікти в громадських місцях	Вирішили конфлікт самостійно	Ні	
4		Жодних конфліктів		Ні	
5		Конфлікт з державними установами	Юридична допомога, Вирішили конфлікт само	Так	Так
6		Конфлікт через мовні та національні розбіжно	Вирішили конфлікт самостійно	Ні	Не потребував(ла) допомоги
7		Не было конфликтов	Вирішили конфлікт самостійно	Ні	Не потребував(ла) допомоги
8	Психологічна діяльність	Конфлікт із сусідами	Вирішили конфлікт самостійно	Так	Так
9		Конфлікт на робочому місці, Конфлікти в гром	Допомога друга/родича, Вирішили конфлікт с	Так	Так
10		Не було конфлікту	Не була потрібна допомога	Ні	Не потребував(ла) допомоги
11		Конфлікти в громадських місцях, Конфлікт із с	Юридична допомога	Так	Не потребував(ла) допомоги
12		Конфлікти в громадських місцях, Конфлікт з о	Вирішили конфлікт самостійно	Ні	Не потребував(ла) допомоги
13		Конфлікти в громадських місцях, Конфлікт з д	Допомога друга/родича, Вирішили конфлікт с	Так	Потреба була, але допомога не була за
14	Маркетингові послуги	Конфлікти в громадських місцях, Конфлікт че	Вирішили конфлікт самостійно, Уникати конфл	Так	Так
15	Тату артист	Не мала конфлікт		Ні	Не потребував(ла) допомоги
16		Конфлікт на робочому місці, Конфлікти в гром	никак	Так	Потреба була, але допомога не була за
17		Конфлікти в громадських місцях, Конфлікт у р	Вирішили конфлікт самостійно	Ні	
18	Instalace	Конфлікт на робочому місці, Конфлікт із сусіде	Вирішили конфлікт самостійно	Ні	
19		Конфлікти в громадських місцях, Конфлікт із с	Вирішили конфлікт самостійно	Ні	Не потребував(ла) допомоги

☰ 📄 Odpovědi formuláře 1

	M	N	O	P	Q
1	9. Чи знаєте ви про існування альтернатив	10. Які з наступних альтернативних способів	11. Чи хотіли б ви дізнатися більше про це	Додаткові коментарі:	
2	Ні, не знаю	Переговори	Ні		
3	Ні, не знаю	Примирення за участю третьої сторони	Так		
4	Так, знаю, але не використовував(ла)	Переговори	Важко відповісти		
5	Так, знаю, але не використовував(ла)	Переговори	Ні		
6	Ні, не знаю	Судове посередництво	Так		
7	Так, знаю, але не використовував(ла)		Ні		
8	Так, знаю, але не використовував(ла)	Примирення за участю третьої сторони	Так	Дякую що працюєте в нап	
9	Так, знаю і використовував(ла)	Йога	Так		
10	Так, знаю, але не використовував(ла)		Ні		
11	Так, знаю, але не використовував(ла)	Примирення за участю третьої сторони	Так		
12	Так, знаю, але не використовував(ла)	Переговори	Так		
13	Так, знаю і використовував(ла)	Переговори	Так		
14	Ні, не знаю	Переговори	Важко відповісти		
15	Ні, не знаю	Переговори	Важко відповісти		
16	Ні, не знаю	Примирення за участю третьої сторони	Так		
17	Так, знаю, але не використовував(ла)	Переговори	Так		
18	Так, знаю, але не використовував(ла)	Переговори	Ні		
19	Ні, не знаю		Важко відповісти		

☰ **Odpovědi formuláře 1** ▾

Form_Responses1							
1	Časová značka	1. Ваш вік:	2. Ваша стать:	3. З якого року ви проживаєте в Чеській Р	4. Ваш статус проживання в Чеській Респу	5. Ваша зайнятість:	Якщо ви працюєте, вкажіть, у якій сфері
23	24.10.2024 18:55:25	18–29 років	Чоловіча	2021 рік	Тимчасове проживання	Безробітний(а)	Інформаційні технології
24	24.10.2024 19:05:25	до 18 років	Чоловіча	2024 рік	Тимчасове проживання	Безробітний(а)	
25	24.10.2024 23:50:02	50–59 років	Чоловіча	До 2014 року	Постійне місце проживання	Займаюсь підприємництв	
26	24.10.2024 23:52:25	50–59 років	Жіноча	2022 рік	Біженець	Працюю	Meat factory
27	25.10.2024 10:05:50	50–59 років	Чоловіча	До 2014 року	Громадянство Чеської Республіки	Працюю	Охорона здоров'я
28	25.10.2024 14:36:41	18–29 років	Чоловіча	2024 рік	Біженець	Займаюсь підприємництв	Інформаційні технології
29	25.10.2024 15:16:00	30–39 років	Чоловіча	До 2014 року	Постійне місце проживання	Працюю	Банк
30	25.10.2024 16:01:06	30–39 років	Жіноча	До 2014 року	Громадянство Чеської Республіки	Працюю	Финанси
31	25.10.2024 16:44:00	50–59 років	Чоловіча	До 2014 року	Громадянство Чеської Республіки	Працюю	Транспорт і логістика
32	25.10.2024 18:54:47	30–39 років	Чоловіча	2024 рік	Постійне місце проживання	Займаюсь підприємництв	
33	26.10.2024 13:04:45	до 18 років	Жіноча	До 2014 року	Постійне місце проживання	Навчання	
34	26.10.2024 14:53:03	30–39 років	Жіноча	2014–2019 роки	Громадянство Чеської Республіки	Працюю	Інформаційні технології
35	26.10.2024 20:40:16	50–59 років	Чоловіча	2022 рік	Біженець	Безробітний(а)	
36	26.10.2024 21:14:43	30–39 років	Чоловіча	До 2014 року	Громадянство Чеської Республіки	Працюю, Займаюсь підп	Інформаційні технології
37	27.10.2024 12:35:04	30–39 років	Жіноча	До 2014 року	Громадянство Чеської Республіки	Працюю	Транспорт і логістика
38	30.10.2024 10:06:39	30–39 років	Жіноча	2022 рік	Біженець	Працюю	Освіта
39	30.10.2024 10:36:19	18–29 років	Жіноча	2022 рік	Біженець	Безробітний(а)	
40	30.10.2024 11:09:59	18–29 років	Жіноча	2022 рік	Біженець	Безробітний(а)	

1	6. З якими конфліктами ви стикалися в Че	7. Яким чином ви вирішували ці конфлікти	8. Чи відчували Ви необхідність у наданні і	Якщо Ви відповіли "Так", чи була запропон	9. Чи знаєте ви про існування альтернатив
23	Конфлікт на робочому місці, Конфлікти в гром	Вирішили конфлікт самостійно, Посылал на тр	Ні		Так, знаю і використовував(ла)
24	Конфлікт з орендодавцем	Вирішили конфлікт самостійно	Так, Ні	Не потребував(ла) допомоги	Так, знаю, але не використовував(ла)
25	Конфлікт з орендодавцем, Конфлікт через моє	Юридична допомога, Допомога друга/родича,	Ні		Так, знаю, але не використовував(ла)
26	Конфлікт на робочому місці, Конфлікт з оренд	Юридична допомога, Допомога друга/родича	Ні		Так, знаю, але не використовував(ла)
27	Конфлікт на робочому місці	Вирішили конфлікт самостійно	Ні	Не потребував(ла) допомоги	Так, знаю, але не використовував(ла)
28			Ні	Не потребував(ла) допомоги	Ні, не знаю
29	Конфлікти в громадських місцях, Конфлікт із с	Вирішили конфлікт самостійно	Ні	Так	Ні, не знаю
30	Конфлікт через мовні та національні розбіжно	Вирішили конфлікт самостійно	Ні	Не потребував(ла) допомоги	Так, знаю, але не використовував(ла)
31		Вирішили конфлікт самостійно		Не потребував(ла) допомоги	Так, знаю і використовував(ла)
32		Вирішили конфлікт самостійно	Так	Ні	Так, знаю і використовував(ла)
33	Конфлікти в громадських місцях	Вирішили конфлікт самостійно	Ні		Ні, не знаю
34	Конфлікт із сусідами	Вирішили конфлікт самостійно	Так	Не потребував(ла) допомоги	Так, знаю і використовував(ла)
35			Так	Не потребував(ла) допомоги	Ні, не знаю
36	Конфлікт з державними установами, Конфлікт	Юридична допомога, Вирішили конфлікт само	Ні	Не потребував(ла) допомоги	Ні, не знаю
37	Конфлікти в громадських місцях, Конфлікт з о	Юридична допомога, Допомога друга/родича,	Ні	Не потребував(ла) допомоги	Ні, не знаю
38	Конфлікти в громадських місцях, Конфлікт з д	Вирішили конфлікт самостійно	Ні		Так, знаю, але не використовував(ла)
39	Конфлікти в громадських місцях, Конфлікт че	Вирішили конфлікт самостійно	Ні		Так, знаю, але не використовував(ла)
40	В мене не було конфліктів		Так	Не потребував(ла) допомоги	Так, знаю, але не використовував(ла)

1	9. Чи знаєте ви про існування альтернатив	10. Які з наступних альтернативних способ	11. Чи хотіли б ви дізнатися більше про ме	Додаткові коментарі:
23	Так, знаю і використовував(ла)	Медіація, Переговори, Примирення за участю	Важко відповісти	
24	Так, знаю, але не використовував(ла)	Медіація, Переговори, Примирення за участю	Так	
25	Так, знаю, але не використовував(ла)	Медіація, Переговори	Так	
26	Так, знаю, але не використовував(ла)	Переговори, Примирення за участю третьої ст	Так	
27	Так, знаю, але не використовував(ла)	Арбітраж, Переговори, Судове посередництво	Так	
28	Ні, не знаю	Переговори, Судове посередництво	Важко відповісти	
29	Ні, не знаю	Переговори, Примирення за участю третьої ст	Так	
30	Так, знаю, але не використовував(ла)	Переговори	Важко відповісти	
31	Так, знаю і використовував(ла)	Переговори	Так	
32	Так, знаю і використовував(ла)	Медіація, Переговори, Примирення за участю	Так	
33	Ні, не знаю	Переговори	Важко відповісти	
34	Так, знаю і використовував(ла)	Переговори, Примирення за участю третьої ст	Важко відповісти	
35	Ні, не знаю	Переговори, Примирення за участю третьої ст	Так	
36	Ні, не знаю	Переговори	Так	
37	Ні, не знаю	Переговори, Примирення за участю третьої ст	Важко відповісти	
38	Так, знаю, але не використовував(ла)	Медіація, Судове посередництво	Так	Моя ситуації не іщ гірших.
39	Так, знаю, але не використовував(ла)	Переговори	Так	
40	Так, знаю, але не використовував(ла)	Медіація, Примирення за участю третьої сторс	Так	

☰ Odpovědi formuláře 1 ▾

Form Responses1							
1	Časová značka	1. Ваш вік:	2. Ваша стать:	3. З якого року ви проживаєте в Чеській Р	4. Ваш статус проживання в Чеській Респу	5. Ваша зайнятість:	Якщо ви працюєте, вкажіть, у якій сфері
41	30.10.2024 11:22:31	30–39 років	Жіноча	2014–2019 роки	Постійне місце проживання	Працюю	адвокатська компанія
42	30.10.2024 11:25:42	18–29 років	Жіноча	2024 рік	Біженець	Працюю	Сфера послуг
43	30.10.2024 11:36:13	30–39 років	Жіноча	2022 рік	Постійне місце проживання	Працюю	Сфера послуг
44	30.10.2024 16:57:16	40–49 років	Жіноча	До 2014 року	Постійне місце проживання	Працюю	Сфера послуг
45	30.10.2024 18:47:37	30–39 років	Чоловіча	2014–2019 роки	Постійне місце проживання	Працюю	Сфера послуг
46	30.10.2024 20:19:50	18–29 років	Чоловіча	2020 рік	Біженець	Працюю	Транспорт і логістика
47	30.10.2024 20:22:33	18–29 років	Жіноча	2021 рік	Біженець	Працюю	Сфера послуг
48	31.10.2024 6:29:31	30–39 років	Жіноча	2022 рік	Біженець	Працюю	Освіта
49	31.10.2024 9:50:43	40–49 років	Жіноча	2022 рік	Тимчасове проживання	Безробітний(а)	Сфера послуг
50	1.11.2024 19:03:23	40–49 років	Жіноча	2023 рік	Біженець	Працюю	Сфера послуг
51	3.11.2024 12:45:12	40–49 років	Жіноча	2014–2019 роки	Постійне місце проживання	Працюю	Сфера послуг
52	5.11.2024 12:10:45	18–29 років	Жіноча	До 2014 року	Громадянство Чеської Республіки	Працюю, Навчання	соціальна робота
53	5.11.2024 18:08:16	60 років і старше	Чоловіча	2023 рік	Тимчасове проживання	Безробітний(а)	
54	5.11.2024 18:10:23	50–59 років	Жіноча	2022 рік	Тимчасове проживання	Безробітний(а)	
55	6.12.2024 0:07:51	40–49 років	Жіноча	2023 рік	Біженець	Безробітний(а)	
56							
57							
58							
59							

1	6. З якими конфліктами ви стикалися в Чес	7. Яким чином ви вирішували ці конфлікти	8. Чи відчували Ви необхідність у наданні і	Якщо Ви відповіли "Так", чи була запропон	9. Чи знаєте ви про існування альтернат
41	Конфлікти в громадських місцях, Конфлікт із с	Вирішили конфлікт самостійно			Так, знаю, але не використовував(ла)
42	Конфлікти в громадських місцях, Конфлікт че	Вирішили конфлікт самостійно	Ні	Не потребував(ла) допомоги	Так, знаю, але не використовував(ла)
43	Не було конфліктів	Вирішили конфлікт самостійно	Ні	Не потребував(ла) допомоги	Ні, не знаю
44	Конфлікт на робочому місці, Конфлікти в гром	Вирішили конфлікт самостійно	Так	Не потребував(ла) допомоги	Ні, не знаю
45	Конфлікт на робочому місці, Конфлікт з держа	Вирішили конфлікт самостійно	Так	Не потребував(ла) допомоги	Ні, не знаю
46	Конфлікт на робочому місці, Конфлікт з оренді	Вирішили конфлікт самостійно,	Ні		Ні, не знаю
47	Конфлікт у родині, Конфлікт через мовні та на	Вирішили конфлікт самостійно	Ні	Не потребував(ла) допомоги	Ні, не знаю
48	Конфлікт на робочому місці, Конфлікт із сусіде	Вирішили конфлікт самостійно	Так	Потреба була, але допомога не була запропон	Так, знаю, але не використовував(ла)
49	Не було конфліктів	конфліктів не було	Так	Потреба була, але допомога не була запропон	Так, знаю, але не використовував(ла)
50	Конфлікт на робочому місці	Вирішили конфлікт самостійно	Ні		Ні, не знаю
51	Не було конфліктів	Не було конфлікту	Ні	Не потребував(ла) допомоги	Так, знаю, але не використовував(ла)
52	Конфлікт у родині, Конфлікт з державними уст	Вирішили конфлікт самостійно	Ні		Так, знаю, але не використовував(ла)
53	Не було конфліктів		Ні		Так, знаю, але не використовував(ла)
54	Конфлікт через мовні та національні розбіжно	Вирішили конфлікт самостійно	Ні		Так, знаю, але не використовував(ла)
55	Не було конфліктів		Так	Не потребував(ла) допомоги	Ні, не знаю

1	9. Чи знаєте ви про існування альтернатив	10. Які з наступних альтернативних способ	11. Чи хотіли б ви дізнатися більше про ме	Додаткові коментарі:
41	Так, знаю, але не використовував(ла)	Переговори, Примирення за участю третьої ст	Так	
42	Так, знаю, але не використовував(ла)	Медіація, Переговори, Примирення за участю	Так	
43	Ні, не знаю	Переговори, Судове посередництво	Так	
44	Ні, не знаю		Так	
45	Ні, не знаю	Переговори	Так	
46	Ні, не знаю	Переговори, Судове посередництво	Важко відповісти	
47	Ні, не знаю	Примирення за участю третьої сторони	Так	
48	Так, знаю, але не використовував(ла)	Медіація, Арбітраж, Переговори, Примирення :	Важко відповісти	
49	Так, знаю, але не використовував(ла)	Медіація, Примирення за участю третьої стор	Так	
50	Ні, не знаю	Переговори	Так	
51	Так, знаю, але не використовував(ла)	Медіація, Арбітраж, Переговори, Судове посер	Так	
52	Так, знаю, але не використовував(ла)	Медіація, Арбітраж, Переговори, Примирення :	Ні	
53	Так, знаю, але не використовував(ла)	Медіація, Переговори	Важко відповісти	
54	Так, знаю, але не використовував(ла)	Медіація, Арбітраж, Переговори	Так	
55	Ні, не знаю	Переговори, Примирення за участю третьої ст	Важко відповісти	
56				
57				
58				
59				

☰ Odpovědi formuláře 1 ▾